

Nejvyšší soud

VÝBĚR rozhodnutí
Evropského soudu
pro lidská práva
pro justiční praxi

Ročník: XXXII

1 2026

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: Mgr. Petr Konůpka; JUDr. Ivo Kouřil; Mgr. Aleš Pavel; JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.; JUDr. Vít A. Schorm; JUDr. Pavel Simon; JUDr. Milada Šámalová; doc. Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, Ph.D., Mst.; JUDr. Petr Škvain, Ph.D.; JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXXII, číslo 1/2026
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 7. 2013, Kummer proti České republice, č. 32133/11
- rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 118

OBSAH

Úvodník Výběru rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi č. 1/2026	... 4
Rozsudek ve věci B. T. a B. K. Cs. proti Maďarsku, stížnost č. 4581/16	... 7
Rozsudek ve věci Gorše proti Slovinsku, stížnost č. 47186/21	... 17
Rozsudek ve věci L. a ostatní proti Francii, stížnosti č. 46949/21, 24989/22 a 39759/22	... 29
Rozsudek ve věci Martinez Fernandez proti Maďarsku, stížnost č. 30814/22	... 46
Rozsudek ve věci UAB Profarma a UAB Bona Diagnosis proti Litvě, stížnosti č. 46264/22 a 50184/22	... 55

ÚVODNÍK

VÝBĚRU ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU

PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI

Č. 1/2026

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

také v novém roce vám nad rámec komentovaných překladů rozsudků Soudu přinášíme několik úvodních slov, v nichž upozorňujeme na další významná rozhodnutí Soudu, která se do tohoto čísla Výběru nevešla. Rádi bychom upozornili zejména na rozsudek a tři rozhodnutí, které soud v druhé polovině roku 2025 vydal proti České republice. První případ se týká trestního práva, druhý juvenilní justice a zbylé dva práva insolvenčního. Na závěr jsme si pak dovolili představit jedno zahraniční rozhodnutí, týkající se rodičovských práv.

První ze zmíněných věcí je rozsudek **Fajstavr proti České republice** (ze dne 16. 10. 2025, č. 48303/21). V něm se štrasburský soud poprvé zabýval institutem **spolupracujícího obviněného** podle českého práva. Věc se týkala stěžovatele, který byl odsouzený k desetiletému trestu odnětí svobody za organizovanou mezinárodní drogovou kriminalitu. Jeho odsouzení bylo založeno zejména na výpovědi spolupracující obviněné, které původně hrozilo odnětí svobody v délce až 18 let, ale výměnou za svou výpověď nakonec obdržela trest tříletý. V řízení před štrasburským soudem stěžovatel namítal porušení práva na spravedlivý proces. Soud však dospěl k závěru, že řízení bylo provázeno náležitými vyvažujícími faktory. Připomněl, že identita spolupracující obviněné byla obhajobě od počátku řízení známa a její výsledky proběhly v přítomnosti stěžovatele i jeho právního zástupce, kteří tak mohli zpochybnit její věrohodnost a pravdivost jejích výpovědí. To obhajoba i učinila a zároveň předložila vlastní verzi událostí; tvrzené alibi stěžovatele však soudy vyhodnotily jako nevěrohodné a vysvětlily, jak k tomuto závěru dospěly. Spolupracující obviněná se rovněž zúčastnila hlavního líčení, kde odpovídala na otázky položené soudem, státní zástupkyní i právními zástupci spoluobviněných; prvostupňový soud tak s ní vstoupil v přímý kontakt, a mohl i díky tomu lépe posoudit její věrohodnost. Výpověď spolupracující obviněné byla navíc ve vztahu ke stěžovateli v přípravném řízení potvrzena další osobou a ohledně dalšího člena organizované skupiny i důkazy objektivní povahy. Soudy nadto hodnotily tuto výpověď i ve světle znaleckého posudku k jejímu duševnímu stavu. V neposlední řadě Soud odlišil projednávanou věc od rozsudků Adamčo proti Slovensku (ze dne 12. 11. 2019, č. 45084/14) a Erik Adamčo proti Slovensku (ze dne 1. 6. 2023, č. 19990/20), v nichž shledal porušení čl. 6 Úmluvy. Zaprvé, v obou uvedených případech se tzv. kajícíkům podle slovenského práva výměnou za jejich usvědčující výpověď dostalo prakticky úplné imunity, zatímco v projednávané věci obdržela spolupracující obviněná pouze snížení trestu. A zadruhé, podle slovenského práva byla všechna rozhodnutí o přerušení či zastavení trestního stíhání kajících přijata státním zástupcem, tj. bez jakéhokoli prvku soudní kontroly. Na rozdíl od toho v projednávané věci byl rozsah benefitu přiznaného spolupracující obviněné stanoven soudem.

Ve světle uvedeného štrasburský soud shrnul, že nelze tvrdit, že odsouzení stěžovatele bylo založeno na důkazech, vůči nimž nemohl v dostatečné míře realizovat práva obhajoby podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ani že by celková spravedlivost řízení byla narušena v důsledku toho, že soudy vycházely z výpovědi spolupracující obviněné. Zároveň ale Soud ve svém rozsudku vyslal apel na české soudy, aby si byly vědomy snížené důkazní hodnoty výpovědí spolupracujících obviněných, a aby proto tyto výpovědi vždy zkoumaly pečlivým a kritickým způsobem.

Dalším významnou věcí je rozhodnutí **Hlaváček proti České republice** (ze dne 25. 9. 2025, č. 21873/21). V něm Soud prohlásil za nepřijatelnou stížnost dítěte, které namítalo porušení svého práva na spravedlivý proces. Porušení mělo spočívat v absenci právního zastoupení v předprocesní fázi **řízení o činu jinak trestném** a nemožnosti v řízení před soudem zpochybnit protokoly z policejních výslechů a dosáhnout výslechu svědků.

Soud shledal, že s ohledem na stupeň a závažnost uložené sankce (napomenutí s výstrahou) nelze posuzované řízení považovat za trestní řízení ve smyslu Úmluvy. Konstatoval, že napomenutí nepředstavovalo sankci ani dle vnitrostátního práva, nemělo represivní nebo odstrašující charakter a sledovalo čistě výchovný a preventivní cíl. Trestní větev čl. 6 tak nebyla na věc aplikovatelná. Jinak by tomu dle Soudu mohlo být, pokud by se jednalo o závažný skutek a dítěti by hrozilo uložení sankce spojené se zbavením osobní svobody. V této situaci by se trestní větev čl. 6 a s ní spojená práva na právní zastoupení a rovnost zbraní v řízení aplikovala (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 3. 2016, Blokhin proti Rusku, č. 47152/06, body 178–182).

Právní zastoupení dětí mladších 15 let od prvního úkonu ve věci je od 1. 7. 2024 již zajištěno. Došlo k tomu v reakci na rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci International Commission of Jurists proti České republice (ze dne 20. 10. 2020, č. 148/2017) novelou zákona o soudnictví ve věcech mládeže (č. 165/2024 Sb.). V případech činů jinak trestných, u nichž přichází s ohledem na okolnosti věci v úvahu uložení opatření zahrnujícího zbavení svobody, je třeba mít na paměti, že se nařízení bude vztahovat čl. 6 Úmluvy v jeho trestní větvi. Dítě, resp. jeho právní zástupce by měli mít možnost před soudem vyslechnout svědky svědčící proti dítěti.

Poslední dva případy proti České republice – rozhodnutí ze dne 3. 7. 2025, Hodina proti České republice, č. 18381/23 a rozhodnutí ze dne 20. 11. 2025, RAVAK a.s. proti České republice, č. 15866/23 – se týkají **insolvenčního práva**. Soud v nich posuzoval otázku porušení práva na ústní slyšení, resp. spravedlivého řízení. Připomněl, že ústní slyšení není nutné konat, neexistuje-li spor ohledně skutkových okolností, takže lze rozhodnout na základě spisu, či jde-li o čistě právní otázky omezeného rozsahu nebo nižší míry složitosti, anebo jsou-li předmětem řízení vysoce technické otázky.

Ve věci **Hodina** společnost, jejímž byl stěžovatel akcionářem, předložila reorganizační plán, podle kterého se základní kapitál měl snížit na nulu; všechny akcie se měly zrušit bez náhrady a vydat nové. Ty ale byly upsány už jen hlavním insolvenčním věřitelem. Podle stěžovatele tím mělo dojít k jeho „vytlačení“. Při ústním jednání před insolvenčním soudem za účasti stěžovatele, který ale v postavení akcionáře nemohl hlasovat ani klást otázky a vznášet námitky, věřitelé většinou hlasů plán odsouhlasili. Stejně tak to učinil i insolvenční soud. Štrasburský soud zdůraznil, že se věc týkala hledání řešení insolvence nikoli fáze jejího zjišťování, ve které lze považovat absenci slyšení za problematickou. Příklad nevyvolával ani podstatné otázky stran objasnění skutkových zjištění či složitou právní otázku. Stěžovatel

uplatnil námitky proti reorganizaci písemně, vnitrostátní soudy je nenechaly bez povšimnutí, ale zevrubně je posoudily na základě spisu.

Ve věci **RAVAK a.s.** byla stěžovatelka jednou z věřitelek a také brojila proti reorganizačnímu plánu přijatému na schůzi věřitelů, resp. schválenému insolvenčním soudem, protože měl údajně sledovat nepoctivý záměr neoprávněně zvýhodňovat jednoho z věřitelů. Věc se opět týkala až fáze hledání řešení insolvence. Podle Soudu má posouzení reorganizačního plánu spíše technickou než skutkovou povahu. Vnitrostátní soudy tudíž mohly rozhodnout na základě písemných podání stěžovatelky, resp. spisu. To také učinily. Nadto se stěžovatelka účastnila schůze věřitelů, což lze považovat za jednání *sui generis*, zde ústně přednesla argumenty a námitky proti plánu. Mohla také hlasovat o reorganizačním plánu, čehož využila a hlasovala proti němu.

Soud proto v obou případech shledal, že k porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

Poslední představovanou věcí je rozsudek **Van Slooten proti Nizozemsku** (ze dne 15. 4. 2025, č. 45644/18), týkající se **zásahu do rodičovských práv**. Stěžovatelka namítala porušení čl. 8 Úmluvy v důsledku zbavení rodičovských práv k nezletilé dceři, která byla ve věku 15 měsíců převzata do péče státu a následně umístěna do pěstounské rodiny. Štrasburský soud připomněl, že sloučení biologické rodiny je zásadním cílem opatření omezujících rodinný život a že státní orgány mají pozitivní povinnost o něj aktivně usilovat, jakmile je to rozumně možné. V projednávané věci shledal, že vnitrostátní orgány od tohoto cíle upustily příliš brzy, aniž by dostatečně posoudily zranitelnost dítěte a rodičovské schopnosti stěžovatelky. Rozhodnutí o zbavení rodičovských práv se přitom opíralo především o skutečnost, že se dítěti dařilo v pěstounské rodině, a o závěr, že tzv. přijatelná doba pro sloučení již uplynula. Soud tak konstatoval porušení Úmluvy.

(Zpracovali: Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
10. 6. 2025
VĚC B. T. A B. K. CS. PROTI MAĎARSKU
(rozsudek ve věci B. T. a B. K. Cs. proti Maďarsku,
stížnost č. 4581/16)

K podmínkám odnětí dítěte z péče rodičů ihned po jeho narození a svěření do pěstounské péče

Dotčené články Úmluvy:

čl. 3

čl. 8

čl. 13

čl. 14

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod

§ 13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

§ 14 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

§ 16 an. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

§ 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

§ 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 871 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

nejlepší zájem dítěte – odebrání dítěte – péče o dítě – právo na respektování rodinného života – rodičovská péče – svěření dítěte do péče/výchova

Autorský komentář

Komentované rozhodnutí se věnuje zásahu do práva na rodinný život, který vždy naplňuje odnětí novorozence matce, ačkoliv samo o sobě nemusí nezbytně nutně vést k porušení čl. 8 Úmluvy. Soud na základě dřívější judikatury připomíná, že svěření novorozence do náhradní péče ihned po jeho narození představuje mimořádně tvrdé opatření a musí existovat obzvlášť závažné důvody, aby mohlo být dítě odňato matce proti její vůli ihned po narození na základě řízení, do něhož nebyli matka ani její partner zapojeni. Takové důvody však v přezkoumávané věci nebyly shledány a k porušení práva na rodinný život tak došlo. Z hlediska připomenuté judikatury, ale i čl. 9 Úmluvy o právech dítěte, je neobhajitelný postup, kdy matka (rodiče) dítěte nebyli o zamýšleném postupu státních orgánů informováni a nemohli se k němu vyjádřit. Soud poukázal i na závěry vyjádřené v rozhodnutí ze dne 11. 12. 2014, Hanzelkovi proti České republice, č. 43643/10, bod 72, a v této souvislosti je třeba zmínit, jakou institucionální a procesní ochranu Česká republika poskytuje osobám v srovnatelném

postavení. Předně o odnětí dítěte z péče rodičů mohou v České republice rozhodovat výlučně soudy, a to na základě tzv. rychlého předběžného opatření, které zůstalo v zákoně o zvláštním řízení soudním nedotčeno i po zásadní novele občanského zákoníku účinné od 1. 1. 2026. Veřejný ochránce práv ve stanovisku ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. 1120/2015/VOP, instruoval orgány sociálně-právní ochrany tak, aby každý návrh na odnětí dítěte z péče rodiče na základě rychlého předběžného opatření byl podložen relevantními zjištěními a vlastním názorem orgánu, který je povinen poskytovat soudu pravdivé informace a rovněž je povinen informovat nezletilé děti o účelu předběžného opatření, o souvisejícím soudním řízení a okolnostech jejich pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jakož i po odnětí dětí z péče rodičů do zařízení vyžadující okamžitou pomoc nemá orgán sociálně-právní ochrany dětí vyčkávat na aktivitu rodičů, ale neprodleně nabídnout rodičům pomoc. Rovněž komentářová literatura (MACELA, M., HOVORKA, D., KŘÍSTEK, A., TRUBAČOVÁ, K., ZÁRASOVÁ, Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*) zcela správně připomíná, že rozhodnutí o odebrání dítěte z péče rodičů nemůže vycházet pouze z pochybností o tom, v jakých podmínkách bude rodič dítě vychovávat, jestliže jsou tyto pochybnosti založeny na poznatcích o dosavadním způsobu života rodiče nebo nespolupráci rodiče s příslušnými orgány a není spolehlivě zjištěno, že rodič skutečně nemá zabezpečeny základní podmínky nezbytné pro výchovu dítěte. Nedostatek informací o poměrech rodiče nelze automaticky vykládat v jeho neprospěch a vyvozovat z něj stav ohrožení dítěte a nezpůsobilost rodiče zajistit péči o dítě. Rovněž z faktu, že se rodič staví odmítavě ke komunikaci se soudem, s orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo jinými orgány, nelze usuzovat, že rodič nebude schopen se o dítě řádně postarat a že k němu nebude mít kladný vztah. Nespolupráci rodičů s orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo s jinými orgány nelze považovat za legitimní důvod pro odejmutí dítěte z péče rodičů a jeho další setrvání v náhradní péči. V předkládaném rozhodnutí se Soud rovněž zabýval i namítaným porušením čl. 14 Úmluvy, neboť stěžovatelé jsou příslušníky romského etnika, porušení tohoto článku však Soud v dané věci neshledal.

(JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

První stěžovatelka B. T. a druhý stěžovatel, její syn B. K. Cs., jsou maďarskými státními příslušníky romského původu. První stěžovatelka je matkou pěti dalších dětí narozených v letech 1997 až 2010. Ty byly od října 2010 pod ochranou orgánu sociálně-právní ochrany dětí a na konci roku 2011 byly svěřeny do pěstounské péče na přechodnou dobu, neboť starší děti neplnily povinnou školní docházku a mladším se nedostávalo potřebné lékařské péče. Dne 13. 12. 2013, kdy byla stěžovatelka ve čtvrtém měsíci těhotenství, napsala místní zdravotní sestra orgánu sociálně-právní ochrany v Kesznyétenu zprávu, v níž uvedla, že první stěžovatelka neplánovaně čeká další dítě, žije sama, ohrožuje dítě kouřením a zanedbáváním prenatalních prohlídek, dále že její další děti byly svěřeny do pěstounské péče a její přístup se od té doby nezměnil a doporučila, aby jí nebylo umožněno opustit nemocnici s druhým stěžovatelem a odvést ho s sebou domů. První stěžovatelka ani její partner nebyli o této zprávě informováni. O tři dny později opatrovnícký orgán v Tiszaújváros přezkoumal důvody, pro které byly čtyři nezletilé děti svěřeny do pěstounské péče, a shledal příznivé změny v životních podmínkách první stěžovatelky a navrhl dceru do péče první stěžovatelky. Z důvodu jejího těhotenství však zamítl návrh na zrušení pěstounské péče jejích ostatních dětí. V únoru 2014 napsala místní zdravotní sestra doporučení nemocnici, aby dítě nebylo po porodu propuštěno s první

stěžovatelkou, neboť je těžká kuřačka a její ostatní děti byly svěřeny do náhradní rodinné péče. Ani o tomto doporučení nebyli rodiče informováni. Dne 3. 5. 2014 stěžovatelka porodila druhého stěžovatele, z nemocnice byla dle jejího tvrzení propuštěna o tři dny později, nebylo jí však umožněno vzít s sebou druhého stěžovatele. Dne 7. 5. 2014 vydal opatrovnický orgán v Tiszaújváros rozhodnutí o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti obou rodičů a svěřil druhého stěžovatele do pěstounské péče na přechodnou dobu. Uvedl, že stěžovatelka žije nezodpovědně, její ostatní děti byly svěřeny do náhradní rodinné péče kvůli nedostatečným životním podmínkám a fyzický, psychický i emoční vývoj druhého stěžovatele by byl vážně ohrožen. Krajský opatrovnický orgán zamítl odvolání stěžovatelky proti tomuto rozhodnutí. Odkázal zejména na její kouření během těhotenství, nedostatečnou spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí a předchozí zanedbávání péče o starší děti. Správní žaloba podaná první stěžovatelkou byla, stejně jako následná kasační stížnost a ústavní stížnost, zamítnuta. V lednu 2015 rozhodl opatrovnický orgán v Tiszaújváros o svěření druhého stěžovatele do dlouhodobé pěstounské péče, toto rozhodnutí bylo následně odvolacím orgánem zrušeno a věc byla vrácena k dalšímu šetření. Po opakovaných přezkumech a soudních řízeních rozhodl opatrovnický orgán v Tiszaújváros o zrušení pěstounské péče druhého stěžovatele. Stěžovatelé následně zahájili několik občanskoprávních řízení o náhradu nemajetkové újmy z důvodu zásahu do práva na rodinný život a z důvodu rasově motivované diskriminace, byla jim přiznána náhrada ve výši 300 000 HUF (přibližně 750 EUR), v dalším byly požadavky stěžovatelky zamítnuty.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

IV. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 8 ÚMLUVY

53. Stěžovatelé s odvoláním na čl. 8 Úmluvy namítali, že druhý stěžovatel byl neprávem odňat matce a byl svěřen do náhradní rodinné péče.

Čl. 8 Úmluvy zní následovně:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

(...)

B. K věci samé

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Obecné zásady

69. Vzájemné soužití rodičů a dětí představuje základní prvek rodinného života a vnitrostátní opatření bránící takovému soužití představují zásah do práva chráněného čl. 8 Úmluvy. Každý

takový zásah představuje porušení tohoto článku, pokud není „v souladu se zákonem“, nesleduje cíl, který je legitimní podle druhého odstavce, a nelze jej považovat za „nezbytný v demokratické společnosti“ (viz rozsudek ze dne 16. 7. 2002, P., C. a S. proti Spojenému království, č. 56547/00, bod. 113; a rozsudek velkého senátu ze dne 10. 9. 2019, Strand Lobben a ostatní proti Norsku, č. 37283/13, bod 202).

70. Soud při posuzování, zda byl dotčený zásah „nezbytný v demokratické společnosti“, s ohledem na veškeré okolnosti daného případu zváží, zda byly pro účely čl. 8 odst. 2 důvody k tomuto zásahu relevantní a dostatečné (viz rozsudky P., C. a S. proti Spojenému království, bod 114; a Strand Lobben a ostatní proti Norsku, bod 203, oba cit. výše).

71. Vnitrostátní orgány mají výhodu bezprostředního kontaktu se všemi dotčenými osobami a Soud by neměl nahrazovat vnitrostátní orgány při výkonu jejich pravomocí v otázkách náhradní péče o dítě a práv rodičů, jejichž dítě bylo do náhradní péče svěřeno. Úkolem Soudu je spíše přezkoumat rozhodnutí těchto orgánů ve světle jejich vnitrostátních pravomocí, Úmluvy a jejich prostoru pro uvážení (viz rozsudek P., C. a S. proti Spojenému království, cit. výše, bod 115).

72. Prostor pro uvážení, který je třeba přiznat příslušným vnitrostátním orgánům, se liší s ohledem na povahu věci a závažnost dotčených zájmů. Státním orgánům je sice při rozhodování o nezbytnosti svěřením dítěte do péče, zejména jedná-li se o naléhavé situace, ponechán široký prostor pro uvážení, Soud se nicméně musí přesvědčit, že v konkrétním případě bylo odnětí dítěte oprávněné, přičemž na dotčeném státě je, aby prokázal, že státní orgány před přistoupením k výkonu takového opatření pečlivě posoudily dopady, které by zamýšlené opatření mělo na rodiče a dítě, jakož i jiná možná řešení než svěřením dítěte do náhradní péče. Nadto svěřením novorozence do náhradní péče ihned po jeho narození představuje mimořádně tvrdé opatření a musí existovat obzvlášť závažné důvody, aby mohlo být dítě odňato matce proti její vůli ihned po narození na základě řízení, do něhož nebyli matka ani její partner zapojeni. Soud dále v některých případech přikládá váhu také tomu, zda se orgány před svěřením dítěte do náhradní péče nejprve pokusily přijmout méně drastická opatření, například podpůrná nebo preventivní opatření, a zda se tato opatření ukázala jako neúspěšná (viz rozsudek Strand Lobben a ostatní proti Norsku, cit. výše, bod 211).

73. V případech, kdy bylo dítěte svěřeno do náhradní péče, bude Soud též přezkoumávat rozhodovací proces vnitrostátních orgánů, aby zjistil, zda byly názory a zájmy biologických rodičů orgány náležitě zjištěny a zohledněny a zda mohli rodiče neprodleně využít všech dostupných opravných prostředků. Je třeba posoudit, zda byli rodiče s ohledem na konkrétní okolnosti dané věci a závažnost přijímaného rozhodnutí dostatečně zapojeni do rozhodovacího procesu tak, aby jim byla zaručena náležitá ochrana jejich zájmů, a zda měli možnost plně uplatnit svá stanoviska (viz rozsudek ze dne 10. 11. 2022, N. V. a C. C. proti Maltě, č. 4952/21, bod 59).

74. Je zásadní, aby měl rodič přístup k informacím, o něž se orgány opírají při přijímání ochranných opatření nebo rozhodnutí týkajících se péče o dítě a jeho svěřením do péče. V opačném případě by rodič nebyl schopen podílet se účinně na rozhodovacím procesu ani spravedlivým či přiměřeným způsobem uplatnit skutečnosti svědčící ve prospěch jeho schopnosti zajistit dítěti náležitou péči a ochranu (viz rozsudek P., C. a S. proti Spojenému království, cit. výše, bod 119–120).

75. Judikatura Soudu je ustálena na závěru, že zájem dítěte musí být prvořadým hlediskem při jakémkoliv rozhodování o dítěti. Uvedený závěr je odrazem širokého konsenzu v této otázce, vyjádřeného zejména v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte (viz např. poradní posudek velkého senátu ze dne 10. 4. 2019, týkající se právního uznání rodičovského vztahu mezi dítětem narozeným v zahraničí skrze náhradní mateřství a zamýšlenou matkou, č. P16-2018-001, otázka položená francouzským Kasačním soudem, bod 38 s dalšími odkazy; a rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2010, Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku, č. 41615/07, bod 135).

(b) Aplikace těchto zásad na skutkové okolnosti případu

76. Soud uvádí, že druhý stěžovatel se narodil dne 3. 5. 2014 a rodičům byl odebrán v okamžiku, kdy první stěžovatelka opustila nemocnici. Je nepochybné, že toto opatření představovalo zásah do práva stěžovatelů na respektování jejich rodinného života podle prvního odstavce čl. 8, a je proto nutné určit, zda bylo v souladu s požadavky odstavce druhého tohoto článku.

77. V této souvislosti Soud připomíná, že svěřením novorozeného dítěte do náhradní péče ihned po narození představuje mimořádně tvrdé opatření a musí být dány obzvláště závažné důvody, aby mohlo být dítě matce proti její vůli ihned po narození odňato na základě řízení, do něhož nebyli matka ani její partner zapojeni (viz rozsudek ze dne 11. 12. 2014, Hanzelkovi proti České republice, č. 43643/10, bod 72).

78. V projednávané věci založily vnitrostátní orgány napadené opatření na zjištění, že matka zanedbávala své rodičovské povinnosti tím, že svým ostatním dětem neposkytovala náležitou péči, dále poukázaly na skutečnost, že po delší dobu kouřila a nedocházela na doporučené prenatální prohlídky. Orgány proto dospěly k závěru, že ponechání druhého stěžovatele v její péči by představovalo ohrožení jeho zdraví a vývoje, a rozhodly proto o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti první stěžovatelky. Soud je ochoten připustit, že se jednalo o „relevantní“ úvahy, není však přesvědčen, že v kontextu projednávané věci byly „dostatečné“ k odůvodnění napadeného opatření.

79. Soud uznává, že v projednávané věci se jednalo o vyvažování protichůdných zájmů ve velmi složité a citlivé rodinné situaci. Je-li prokázáno, že vnitrostátní orgány postupovaly s náležitou pečlivostí, získaly a opíraly se o odpovídající důkazy a posudky odborníků a přikládaly prvořadý význam nejlepšímu zájmu dotčených dětí, musel by mít Soud závažné důvody k tomu, aby nahradil posouzení těchto orgánů svým vlastním (viz rozsudek ze dne 15. 11. 2022, A. a ostatní proti Islandu, č. 25133/20 a 31856/20, bod 90).

80. Co se týče postupu zvoleného místním orgánem před narozením druhého stěžovatele, Soud v první řadě konstatuje, že nic nenasvědčuje tomu, že vnitrostátní orgány, zejména místní zdravotní sestra nebo orgán sociálně-právní ochrany, někdy posuzovaly, zda by postačovala méně restriktivní opatření než dočasné svěření dítěte do náhradní péče.

81. Vzhledem k tomu, že první stěžovatelka nespolupracovala s orgány sociálně-právní ochrany dětí ohledně péče poskytované jejím ostatním dětem, nebylo podle stanoviska vlády možné očekávat, že by orgány ve vztahu k druhému stěžovateli zvolily postupné stupňování svého přístupu.

82. Správní orgán, který rozhodnutí přezkoumával, přisvědčil argumentaci spočívající v tom, že matka nevyužívala pomoci a nerespektovala pokynů orgánů při výchově jejích ostatních dětí. Opatrovnický orgán přezkoumávající případ první stěžovatelky dospěl k závěru, že její postoj k orgánům sociálně-právní ochrany dětí a její chápání nutnosti spolupráce se během těhotenství s druhým stěžovatelem nezměnily.

83. Orgány zajišťující ochranu dětí začaly sledovat rodinu stěžovatelů v souvislosti s údajným zanedbáváním rodičovských povinností a nedostatečnou péčí první stěžovatelky nejpozději v roce 2010, kdy byla přijata opatření na ochranu jejích ostatních dětí.

84. Nebyly však poskytnuty žádné konkrétní údaje podporující tvrzení, že během těhotenství s druhým stěžovatelem nespolupracovala. Dle obsahu spisu místní zdravotní sestra již v prosinci roku 2013 zastávala názor, že by dítě nemělo být do péče matky svěřeno ... Neexistují žádné důkazy o tom, že by byla první stěžovatelka během těhotenství pod dohledem orgánů zajišťujících ochranu dětí, že by po šetření byl zpochybněn její přístup k nenarozenému dítěti ani že by byla upozorněna na své chování a jeho možné následky.

85. Soud zdůrazňuje, že úlohou orgánů v oblasti sociální péče je zejména poskytovat pomoc osobám v tíživé situaci, radit jim při styku s orgány sociální péče a mimo jiné je vést k tomu, jak obtíže překonat (viz rozsudek ze dne 18. 12. 2008, Saviny proti Ukrajině, č. 39948/06, bod 57; a rozsudek ze dne 18. 6. 2013, R. M. S. proti Španělsku, č. 28775/12, bod 86). V projednávané věci vnitrostátní soudy v civilním soudním řízení v tomto ohledu zdůraznily nedostatky a potvrdily, že první stěžovatelce nebyla poskytnuta adekvátní rodinná podpora ... Uvedené dle názoru Soudu rovněž znamená, že podpora poskytovaná v rámci „primárního systému ochrany dětí“ nebyla dostatečně účinná.

86. Relevantní je rovněž skutečnost, že první stěžovatelka soustavně potvrzovala svůj záměr vyřešit situaci ohledně jejích ostatních dětí, a navíc v tomto směru podnikala konkrétní kroky. Orgány v řízeních týkajících se ostatních dětí první stěžovatelky zaznamenaly pozitivní změny v jejím chování i v životních podmínkách. Soud považuje za významné, že pěstounská péče na přechodnou dobu, do které byla svěřena její dcera, byla ukončena a dítě bylo již v prosinci roku 2013 matce vráceno. Přesto nic nenasvědčuje tomu, že by vnitrostátní orgány, zejména pak místní zdravotní sestra nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí, usilovaly o nezávislé posouzení pokroku rodiny nebo vzaly v úvahu skutečnost, že v době porodu procházela první stěžovatelka zásadními životními změnami. Jejich rozhodnutí byla do značné míry založena na hodnocení neschopnosti první stěžovatelky poskytovat péči, které se však vztahovalo k situaci před několika lety.

87. Soud si je plně vědom prvořadého významu zájmu dítěte v rozhodovacím procesu. Nelze opomenout újmu, jakou může způsobit zanedbávání ze strany rodičů. Z dokumentů dostupných v projednávané věci však nevyplývá žádné tvrzení ani důkaz o život ohrožujícím či bezprostředně hrozícím nebezpečí, proto se jakékoliv předpokládané riziko jeví jako zvládnutelné.

88. Jak bylo uvedeno výše, odnětí dítěte z péče matky po narození vyžaduje s ohledem na zvláštní vztah mezi novorozencem a matkou zcela mimořádné odůvodnění (viz bod 77 výše). Jedná se o krok, který je pro matku traumatický, zatěžuje její fyzické i duševní zdraví a zbavuje novorozené dítě blízkého kontaktu s jeho biologickou matkou. Ačkoliv Soud uznává složitost

situace a obtíže, jimž vnitrostátní orgány čelily při vyvažování zájmů druhého stěžovatele a jeho rodičů, nebylo prokázáno, že se vnitrostátní orgány v procesu, jehož výsledkem bylo pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti matky a svěřením dítěte do přechodné péče, pokusily skutečně vyvážit zájmy dítěte a jeho biologických rodičů. Zejména se zdá, že neprovedly podrobnější a pečlivější posouzení situace a zahrnuly krátkodobé i dlouhodobé aspekty ovlivňující dítě, a namísto toho se spokojily s hodnocením předchozího chování matky.

89. Soud nakonec přihlíží ke způsobu, jakým bylo rozhodnutí o přechodném svěřením dítěte provedeno. V tomto ohledu považuje za zásadní, aby měl rodič přístup k informacím, na nichž orgány zakládají rozhodnutí o opatření na ochranu dítěte.

90. Soud konstatuje, že první stěžovatelka soustavně tvrdila, že druhý stěžovatel byl v nemocnici zadržen bez jakéhokoliv formálního rozhodnutí a bez toho, aby byla informována o důvodech takového postupu ... Zároveň však tuto otázku posuzovaly vnitrostátní orgány a dospěly k závěru, že byla od svého dítěte oddělena v den, kdy opatrovnický orgán vydal rozhodnutí o dočasné péči o dítě ... Za těchto okolností není Soud schopen zaujmout k dané otázce konečné stanovisko, nicméně zdůrazňuje, že by bylo zcela nepřijatelné ponechat novorozené dítě v nemocnici bez formálního rozhodnutí a bez sdělení důvodů matce.

91. Soud dále uvádí, že ponechání druhého stěžovatele v nemocnici a jeho následné svěřením do pěstounské péče na přechodnou dobu byly ve velké míře založeny na zprávě místní zdravotní sestry adresované orgánu sociálně-právní ochrany dětí ... a okresní nemocnici ... Z obsahu spisu vyplývá, že žádný z těchto dokumentů nebyl první stěžovatelce před přijetím rozhodnutí předložen. Nezpřístupnění tak zásadních dokumentů, jako jsou zprávy sociálních služeb, může mít vliv nejen na schopnost rodičů předvídat důsledky právních řízení, ale také na schopnost ovlivnit jejich výsledek.

92. Soud dále poznamenává, že s výjimkou situací, v nichž by vážné nebezpečí bezprostředně ohrožovalo život dítěte, vnitrostátní právo vyžaduje, aby orgán rozhodující o přechodné péči o dítě vyslechl jeho rodiče ... Přestože by takový postup první stěžovatelce účinně umožnil zpochybnit hodnocení zdravotní sestry, že dítě do její péče nelze svěřit, nic nenasvědčuje tomu, že k takovému slyšení někdy došlo; tím byla stěžovatelka zbavena možnosti náležitě se zapojit do rozhodovacího procesu ohledně péče o druhého stěžovatele.

93. Ve světle výše uvedených skutečností Soud dospěl k závěru, že v rozhodovacím procesu na vnitrostátní úrovni došlo k závažným vadám a napadené opatření představovalo nepřiměřený zásah do práva stěžovatelů na respektování jejich rodinného života. Ve vztahu k oběma stěžovatelům tak došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

V. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 14 VE SPOJENÍ S ČL. 3 A/NEBO ČL. 8 ÚMLUVY

94. Stěžovatelé dále namítali údajnou diskriminaci v rozporu s čl. 14 ve spojení s čl. 3 a/nebo čl. 8 Úmluvy.

95. Čl. 3 zní následovně:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

Čl. 14 zní následovně:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

(...)

B. Posouzení Soudu

105. Soud připomíná, že diskriminace znamená odlišné zacházení s osobami v relativně srovnatelných situacích bez objektivního a důvodného ospravedlnění (mezi mnoha dalšími srov. například rozsudek velkého senátu ze dne 5. 9. 2017, Fabián proti Maďarsku, č. 78117/13, bod 113, a případy v něm citované). Diskriminace založená mimo jiné na etnickém původu určité osoby je formou rasové diskriminace. (viz rozsudek velkého senátu ze dne 13. 11. 2007, D. H. a ostatní proti České republice, č. 57325/00, bod 176). Jedná se o obzvláště zavrženíhodnou diskriminaci, která vzhledem ke svým nebezpečným důsledkům vyžaduje mimořádnou obezřetnost a ráznou reakci ze strany vnitrostátních orgánů. Ty proto musí využít veškeré dostupné prostředky k potlačení rasismu a tím posilovat demokratickou vizi společnosti, v níž není rozdílnost vnímána jako hrozba, nýbrž jako přínos (viz rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2005, Nachova a ostatní proti Bulharsku, č. 43577/98 a 43579/98, bod 144). Soud dále rozhodl, že rozdílné zacházení, které je založeno výlučně nebo v rozhodující míře na etnickém původu osoby, nemůže být v současné demokratické společnosti vybudované na principu plurality a respektu k rozličným kulturám objektivně odůvodněné (viz rozsudek ze dne 13. 12. 2005, Timishev proti Rusku, č. 55762/00 a 55974/00, bod 58).

106. Ohledně důkazního břemena v této oblasti Soud judikoval, že jakmile stěžovatel prokáže rozdílnost v zacházení, je na vládě, aby prokázala důvodnost rozdílného zacházení (viz rozsudek D. H. a ostatní proti České republice, cit. výše, bod 177).

107. K otázce, co jsou *prima facie* důkazy způsobilé přesunout důkazní břemeno na žalovaný stát, Soud v rozsudku Nachova a ostatní (cit. výše, bod 147) uvedl, že v řízení před Soudem neexistují procesní překážky ohledně přípustnosti důkazů nebo předem určené postupy pro jejich hodnocení. Soud přijímá závěry, které jsou podle jeho názoru podpořeny volným hodnocením všech důkazů, včetně všech závěrů, které vyplývají ze skutkových okolností a tvrzení stran. Dle ustálené rozhodovací praxe Soudu může důkaz vyplývat i ze souboru dostatečně významných, přesných a vzájemně se podporujících nepřímých důkazů nebo nevyvrácených domněnek. Míra přesvědčení nezbytná pro učinění určitého závěru, a v této souvislosti i pro rozložení důkazního břemene, je těsně spjata se specifičností skutkových okolností, s povahou uplatněných tvrzení a s právem chráněným Úmluvou, o které se v daném případě jedná (viz D. H. a ostatní, cit. výše, bod 178).

108. V důsledku své turbulentní historie a trvalému vykořenění tvoří Romové znevýhodněnou a zranitelnou menšinu. Vyžadují proto zvláštní ochranu. Zranitelné postavení této skupiny znamená, že jejich potřebám a odlišnému způsobu života by měla být věnována zvláštní pozornost jak v příslušném normativním rámci, tak při rozhodování v konkrétních případech (viz rozsudek ze dne 29. 1. 2013, Horváth a Kiss proti Maďarsku, č. 11146/11, bod 102).

109. V nyní projednávané věci Soud konstatuje, že druhý stěžovatel byl svěřen do péče na základě zjištění vnitrostátních orgánů, že první stěžovatelka zanedbávala péči o své starší děti, čímž byl druhý stěžovatel vystaven nebezpečí (viz bod 75 výše). Jinými slovy, svěřením druhého stěžovatele do péče bylo motivováno tím, co orgány v předmětné době považovaly za nejlepší zájem dítěte, nikoliv z důvodů souvisejících s romským původem. Nic ve spise nenasvědčuje závěru, že by některý z vnitrostátních orgánů, kdy zmínil etnický původ dítěte nebo jeho rodiny jako důvod pro jeho svěřením do péče (srov. rozsudek ze dne 14. 1. 2021, Terna proti Itálii, č. 21052/18, bod 98). Z výpovědi jedné ze sociálních pracovníků zapojené v tomto případě, která je sama romského původu, naopak vyplývá, že ani ona, ani žádný z jejích kolegů nikdy vůči stěžovateli neprojevovali předsudky z důvodu jejich etnického původu ...

110. K námitce stěžovatelů, že se zdravotní sestra vůči stěžovateli během těhotenství vyjadřovala nepřátelsky, Soud uvádí, že neseznal žádné konkrétní přímé či nepřímé výroky související s jejím etnickým původem ... Ani obecné tvrzení stěžovatelů o údajném výroku vedoucího sociálně-právní ochrany dětí, že „romské děti v Kesznyétenu se nebudou moci vrátit domů“, které nebylo podloženo žádnými důkazy, není způsobilé prokázat, že druhý stěžovatel byl svěřen do péče výhradně z důvodu romského původu (srov. rozsudek ze dne 24. 7. 2018, Negrea a ostatní proti Rumunsku, č. 53183/07, body 78–80; a opačně rozsudek ze dne 3. 5. 2007, Bączkowski a ostatní proti Polsku, č. 1543/06, body 97–100).

111. Konečně, Soud za konkrétních skutkových okolností nepovažuje za rozhodné reporty poukazující na nadměrné zastoupení romských dětí umístěných do ústavní výchovy v Maďarsku, na které stěžovatelé odkazovali, neboť druhý stěžovatel nebyl umístěn do ústavní výchovy, ale do pěstounské péče soukromé osoby ...

112. S ohledem na výše uvedené dospěl Soud k závěru, že ačkoliv představovalo svěřením druhého stěžovatele do náhradní péče porušení práv stěžovatelů na respektování rodinného života (viz bod 90 výše), nejsou dostupné informace a objektivní důkazy dostatečné k tomu, aby Soud nabyl přesvědčení, že se jednalo o součást organizované politiky nebo že jednání nemocničního personálu či vnitrostátních orgánů bylo záměrně rasově motivováno (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 8. 11. 2011, V. C. Proti Slovensku, č. 18968/07, bod 177).

113. Tato stížnost je proto zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a musí být zamítnuta podle čl. 35 odst. 4 Úmluvy.

VI. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 13 VE SPOJENÍ S ČL. 3 A/NEBO ČL. 8 ÚMLUVY

114. Stěžovatelé dále namítali, že v rozporu s čl. 13 Úmluvy ve spojení s čl. 3 a/nebo čl. 8 Úmluvy neměli k dispozici žádný účinný právní prostředek, prostřednictvím něhož by mohli namítat porušení svých práv přiznaných Úmluvou před vnitrostátním orgánem. Zejména tvrdili, že nemohli napadnout ponechání druhého stěžovatele v péči okresní nemocnice.

115. Vláda namítla, že stěžovatelé mohli stížnosti předložit příslušným soudním instancím, včetně Ústavního soudu.

116. Soud s ohledem na skutkové okolnosti této věci, tvrzení stran a závěry týkající se čl. 8 Úmluvy dospěl k závěru, že hlavní právní otázky vznesené ve stížnosti přezkoumal, proto není třeba samostatně rozhodovat o přípustnosti a opodstatněnosti stížnosti stěžovatelů podle čl.

13 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 17. 7. 2014, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu proti Rumunsku, č. 47848/08, bod 156, s dalšími odkazy).

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD:

1. *Zamítá* jednomyslně námitku vlády týkající se zneužití práva jednotlivce podat stížnost;
2. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost podle čl. 8 o svěření druhého stěžovatele do pěstounské péče na přechodnou dobu za přijatelnou;
3. *Prohlašuje* většinou hlasů stížnost podle čl. 14 ve spojení s čl. 3 a čl. 8 za nepřijatelnou;
4. *Rozhoduje* jednomyslně, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
5. *Rozhoduje* jednomyslně, že není nutné posuzovat stížnost podle čl. 13 ve spojení s čl. 3 a/nebo 8 Úmluvy;
6. *Rozhoduje* pěti hlasy ku dvěma, že
 - (a) žalovaný stát je povinen každému ze stěžovatelů zaplatit ve lhůtě tří měsíců částku 10 000 EUR (deset tisíc eur) ... jako náhradu nemajetkové újmy;

(...)

7. *Zamítá* většinou hlasů ve zbývajících částech návrh stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění.

(...)

(Zpracovala: Mgr. Tereza Zindulková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
6. 3. 2025
VĚC GORŠE PROTI SLOVINSKU
(rozsudek ve věci Gorše proti Slovinsku,
stížnost č. 47186/21)

Požadavek nestrannosti a zásada presumpce neviny v kontextu rozhodnutí schvalujícího dohody o vině a trestu spoluobviněných stěžovatele

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6 odst. 1

čl. 6 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 175a a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

§ 2 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

§ 30 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

dohoda o vině a trestu – nestranný soud – presumpce neviny – spravedlivý proces

Autorský komentář

Rozsudek ve věci Gorše proti Slovinsku je dalším příspěvkem do dnes již ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva zabývající se problematikou presumpce neviny a požadavkem na nestrannost postupu soudu v trestních věcech více obviněných, které nejsou zpravidla projednávány ve společném řízení.

Evropský soud pro lidská práva se pro tentokrát zaobíral případem stěžovatele, který byl vnitrostátními (slovinskými) soudy odsouzen za zneužití pravomoci úřední osoby a legalizaci výnosů z trestné činnosti. O jeho vině rozhodoval jakožto předseda senátu stejný soudce, který již dříve rozhodl na základě dohody o vině a trestu o odsouzení stěžovatelových spoluobviněných za podíl na spáchání stejných trestných činů. Přitom rozsudky vůči těmto spoluobviněným výslovně označovaly stěžovatele za „pachatele“ a podrobně odkazovaly na jeho roli v trestných činech, za které byli spoluobvinění odsouzeni. Odkazy na osoby stěžovatele však nebyly formulovány tak, aby z nich vyplývalo, že v předmětné době byl pouze obviněn a stíhán v samostatném řízení. Soud v dané věci naznal, že nebyl dodržen požadavek nestrannosti soudce ani zásada presumpce neviny a konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 i 2 Úmluvy.

Soud tímto rozsudkem navázal na svá dřívější rozhodnutí, v nichž posuzoval požadavky čl. 6 odst. 1, popřípadě odst. 2 Úmluvy, za situace, kdy jsou dány trestní věci několika obviněných, které nejsou projednávány ve společném řízení. Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi na některá z těchto rozhodnutí již upozornil. Podobnou tematikou se například zabíraly nedávné rozsudky ze dne 17. 9. 2024, C. O. proti Německu, č. 16678/22¹; a ze dne 15. 2. 2024, Krátky proti Slovensku, č. 35025/20², v nichž Soud na věci nahlížel optikou čl. 6 odst. 2 Úmluvy; či rozsudky ze dne 25. 11. 2021, Mucha proti Slovensku, č. 63703/19; a ze dne 16. 2. 2021, Meng proti Německu, č. 1128/17, v nichž Soud dovodil porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V předmětném případě, tedy ve věci Gorše, pak Soud konstatoval porušení obou těchto odstavců čl. 6. Na rozhodnutí ve věci Gorše pak tematicky navazuje i později vydané rozhodnutí Bouša proti České republice (rozhodnutí ze dne 3. 6. 2025, Bouša proti České republice, č. 34067/23³).

V rozsudku C. O. proti Německu Soud shledal, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Tento případ se sice netýkal uzavření dohody o vině a trestu ostatních spoluobviněných, neboť o jejich vině bylo vzhledem k jejich doznání rozhodnuto před odsouzením stěžovatele, vůči kterému bylo vedeno samostatné řízení. V rozhodnutí o těchto spoluobviněných bylo podrobně popsáno i zapojení stěžovatele, kterého vnitrostátní soud označil za „samostatně stíhanou osobu“. Soud v tomto kontextu konstatoval, že předmětná tvrzení soudů neměla škodlivý účinek na řízení proti stěžovateli a označení stěžovatele za „samostatně stíhanou osobu“ zdůrazňovalo, že nerozhodují o jeho vině.

Naopak v rozsudku Krátky proti Slovensku Soud porušení čl. 6 odst. 2 dovodil. V tomto případě slovenský soud rozsudkem schválil dohodu o vině a trestu jiného obviněného, který byl společně se stěžovatelem zatčen pro organizovanou a drogovou trestnou činnost. Soud v tomto případě poukázal zejména na to, že vnitrostátní soud v rozsudku schvalujícím dohodu o vině a trestu dalšího obviněného stěžovatele označil za člena zločinecké skupiny zapojené do trestné činnosti, uvedl jeho plné jméno a neupozornil, že stěžovatel byl „stíhán samostatně“ nebo že se vnitrostátní soud v předmětném trestním řízení zabýval výhradně posouzením trestní odpovědnosti jeho spoluobviněného. Konečně vše zhoršila skutečnost, že soudce při veřejném vyhlášení rozsudku za přítomnosti médií zpočátku použil stěžovatelovo plné jméno. Na podkladě těchto skutečností Soud dovodil, že předmětná tvrzení se neomezovala na popis „stavu podezření“, ale představovala stěžovatele coby osobu, která se dopustila trestných činů.

Taktéž rozsudek Mucha proti Slovensku se týkal situace, kdy vnitrostátní soud rozhodl rozsudky o schválení dohod o vině a trestu ve věci spoluobviněných, kteří se dopustili organizované trestné činnosti. Tyto rozsudky odkazovaly na stěžovatele (který byl uveden iniciály či přezdívkou). Vůči stěžovateli bylo před senátem složeným ze stejných (profesionálních) soudců následně vedeno samostatné řízení. Soud předmětnou otázku posuzoval jako otázku týkající se nestrannosti soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy a případně zohlednil i hledisko stěžovatelova práva na presumpci neviny. Poukázal na to, že odkazy na stěžovatele v rozsudcích ohledně dalších obviněných nebyly formulovány tak, aby naznačovaly, že stěžovatel byl v rozhodné době pouze obviněným a byl stíhán v samostatném

¹ Rozsudek dostupný v českém jazyce [zde](#).

² Rozsudek dostupný v českém jazyce [zde](#).

³ Rozhodnutí dostupné v českém jazyce [zde](#).

trestním řízení ani že o jeho vině ještě nebylo pravomocně rozhodnuto. Jeho účast na jednání jeho spoluobviněných pak byla v těchto rozsudcích jasně vymezena. Podle Soudu měl navíc vnitrostátní soud (vzhledem k tomu, že považoval odsouzení stěžovatelových spoluobviněných za součást řízení vedeného proti němu) alespoň na první pohled zřejmou motivaci k tomu, aby rozhodl v souladu se svými dřívějšími rozsudky, jelikož rozporná zjištění učiněná v řízení proti stěžovateli by mohla narušit věrohodnost rozsudků ostatních spoluobviněných. Soud konstatoval, že pochybnosti o nestrannosti rozhodujícího senátu byly opodstatněné.

Soud na rozsudek ve věci Gorše navázal rozhodnutím ve věci Bouša proti České republice, v němž dovodil nepřijatelnost stížnosti stěžovatele. Podobně jako v rozsudku ve věci Gorše se i toto rozhodnutí zaobíralo problematikou práva na nestranný soud a presumpcí nevinu v situaci, kdy spoluobvinění stěžovatele byli dříve odsouzeni, resp. bylo rozhodnuto o schválení uzavřené dohody o vině a trestu, a se stěžovatelem, který takovou dohodu neuzavřel, bylo následně vedeno samostatné řízení. Stěžovatel byl odsouzen stejným senátem, který vydal rozsudek schvalující dohody o vině a trestu dalších spoluobviněných. Stěžovatel v něm byl jmenovitě označen a zároveň jej označoval jako osobu samostatně stíhanou. Podle Soudu není možné rozsudek ve věci Mucha interpretovat tak, že by trestní soud nemohl za žádných okolností identifikovat obviněného, o jehož vině bude teprve rozhodováno, jménem. Rozsudek podle něj uváděl nutné informace, neobsahoval právní hodnocení stěžovatelova jednání, neuváděl jej jako osobu, která naplnila skutkovou podstatu, neoznačoval jej za pachatele a uváděl ho jako osobu samostatně stíhanou. I přes výtku českým soudům, které výslovně neuvedly, že vina osoby, o níž teprve bude rozhodováno, nebyla pravomocně prokázána, se Soud rozhodl stížnost zamítnout.

V rámci předmětné tematiky pak lze nalézt i řadu judikátů českých soudů. Například lze zmínit nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2025, sp. zn. I. ÚS 1941/25, který se týkal podjatosti senátu, který dříve rozhodl o dohodách o vině a trestu spoluobviněných. Ústavní soud se ve svém nálezu opřel o rozhodnutí ve věci Bouša, když dovodil, že stěžovatelovo právo na zákonného soudce nebylo předmětným rozsudkem krajského soudu porušeno.

Dále nelze opomenout usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2023, sp. zn. 5 Tdo 459/2023, uveřejněné pod č. 10/2024 Sb. rozh. tr., v němž se Nejvyšší soud odvolával mimo jiné na rozsudek Soudu ve věci Mucha. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí konstatoval porušení presumpce nevinu dovolatelů, respektive práva obviněných na spravedlivý proces. Podle tohoto usnesení není důvodem pro vyloučení soudce bez dalšího zjištění, že soudce dříve uznal vinnou jinou osobu tímž skutkem kvalifikovaným jako trestný čin. Zahrnutí obviněného do popisu skutku soudem v jeho předcházejícím rozsudku ve věci jiné osoby nemá představovat porušení zásady presumpce nevinu, pakliže bylo nezbytné pro správné vystižení právní kvalifikace. Soud by však přitom měl jednoznačně vyjádřit, že je tento obviněný stíhaný v samostatném trestním řízení, jeho vina dosud nebyla zákonným způsobem prokázána a předmětný rozsudek se na něj nevztahuje. Dále Nejvyšší soud poukázal na význam slovní formulace a kontext, v němž byly použity.

Příkladem lze pak zmínit další rozhodnutí, týkající se předmětné tematiky, jako je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. 11 Tdo 1025/2022; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2023, sp. zn. 8 Tdo 546/2023; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2025, sp.

zn. 5 Tdo 505/2025; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2025, sp. zn. 11 Tdo 711/2024; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2025, sp. zn. 5 Tdo 219/2025; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2024, sp. zn. 11 Tdo 767/2024; dále také usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2023, sp. zn. IV. ÚS 1340/22; či usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 1. 2025, sp. zn. III. ÚS 3329/24.

Lze shrnout, že rozsudek ve věci Gorše dále rozvíjí judikaturu Soudu s ohledem na požadavek nestrannosti soudu a zásady presumpce neviny v situacích více obviněných, kdy vůči některým obviněným je (z důvodu sjednání dohody o vině a trestu) vedeno samostatné řízení. Soud v tomto rozhodnutí systematicky shrnuje závěry své dřívější judikatury, které následně v daném případě aplikuje. Soud se v tomto případě rozhodl vzhledem k provázanosti otázek vznesených stěžovatelem posoudit aspekt nestrannosti i presumpce neviny společně. Pro českou rozhodovací praxi, která reflektuje závěry jeho dřívější judikatury (viz výše uvedená rozhodnutí českých soudů) je pak podstatný také proto, že přináší další objasnění pro vnitrostátní soudy, jak správně postupovat v obdobných případech.

(JUDr. Petr Škvain, Ph.D.; Mgr. Jana Zápotocká)

ÚVOD

1. Příklad se týká trestního řízení proti stěžovateli, v němž byl odsouzen mimo jiné za zneužití pravomoci úřední osoby a legalizaci výnosů z trestné činnosti soudcem, který před zahájením soudního řízení přijal přiznání viny dvou spoluobviněných stěžovatele, kteří byli obviněni z toho, že mu napomáhali při spáchání trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby a ze spolčení se stěžovatelem za účelem spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti. Příklad vyvolává otázky podle čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy.

SKUTKOVÝ STAV

(...)

5. Stěžovatel byl právníkem a osobou s licenci pro výkon funkce insolvenčního správce. Dne 13. 2. 2013 byl zadržen a obviněn z podvodu v rámci podnikání, zneužití pravomoci úřední osoby a legalizace výnosů z trestné činnosti v souvislosti s výkonem funkce likvidátora společnosti v insolvenci H. K. V souvislosti se stejnými událostmi bylo obviněno několik dalších osob.

6. V říjnu 2013 uzavřely dvě stěžovatelovy spoluobviněné, P. K. a S. S., dohody o vině a trestu se státním zastupitelstvím, v nichž se doznaly k napomáhání k trestnému činu zneužití pravomoci úřední osoby a ke spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti.

7. Dne 12. 11. 2013 konal Okresní soud v Koperu, konkrétně soudce J. G. jako samosoudce, předběžné projednání, během kterého byly přečteny dohody o vině a trestu. Soud přijal „přiznání viny“ obviněných (*priznanje krivde*) (dále také „prohlášení viny“) a „dohody o přiznání viny“ (*sporazum o priznanju krivde*) (dále také „dohody o vině a trestu“). Shledal, že obviněné chápaly právní povahu a důsledky svých prohlášení, která učinila dobrovolně, jasně a úplně a byla podložena dalšími důkazy ve spisu. Téhož dne soud vynesl rozsudky vůči P. K. a S. S., které byly založeny na jejich prohlášeních, a určil jejich tresty. Rozsudky vůči P. K. a S.

S. poměrně podrobně popisovaly trestnou činnost spoluobviněných a dalších osob, včetně stěžovatele, a uváděly, že P. K. a S. S. úmyslně napomáhaly stěžovateli při spáchání trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby a že se s ním spolčily za účelem spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti. Především ve výrocích rozsudků bylo uvedeno, že P. K. a S. S., jednajíc jménem určitých společností, „úmyslně napomáhaly Brane Goršemu při spáchání trestného činu [zneužití pravomoci úřední osoby] tím, že souhlasily s utajením skutečnosti, že byl novým věřitelem společnosti H. K., která byla v insolvenční“. Dále se v nich uvádělo, že P. K. a S. S. spolu s určitými dalšími osobami „nakládaly s finančními aktivy, o nichž věděly, že byly získány spácháním trestných činů [mj. zneužitím pravomoci úřední osoby], jejichž pachatelem byl Gorše...”

8. Dne 14. 11. 2013 se konalo předběžné projednání ve věci stěžovatele před soudcem J. G. Stěžovatel uvedl, že svou vinu neprohlašuje. Téhož dne jeho zástupce požádal podle § 39 odst. 1 a 6 trestního řádu (dále jen „tr. ř.“ ...) o vyloučení soudce J. G., který přijal prohlášení viny P. K. a S. S., s tím, že přijetí prohlášení viny od údajných spolupachatelů nutně předpokládá, že stěžovatel spáchal tvrzené trestné činy jako hlavní pachatel, i když soudní řízení vůči jeho osobě ještě ani nezačalo.

9. Dne 15. 11. 2013 předsedkyně Okresního soudu v Koperu *ad interim* zamítla žádost o vyloučení s tím, že soudce J. G. vedl řízení v souladu se zákonem a že nic nenasvědčovalo tomu, že by již rozhodl, že je stěžovatel vinný. Rovněž uvedla, že pouhý subjektivní názor stěžovatele, který nebyl podložen žádnými konkrétními skutečnostmi, které by vyvolávaly objektivní pochybnosti o nestrannosti soudce J. G., nemohl odůvodnit jeho vyloučení.

10. Během soudního řízení, které se konalo před senátem složeným z předsedy senátu, soudce J. G., a dvou laických přísedících, stěžovatel spáchání tvrzených trestných činů popřel. V průběhu řízení soud vyslechl třicet osm svědků a provedl dva znalecké posudky. Součástí dokazování byly výslechy P. K. a S. S. jako svědkyň. Dne 15. 4. 2014 byl stěžovatel odsouzen za trestné činy podvodu v rámci podnikání, zneužití pravomoci úřední osoby a legalizace výnosů z trestné činnosti a byl mu uložen trest odnětí svobody v délce deseti let a peněžitý trest. Několik dalších spoluobviněných bylo rovněž odsouzeno za legalizaci výnosů z trestné činnosti. Rozsudek, který má 143 stran, odkazuje na prohlášení viny P. K. a S. S. například následovně:

„... je třeba znovu zdůraznit, že S. S. a P. K. prohlásily vinu v souvislosti se vznesenými trestními obviněními a soud na základě shromážděných důkazů shledává, že P. K. jasně prohlásila, že její společnost O. [...] bude kupovat pohledávky od věřitelů [předstíraně] (*formalno*) ...“

„Zde je třeba znovu poukázat na to, že obžalovaná S. S. prohlásila, že se dopustila trestných činů, z nichž byla obviněna při předběžném projednání, stejně jako P. K. Nelze také tvrdit, že P. K. prohlásila svoji vinu pouze proto, aby se vyhnula trestu odnětí svobody, nebo že S. S. tak učinila z důvodu nemoci, protože jejich prohlášení jsou potvrzena dalšími důkazy ve spisu.“

11. Dne 21. 7. 2014 podal stěžovatel odvolání, v němž mimo jiné tvrdil, že řízení nebylo vedeno v souladu se zákonem, protože soudce J. G. neměl při jeho soudním řízení předsedat senátu. Podle podání stěžovatele soudce J. G. přijal dohody o vině a trestu P. K. a S. S. na základě předpokladu, že se stěžovatel skutečně dopustil tvrzeného trestného činu, ačkoli řízení proti němu ještě ani nezačalo. Zdůraznil, že byl označen za „pachatele“ predikativního trestného činu, z něhož pocházely „špinavé peníze“.

12. Dne 28. 11. 2014 Vrchní soud v Koperu částečně vyhověl odvolání a zprostil stěžovatele obvinění z podvodu v rámci podnikání a částečně i z obvinění ze zneužití pravomoci úřední osoby. Zbývající části odvolání však zamítl, včetně stížnosti týkající se žádosti o vyloučení soudce J. G. Dospěl k závěru, že ačkoli soudce před zahájením soudního řízení prostudoval spis a vytvořil si názor na prohlášení viny, posoudil všechny důkazy týkající se obviněných, kteří svou vinu neprohlásili, během řízení vůči jejich osobě. Úlohou soudce bylo vynést rozhodnutí o těchto obviněných pouze na základě důkazů přezkoumaných během řízení proti nim a posouzení viny mělo být provedeno individuálně pro každého obviněného. Přijetí prohlášení viny některých obžalovaných neznamenovalo, že soudce nemohl být nestranný vůči ostatním obviněným, a řízení mohlo stále vést k odlišným závěrům ohledně viny těch, kteří během předběžného projednání svoji vinu neprohlásili.

13. Dne 14. 1. 2015 stěžovatel požádal o přezkum u Nejvyššího soudu (prostřednictvím žádosti o ochranu zákonnosti), v níž zopakoval, že soudce J. G. měl být vyloučen poté, co přijal prohlášení viny P. K. a S. S. Stěžovatel argumentoval, že v případech trestných činů spáchaných účastníkem (vedlejší osobou), jako je napomáhání trestnému činu, přijetí dohody o vině a trestu soudcem nutně implikovalo jeho názor, že trestný čin byl spáchán obviněným jako hlavním pachatelem. Účastník nemohl být trestně odpovědný, aniž by trestný čin spáchal nebo se o něj alespoň pokusil hlavní pachatel. Obvinění z legalizace výnosů z trestné činnosti navíc implikovalo manipulaci se „špinavými“ penězi získanými prostřednictvím predikativního trestného činu, který byl v tomto případě, před jeho soudním řízením, přičítán stěžovateli.

14. Dne 14. 4. 2016 Nejvyšší soud částečně vyhověl žádosti o ochranu zákonnosti, zrušil některé body odsuzujícího rozsudku v částech týkajících se trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti a zbytek žádosti zamítl. Stěžovatel tedy zůstal odsouzen za legalizaci výnosů z trestné činnosti a zneužití pravomoci úřední osoby a byl nakonec odsouzen k trestu odnětí svobody na čtyři roky a dva měsíce a k peněžitému trestu. Pokud jde o námitky stěžovatele ohledně údajné absence nestrannosti soudce J. G., Nejvyšší soud rozhodl, že § 39 odst. 2 a 3 tr. ř. ... se na danou situaci nevztahuje. Dále odkázal na důvody uvedené Vrchním soudem v Koperu a poznamenal, že situace stěžovatele byla srovnatelná s jeho dřívějším rozsudkem ve věci přijetí prohlášení viny spoluobviněných, kteří se účastnili stejné loupeže jako spoluobviněný, který svou vinu nedoznal ... Podle názoru Nejvyššího soudu, pokud bylo jednání soudce v souladu s ustanoveními trestního řádu, nemohlo z hlediska § 39 odst. 1 a 6 tr. ř. ... vyvolat pochybnosti o jeho nestrannosti.

15. Dne 14. 7. 2016 podal stěžovatel ústavní stížnost proti rozsudku Nejvyššího soudu a návrh na přezkum ústavnosti některých ustanovení trestního zákoníku, v němž mimo jiné tvrdil, že tato ustanovení nejsou v souladu se zásadou legality. Pokud jde o stížnost týkající se údajné absence nestrannosti soudce J. G., stěžovatel zopakoval svůj argument, že rozsudky proti P. K. a S. S. implikovaly předčasné posouzení jeho vlastní viny a že existovala nevyhnutelná souvislost mezi trestnými činy, z nichž byl obviněn, a trestnými činy, z nichž byly obviněny P. K. a S. S. Podle jeho názoru se vztah mezi několika hlavními pachateli, kteří společně spáchali trestný čin, lišil od vztahu mezi účastníky a hlavním pachatelem. Soudce, který přijal prohlášení viny od účastníka, vycházel z předpokladu, že hlavní trestný čin byl spáchán. Totéž platilo pro souvislost mezi trestným činem legalizace výnosů z trestné činnosti a predikativním trestným činem, z něhož „špinavé“ peníze pocházely. Podle tvrzení stěžovatele vyvolával postup v daném případě dojem předpojatosti, a to jak v subjektivním, tak v objektivním smyslu.

16. Dne 7. 5. 2021 Ústavní soud rozhodl o nepřijetí ústavní stížnosti k projednání a odmítl návrh stěžovatele na přezkum ústavnosti.

(...)

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A 2 ÚMLUVY

41. Stěžovatel na základě čl. 6 Úmluvy namítal, že soudce J. G. vyjádřil svůj názor na jeho vinu v řízení proti P. K. a S. S., tedy ještě před zahájením jeho soudního řízení. Tvrdil, že soudce J. G. proto nemohl být považován za nestranného.

42. Soud poznamenává, že vláda byla vyzvána, aby se vyjádřila ke stížnosti stěžovatele s ohledem na požadavek nestrannosti a presumpci nevinu zakotvené v čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy. Soud, který je výlučně oprávněn posoudit právní kvalifikaci skutkového stavu věci (viz rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2018, Radomilja a ostatní proti Chorvatsku, č. 37685/10 a 22768/12, body 114 a 126), přezkoumá stížnost z hlediska výše uvedených ustanovení, která v relevantní části znějí takto:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

(...)

B. Věcné posouzení

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Zásady týkající se nestrannosti

49. Obecné zásady týkající se nestrannosti, včetně těch, které se vztahují k nestrannosti v souvislosti s účastí soudce na předchozích rozhodnutích týkajících se stejné věci, byly stanoveny v rozsudku Soudu ve věci Meng proti Německu (rozsudek ze dne 16. 2. 2021, č. 1128/17, body 42–52). Soud nicméně poznamenává, že při uplatňování subjektivního testu soustavně zastává názor, že osobní nestrannost soudce musí být předpokládána, dokud není prokázán opak (viz také rozsudek ze dne 6. 6. 2000, Morel proti Francii, č. 34130/96, bod 41; rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2005, Kyprianou proti Kypru, č. 73797/01, bod 119; a rozsudek ze dne 28. 6. 2011, Miminoshvili proti Rusku, č. 20197/03, bod 113).

50. Pokud jde o objektivní test, lze zásady, které jsou pro předmětnou věc nejrelevantnější, shrnout takto (viz rozsudek ze dne 18. 3. 2021, Mucha proti Slovensku, č. 63703/19, bod 49):

– Samotná skutečnost, že soudce již dříve rozhodoval o totožném trestném činu, nemůže sama o sobě odůvodnit obavy o jeho nestrannost. Stejně tak samotná skutečnost, že soudce již rozhodnul o podobných, ale nesouvisejících trestních obviněních, nebo že již soudil spoluobviněného v samostatném trestním řízení, není sama o sobě dostatečným důvodem k pochybnostem o nestrannosti tohoto soudce v pozdější věci.

– Otázka nestrannosti soudce však vyvstává, pokud dřívější rozsudek již obsahuje podrobné posouzení role osoby, která byla obviněna v souvislosti s trestným činem spáchaným několika osobami, ale která dosud nebyla postavena před soud, a to zejména pokud dřívější rozsudek obsahuje konkrétní kategorizaci účasti stěžovatele na trestném činu nebo jasné stanovení, že osoba, která dosud nebyla postavena před soud, splnila všechna kritéria požadovaná pro spáchání trestného činu. V závislosti od okolností konkrétního případu mohou být takové skutečnosti považovány za předjímání otázky viny osoby souzené v pozdějším řízení, a mohou tak vést k objektivně odůvodněným pochybnostem, že vnitrostátní soud měl již od počátku soudního řízení předpojatý názor ohledně skutkových okolností týkajících se této osoby.

(b) Zásady týkající se presumpce nevin

51. Soud opakuje, že presumpce nevin zakotvená v čl. 6 odst. 2 je jedním z prvků spravedlivého trestního řízení, který je vyžadován odstavcem 1 tohoto článku (viz mimo jiné rozsudek ze dne 10. 2. 1995, *Allenet de Ribemont proti Francii*, č. 15175/89, bod 35; a rozsudek ze dne 29. 4. 2014, *Natsvlshvili a Togonidze proti Gruzii*, č. 9043/05, bod 103). Článek 6 odst. 2 zakazuje soudu předčasně vyjádřit názor, že osoba „obviněná z trestného činu“ je vinna, dokud to nebylo prokázáno v souladu se zákonem (viz mimo jiné rozsudek ze dne 25. 3. 1983, *Minelli proti Švýcarsku*, bod 37; a rozsudek ze dne 8. 4. 2010, *Peša proti Chorvatsku*, č. 40523/08, bod 138).

52. Soud v této souvislosti opakuje, že je třeba jasně rozlišovat mezi tvrzením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání trestného činu, a jasným prohlášením, že jednotlivec spáchal daný trestný čin, aniž by byl pravomocně odsouzen. V tomto ohledu má zásadní význam použití formulace (viz rozsudek ze dne 10. 10. 2000, *Daktaras proti Litvě*, č. 42095/98, bod 41; rozsudek ze dne 3. 10. 2002, *Böhmer proti Německu*, č. 37568/97, bod 56; a rozsudek ze dne 23. 10. 2008, *Khuzhin a ostatní proti Rusku*, č. 13470/02, bod 94). Soud dále poukázal na to, že to, zda prohlášení úředních osob porušuje zásadu presumpce nevin, musí být posuzováno v kontextu konkrétních okolností, za nichž bylo sporné prohlášení učiněno (viz rozsudek *Daktaras*, cit. výše, bod 43; rozsudek ze dne 28. 4. 2005, *A. L. proti Německu*, č. 72758/01, bod 31; a rozsudek ze dne 24. 1. 2017, *Paulikas proti Litvě*, č. 57435/09, bod 55). Při zohlednění povahy a kontextu konkrétního řízení nemusí být ani použití některých nešťastných výrazů rozhodující. Judikatura Soudu poskytuje několik příkladů, kdy nebylo shledáno porušení čl. 6 odst. 2, i když bylo vyjádření vnitrostátních orgánů a soudů předmětem kritiky (viz rozsudek velkého senátu ze dne 11. 6. 2024, *Nealon a Hallam proti Spojenému království*, č. 32483/19 a 35049/19, bod 176; a rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2013, *Allen proti Spojenému království*, č. 25424/09, bod 126, a případy zde citované).

53. Soud uznal, že v komplexních trestních řízeních, která se týkají několika osob, které nemohou být souzeny společně, může být při posuzování viny osob, které jsou souzeny, nevyhnutelné, aby soud odkázal na účast třetích osob, které mohou být později souzeny samostatně. Trestní soudy jsou povinny co nejpřesněji zjistit skutkový stav věci relevantní pro

posouzení právní odpovědnosti obviněného a nemohou prezentovat zjištěné skutečnosti jako pouhá nepodložená tvrzení nebo podezření. To platí i pro skutečnosti týkající se účasti třetích osob. Pokud však musí být takové skutečnosti uvedeny, soudy by se měly vyvarovat poskytnutí více informací, než je nezbytné pro posouzení právní odpovědnosti obviněných v projednávané věci (viz rozsudek ze dne 27. 2. 2014, Karaman proti Německu, č. 17103/10, bod 64; a rozsudek ze dne 23. 2. 2016, Navalnyy a Ofitserov proti Rusku, č. 46632/13 a 28671/14, bod 99; viz také judikatura Soudního dvora Evropské unie⁴ ...).

(c) Uplatnění těchto zásad na projednávanou věc

54. S ohledem na provázanost otázek vznesených stěžovatelem, konkrétně tvrzenou absenci nestrannosti předsedy senátu a presumpci neviny, Soud posoudí tyto dva aspekty společně.

55. Konstatuje, že námitky stěžovatele vyplývají ze skutečnosti, že soudce J. G., který předsedal senátu, který ho odsoudil mimo jiné za zneužití pravomoci úřední osoby a legalizaci výnosů z trestné činnosti, již dříve odsoudil jeho spoluobviněné za účast na spáchání stejných trestných činů na základě dohody o vině a trestu a že soudce J. G. při vymezení těchto trestných činů ve svých rozsudcích vůči těmto spoluobviněným odkázal na roli stěžovatele v trestných činech, za které byly spoluobžalované odsouzeny.

56. Soud konstatuje, že senát soudu, který odsoudil stěžovatele, se skládal ze dvou laických přísedících a soudce J. G., profesionálního soudce. Jako profesionální soudce musí být soudce J. G. považován za lépe kvalifikovaného a vzhledem ke svým zkušenostem schopného se distancovat od diskuse a závěrů z předchozího řízení proti P. K. a S. S. (viz rozsudek ve věci Meng, cit. výše, bod 55). Soud s ohledem na předložené podklady rovněž shledává, že nic nenasvědčuje tomu, že by soudce J. G. jednal v řízení proti stěžovateli s jakoukoli osobní předpojatostí. Lze tedy předpokládat osobní nestrannost soudce (subjektivní test, viz výše uvedený bod 49). Soud dále poznamenává, že v řízení proti stěžovateli senát soudu sám vyslechl svědky, znalce a posoudil listinné důkazy a že byl v rozsudku, kterým stěžovatele odsoudil, povinen dospět k vlastním skutkovým a právním závěrům na základě důkazů provedených v řízení proti němu (viz výše uvedené body 10, 12 ... srov. také rozsudek ve věci Mucha, cit. výše, bod 51).

57. Ačkoli se jedná o důležité prvky při posuzování otázky, zda soud splnil požadavek nestrannosti podle čl. 6 odst. 1 v případě stěžovatele, nezbavují Soud povinnosti posoudit, zda rozsudky proti P. K. a S. S. obsahovaly závěry, které ve skutečnosti předjímaly otázku viny stěžovatele (viz rozsudek ve věci Meng, cit. výše, bod 57, s dalšími odkazy) a v objektivním smyslu podkopávaly nestrannost soudce, který předsedal senátu soudu, který stěžovatele odsoudil.

58. V této souvislosti by měl Soud přezkoumat dvě hlavní otázky, a to, zda bylo nutné v rozsudcích proti P. K. a S. S. odkazovat na účast stěžovatele na trestných činech, za které byly odsouzeny P. K. a S. S., a pokud ano, zda se tento odkaz omezoval na to, co bylo nezbytné pro zjištění viny P. K. a S. S., a zda byl formulován tak, aby se zabránilo jakékoli potenciální

⁴ Soud odkázal na judikaturu Soudního dvora, viz rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 18. 3. 2021, Pometon SpA proti Evropské komisi, C-440/19; rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. 9. 2019, AH a další, C-377/18; usnesení Soudního dvora Evropské unie ze dne 28. 5. 2020, UL a VM, C-709/18.

předpojatosti vůči stěžovateli (viz body 52 a 53 výše; viz také rozsudek ve věci Mucha, cit. výše, bod 60). Tyto otázky vyvstávají, i když byly rozsudky vůči P. K. a S. S. založeny na dohodách o vině a trestu, v nichž se tyto spoluobviněné přiznaly ke konkrétním trestným činům (viz rozsudek ve věci Mucha, cit. výše, body 53–58 ...).

59. Soud se domnívá, že je především na smluvních státech, zejména na vnitrostátní legislativě, aby rozhodly o nejvhodnějším postupu, který se má použít, pokud se současně nerozhoduje o obviněních proti spoluobviněným, kteří se údajně podíleli na stejném trestném činu. Přístupy států k této otázce budou pravděpodobně záviset na specifikách příslušných právních a soudních systémů a budou souviset s vnitrostátní politikou v oblasti trestního soudnictví, a proto se mohou lišit, jak je patrné z komparativně právních údajů ... Bez ohledu na to, jaký přístup je zaujat, musí však být jednání a rozhodnutí vnitrostátních orgánů v souladu s požadavky Úmluvy.

60. Soud konstatuje, že ve Slovinsku platí obecně jednotný postup pro případy, kdy jsou obžalovaní obviněni z různých forem účasti na stejném trestném činu. Pokud však existuje více spoluobviněných, může být předběžné projednání vedeno s každým obviněným samostatně. Na předběžném projednání je obviněný vyzván, že může prohlásit svoji vinu, a je případně přezkoumána dohoda o vině a trestu ... Dohoda o vině a trestu nebo prohlášení viny, jsou-li přijaty, vedou k trestnímu odsouzení (podobná situace viz rozsudek ve věci Mucha, cit. výše, bod 54). Je-li případ vyřešen tímto způsobem, vnitrostátní soud veřejně vynese rozsudek, v němž uvede skutkovou i právní stránku věci, a výroková část rozsudku je formulována stejným způsobem jako u každého jiného rozsudku – zejména včetně zjištění, že obžalovaný byl odpovědný za dané jednání (nebo opomenutí), a tím spáchal trestný čin, z něhož byl obviněn. Pokud pouze někteří ze spoluobviněných, kteří se měli podílet na spáchání trestného činu, uzavřou dohodu o vině a trestu, soudce, který tyto dohody schválí vynesením rozsudku, není podle vnitrostátního práva vyloučen z předsedání senátu, který projednává věci ostatních spoluobviněných, kteří se měli podílet na stejném trestném činu ...

61. Pokud jde o okolnosti projednávané věci, Soud poznamenává, že vzhledem k povaze trestných činů, z nichž byly P. K. a S. S. obviněny, mohlo být při popisu okolností týkajících se jejich trestného činu nevyhnutelné odkázat na třetí osoby a na roli, kterou údajně sehrál stěžovatel (viz bod 7 výše). Zbývá určit, zda s ohledem na míru podrobnosti a použité formulace tato zmínka o stěžovateli porušila záruky stanovené v čl. 6 odst. 1 a 2 (viz body 50, 52 a 53 výše).

62. Soud v této souvislosti poznamenává, že rozsudky schvalující dohody o vině a trestu spoluobviněných stěžovatele obsahovaly podrobný popis skutkových okolností týkajících se jejich trestných činů, včetně role stěžovatele v nich, a popis skutkových okolností trestného jednání, které bylo stěžovateli přičítáno (viz bod 7 výše). Ačkoli tyto rozsudky neobsahovaly žádné výslovné samostatné zjištění viny stěžovatele, v jejich výrokové části bylo uvedeno, že P. K. a S. S. úmyslně pomáhaly stěžovateli při spáchání trestného činu zneužitím pravomoci úřední osoby a že spolu s některými dalšími osobami nakládaly s finančními prostředky, o nichž věděly, že byly získány spácháním trestných činů, jejichž „pachatelem“ byl stěžovatel (viz bod 7 výše). Zdá se tedy, že senát soudu provedl právní posouzení jednání stěžovatele ještě před tím, než byl tento postaven před soud.

63. Soud považuje za zvláště důležité poznamenat, že předmětné rozsudky nejen obsahovaly skutkový popis údajné role stěžovatele, ale také se na něj odkazovaly, a to i v jejich výrokové části, jako na osobu, která spáchala trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby, který v té době, pokud jde o jeho osobu, byl pouze ve fázi trestního obvinění. Odkaz na to, že je „pachatelem“ tohoto trestného činu, nenechává žádné pochybnosti o tom, co vnitrostátní soud mínil sdělit. Bylo uvedeno celé jméno stěžovatele a odkazy na něj nebyly formulovány tak, aby naznačovaly, že v předmětné době byl pouze obviněn a stíhán v samostatném trestním řízení (srov. rozsudek ze dne 17. 9. 2024, C. O. proti Německu, č. 16678/22, bod 68). V odůvodnění rozsudků, jimiž byly P. K. a S. S. odsouzeny, ani jinde se neobjevuje žádné vysvětlení, že jeho vina nebyla po právu prokázána (viz rozsudek ve věci Mucha, cit. výše, bod 60; a judikatura Soudního dvora Evropské unie⁵ ... srov. rozsudek ve věci Karaman, cit. výše, body 69 a 70). S ohledem na výše uvedené, zejména na odkaz na stěžovatele jako pachatele daného trestného činu a podrobný popis jeho jednání v rozsudcích proti P. K. a S. S., který jasně naznačuje, že se tohoto trestného činu dopustil, není Soud přesvědčen, že bylo vynaloženo dostatečné úsilí, aby se v maximální možné míře zabránilo vytvoření dojmu, že stěžovatel již byl shledán vinným (srov. rozsudek ve věci Karaman, cit. výše, bod 70).

64. S ohledem na výše uvedené skutečnosti byly rozsudky proti stěžovatelovým spoluobviněným v rozporu s právem stěžovatele na presumpci neviny, dokud není prokázána jeho vina. Soud dále poznamenává, že ačkoli je zřejmé, že posouzení důkazů podporujících rozsudek založený na dohodě o vině a trestu se kvalitativně liší od posouzení prováděného na závěr běžného soudního řízení, kdy je verdikt vynesena na základě všech předložených důkazů (viz bod 46 výše). Soudce J. G. byl nicméně povinen přezkoumat důkazy proti P. K. a S. S. a na základě těchto podkladů dospět k závěru, že se dopustily trestných činů uvedených v dohodách o vině a trestu (viz body 7, ...). Soud považuje za nepotřebné přezkoumávat odkaz na dohody o vině a trestu P. K. a S. S. v rozsudku vůči stěžovateli (viz body 10, ...) a shledává, že stěžovatel měl oprávněný důvod se obávat, že soudce J. G., který ho nakonec odsoudil (srov. *mutatis mutandis* rozsudek ve věci C. O. proti Německu, cit. výše, bod 69), postrádal požadovanou nestrannost kvůli odkazu, který vůči němu učinil v rozsudcích proti P. K. a S. S. Soud v této souvislosti zdůrazňuje, že i zdání může mít určitý význam, nebo jinými slovy, „spravedlnost musí být nejen vykonávána, ale také musí být vidět, že je vykonávána“. V sázce je důvěra, kterou musí soudy v demokratické společnosti vzbuzovat u veřejnosti (viz mimo jiné rozsudek ze dne 20. 5. 2021, Beg S.p.a. proti Itálii, č. 5312/11, bod 132; a rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, Morice proti Francii, č. 29369/10, bod 78).

65. Na závěr Soud poznamenává, že vnitrostátní soudy, které se zabývaly žádostmi stěžovatele o nápravu, nezrušily rozsudek soudu prvního stupně z důvodu porušení Úmluvy, které Soud v tomto případě shledal. Při posuzování žádostí stěžovatele o nápravu se Vrchní soud v Koperu a Nejvyšší soud v podstatě omezily na konstatování, že soud prvního stupně byl povinen dospět k verdiktu o vině stěžovatele na základě důkazů přezkoumaných v soudním řízení proti němu (viz bod 12 výše) a že jednání soudce J. G. bylo v souladu s vnitrostátním právem (viz bod 14 výše). Tyto úvahy však nezohledňovaly všechny argumenty stěžovatele a neposuzovaly důležité aspekty tvrzeného porušení požadavku nestrannosti (viz body 11, 13, 56 a 57 výše). Navzdory tomuto, a přestože se Ústavní soud již dříve zabýval podobnými otázkami ..., se Ústavní soud rozhodl ústavní stížnost stěžovatele odmítnout (viz bod 16 výše). Soud konstatuje, že nedávné rozhodnutí Ústavního soudu ... odráželo zvýšenou pozornost

⁵ Viz judikatura Soudního dvora uvedená výše.

věnovanou ochraně práva obviněného na nezávislý soud a presumpci neviny v situacích, jako je ta v projednávané věci – což je vývoj, který je skutečně vítán. Je však pravdou, že v předmětné věci vrcholné vnitrostátní soudy nenapravily procesní vady řízení v první instanci (viz rozsudek ve věci Meng, cit. výše, bod 64, a odkazy v něm uvedené).

66. Došlo tedy k porušení čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy;

(...)

(Zpracovala: Mgr. Jana Zápotocká)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
24. 4. 2025
PÁTÁ SEKCE
VĚC L. A OSTATNÍ PROTI FRANCII
(rozsudek ve věci L. a ostatní proti Francii,
stížnosti č. 46949/21, 24989/22 a 39759/22)

Souhlas, rozpoznávací schopnost a zranitelnost nezletilých osob jako podstatné aspekty pro posouzení trestných činů sexuální povahy

Dotčené články Úmluvy:

čl. 3

čl. 8

čl. 14

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 185–187 zákona č. 89/2012 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:

nelidské zacházení – oběť sexuálního násilí – ponižující zacházení – sekundární viktimizace – soukromý život

Autorský komentář

Předkládané rozhodnutí, přestože se svým obsahem věnuje otázkám, které byly již Soudem v dřívějších rozhodnutích opakovaně rozebírány, má i nyní význam pro případné praktické využití, a to mimo jiné i proto, že ve svém obsahu poukazuje na předchozí judikaturu Soudu, která se otázce sexuálních činů na dětech mladších osmnácti let věnovala. Pro úplnost lze připomenout, že jde o rozsudky ze dne 20. 2. 2020, Y. proti Bulharsku, č. 41990/18; ze dne 12. 12. 2023, Vučković proti Chorvatsku, č. 15798/20 (jenž byl rozebrán mimo jiné i v č. 3/2024 Modré sbírky); rozsudek ze dne 13. 2. 2024, X. proti Řecku, č. 38588/21; rozsudek ze dne 4. 12. 2003, M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98; rozsudek ze dne 20. 6. 2024, Z. proti České republice, č. 37782/21; rozsudek ze dne 12. 12. 2024, Y. proti České republice, č. 10145/22; a další, jimiž byla základní pravidla vytvořena a rozhodná či podstatná kritéria určena a procesní postupy nutné pro danou trestněprávní problematiku vymezeny. Je zde tedy předložen ucelený judikatorní přehled rozhodovací činnosti Soudu týkající se dané oblasti trestné činnosti, jíž je v současnosti Soudem věnována velká a zvýšená pozornost a v níž se jeho rozhodovací činnost významnou měrou odráží v tom smyslu, že udává pravidla, jak mají vnitrostátní orgány činné v trestním řízení a soudy postupovat.

Instruktivním se toto rozhodnutí jeví zejména potud, že poukazuje na dva okruhy případů sexuálního zneužití dívek mladších patnácti let, u nichž došlo k sexuálnímu kontaktu

s pachateli v situaci, když jasně a jednoznačně ani jedna z nich nedávala najevo, že o sex s ním nebo s nimi nestojí.

Poškozená L. sama hasiče k takovému jednání vybízela způsobem, jak je v rozhodnutí popsáno, a stěžovatelky H. B a M. L. byly v době činů pod vlivem drog nebo alkoholu, avšak jednání pachatelů vnímaly a nijak se jim nebránily. U všech Soud shledal „zvláštní zranitelnost stěžovatelek s ohledem na jejich nezletilost v době namítaných skutků, a několik dalších faktorů, jako je jejich zdravotní stav nebo konzumace alkoholu a omamných látek“ (srov. bod 214), což byly skutečnosti, o kterých měly rozhodující orgány vědomí, avšak podle Soudu se této skutečnosti nevěnovaly dostatečně pečlivě a potřebnou rychlostí, aby došly k pochybnosti nevzbuzujícímu závěru o vině pachatelů. U stěžovatelky L. proto vnitrostátním soudům vytkl, že „odůvodnění odvolacího soudu vykazuje závažné nedostatky, pokud jde o posouzení dostatečné rozpoznávací schopnosti paní L. skutečně souhlasit s opakovanými sexuálními styky s několika partnery, s ohledem na její extrémní zranitelnost vyplývající z jejího velmi nízkého věku a zdravotního stavu“ (viz bod 222). Soud se nespokojil s tím, že „hlavní vyšetřovací úkony byly provedeny v období více než jedenácti let od podání trestního oznámení a vydání konečného rozhodnutí“ Kasačního soudu, jenž potvrdil zastavení trestního stíhání pro všechny skutky, a to i přesto, že Soud připustil, že vyšetřování představovalo určité obtíže vzhledem ke zvláštní zranitelnosti stěžovatelky (pokusy o sebevraždu před zahájením řízení a v jeho průběhu). Proto dospěl k závěru, že „nelze považovat řízení za splňující podmínku náležité pečlivosti požadovanou v této oblasti“. Poukázal v té souvislosti i na sekundární viktimizaci, protože se zdravotní stav paní L. během vyšetřování zhoršil (viz bod 224, 225).

Podstatné v tomto rozhodnutí o stěžovateli L. je to, že i když orgány v tomto trestním řízení činné objasňovaly rozhodné skutečnosti a znaly všechny podstatné skutečnosti na straně poškozené, která sama obviněná vyzívala k sexuálním skutkům a vytvářela pro to podmínky, Soud „určil, že bylo třeba, aby vzaly v úvahu psychologické faktory specifické pro případy znásilnění, posoudily věrohodnost různých výpovědí v příslušném kontextu a vynaložily seriózní úsilí k objasnění rozporů nebo k posouzení duševního stavu a osobní situace stěžovatelky“. U stěžovatelky H. B. Soud vytkl, že se soudy při posuzování činu nevěnovaly dostatečně skutečné povaze jejího souhlasu se sexuálním aktem a „náležitým způsobem nezohlednily faktory zvláštní zranitelnosti stěžovatelky ani účinky okolních okolností“, a tedy nebyla jí poskytnuta v tomto směru dostatečná ochrana (bod 238). V případě stěžovatelky M. L. Soud vytkl, že konečné rozhodnutí „bylo založeno především na výpovědích obviněného, aniž by byla přikládána stejná váha výpovědím stěžovatelky, nebo aby byly tyto výpovědi posouzeny kontextuálně“. Podstatným momentem, pro který rozhodnutí neobstálo, bylo i zjištění Soudu, že vnitrostátní soud neprovedl žádnou podrobnou analýzu slov „ne, jsem panna“, která použila stěžovatelka k odmítnutí prvního pokusu o vaginální penetraci, ani výrazu „to mi dlužíš“, který údajně použil obviněný, aby dosáhl orálního sexu“ (bod 241).

Z uvedeného je zjevné, že Soud apeluje tímto rozhodnutím na vnitrostátní orgány, aby nejenom tento druh trestné činnosti vyšetřovaly s maximální možnou rychlostí bez ohledu na obtíže a rozsáhlost věci, ale aby současně velmi podrobně a konkrétně zkoumaly okolnosti, za kterých k činu dochází, psychický stav poškozených, jejich vnitřní postoje i vnější slovní projevy a důsledně se všemi podrobnostmi, které z její výpovědi plynou, zabývaly právě zejména tehdy, pokud výslovně svůj nesouhlas se sexuálními úkony neprojevily, případně je

i provokovaly. Vyjádřený požadavek spočívá v tom, aby řádně analyzovaly „vliv všech okolností“, a při „posuzování rozpoznávací schopnosti a souhlasu stěžovatelek dostatečně“ zohlednily jejich zvláště zranitelnou situaci, „ve které se nacházely, zejména s ohledem na to, že v době sporných skutků byly nezletilé“ (viz bod 249).

Ze všech v rozhodnutí rozvedených závěrů je zřejmé, že Soud, byť tvrdí, že „není povolán rozhodovat o trestní odpovědnosti pachatelů sporných skutků (viz výše uvedený rozsudek M. C. proti Bulharsku, bod 168) a že výše uvedené zjištění nelze vykládat jako stanovisko k vině osob obviněných v této věci“ (viz bod 250), stanoveným rámcem a vymezenými nedostatky, ukládá vnitrostátním soudům velmi přísná kritéria, podle nichž mají učinit úsudek o vině pachatelů sexuálních deliktů na nezletilých osobách. Zejména přísné podmínky stanoví pro posouzení, zda šlo či nešlo o souhlas těchto poškozených, když nebyl dán, a jejich jednání se mohlo jevit jako svolné, což naznačil i tím, že připomněl, že „souhlas musí vyjadřovat svobodnou vůli mít určitý sexuální styk v okamžiku, kdy k němu dochází, a s přihlédnutím k jeho okolnostem (rozsudek ze dne 23. 1. 2025, H. W. proti Francii, č. 13805/21, bod 91)“.

Z těchto důvodů je zřejmé, že vnitrostátní soudy musí důsledně účinně uplatňovat trestní systém způsobilý potrestat nekonsenzuální sexuální akty a plnit své pozitivní závazky, které mu jsou ukládány s ohledem na požadavky vyplývající z judikatury Soudu a ve světle mezinárodních standardů, a neobyčejně pečlivě zvažovat, zda je pachatel vinen či nevinný. To potvrzuje i Ústavní soud (nález Pl. ÚS 27/25), který v obnoveném řízení v návaznosti na rozsudek ve věci Y. proti České republice poznamenal, že přijetí trestněprávní úpravy je jen prvním krokem, který ke splnění pozitivních závazků státu nestačí. Až zajištěním efektivní procedury realizace při zohlednění okolností každého případu zvláště stát zajistí ochranu obětí. Vznese-li dotyčná osoba hájitelné tvrzení, mají OČTŘ povinnost důkladně a dostatečně prošetřit všechny podstatné okolnosti týkající se naplnění jednotlivých znaků skutkových podstat trestných činů a zajistit tomu odpovídající důkazy.

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

V předmětné věci byly posuzovány tři samostatné případy sexuálního napadení dívek. Stěžovatelkami byly tři ženy, které byly v době skutkových událostí nezletilé (13, 14 a 16 let) a nacházely se ve zvláště zranitelné situaci. Stěžovatelky před vnitrostátními orgány tvrdily, že byly vystaveny sexuálnímu jednání bez svého souhlasu ze strany dospělých mužů, a podaly na ně trestní oznámení pro znásilnění. Trestní řízení skončila zproštěním obžaloby, zastavením řízení, popř. pokračovalo trestní stíhání pouze pro méně závažné trestné činy. Vnitrostátní soudy opakovaně konstatovaly, že dívky byly schopné dát informovaný souhlas a neprokázaly násilí, hrozbu ani překvapení.

Stěžovatelka L. byla v době posuzovaného jednání třináctiletou, zvláště zranitelnou dívkou. Měla problémy ve škole, trpěla vážnými psychickými problémy a byla velmi sociálně izolovaná. Byla intenzivně léčena s depresí a úzkostí, měla za sebou četné pokusy o sebevraždu, sebepoškozování a psychiatrické hospitalizace. Trpěla záchvaty, které vedly k 130 zásahům hasičů v jejím domě. Stěžovatelka L. tyto osoby obdivovala a důvěřovala jim jako morálním autoritám. V roce 2009 mělo dojít k předmětným jednáním, přičemž stěžovatelka L. měla mít pohlavní styk s několika hasiči, kteří znali její věk. Podle stěžovatelky L. nebyla do pohlavního

styku nucena, ale z důvodu medikace měla oslabenou možnost posouzení své situace. Její sexuální styky byly podle psychologického posudku formou sebepoškozujícího jednání. Obvinění uvedli, že sexuální jednání iniciovala stěžovatelka L. a s pohlavním stykem měla souhlasit. Z výpovědi jednoho obviněného vyplynulo, že hasiči v okolí věděli o četných hospitalizacích stěžovatelky L., jejích sebevražedných sklonech a sebepoškozování.

V roce 2010 oznámila výše uvedené skutečnosti stěžovatelka L. společně se svou matkou na policejní stanici. Policista, který stěžovatelku L. jako první vyslýchal, se jí opakovaně ptal, proč se nebránila jako „žena, která je znásilňována“. Soudce shledal, že k pohlavnímu styku došlo, avšak bez použití násilí. Její psychologické problémy podkopaly věrohodnost jejích tvrzení ohledně informovaného souhlasu. Podle vnitrostátního soudu nebylo prokázáno znásilnění. Vnitrostátní soudy konstatovaly, že stěžovatelka L. měla dostatečné porozumění, aby mohla souhlasit s předmětným jednáním.

V ostatních stížnostech byly stěžovatelkami dvě dívky, u nichž mělo dojít ve věku 14 a 16 let k nekonsenzuálnímu pohlavnímu styku. V obou případech hrál roli alkohol a další omamné látky, které dívky požíly. Pachatelé měli využít stavu ovlivněného alkoholem a mít s nimi nekonsenzuální pohlavní styk. V jednom z případů stěžovatelka uvedla, že pokud by nebyla intoxikována, nikdy by k takovému jednání nesvolila. Druhá stěžovatelka vypověděla, že návrhy pachatele slovně odmítla, ale cítila se neschopna bránit se pohlavnímu styku, aniž by toto tvrzení dokázala vysvětlit. Vnitrostátní orgány dospěly k závěru, že s ohledem na chování stěžovatelek mohly obviněné osoby oprávněně předpokládat, že stěžovatelky souhlas udělily. Zároveň podle vnitrostátních orgánů neexistovaly žádné důkazy o tom, že by pachatelé užili násilí, nátlak, výhrůžky nebo překvapení.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 3, 8 A 14 ÚMLUVY

149. Stěžovatelky namítají, že francouzské právo a praxe nezajišťují účinnou ochranu před znásilněním a že jejich nezletilost a zranitelnost v době posuzovaných skutků nebyly náležitým způsobem zohledněny. První a třetí stěžovatelka (paní L. a M. L.) dále tvrdí, že vnitrostátní orgány si včas nesplnily svou povinnost vyšetřit a potrestat pachatele trestných činů, které oznámily. První stěžovatelka tvrdí, že byla během trestního řízení vystavena sekundární viktimizaci a diskriminačnímu zacházení. Stěžovatelky se odvolávají na čl. 3, 8 (v případě první stěžovatelky) a na čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 3 a 8, které stanoví:

Článek 3

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Článek 8

Každý má právo na respektování svého ... soukromého života ...

Článek 14

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví ...

(...)

2. Posouzení Soudu

a) Použitelné zásady

192. Soud úvodem připomíná, že znásilnění a závažné sexuální útoky jsou považovány za zacházení, které spadá do působnosti čl. 3 Úmluvy a dotýkají se základních hodnot a podstatných aspektů „soukromého života“ ve smyslu čl. 8 (viz zejména rozsudek ze dne 20. 2. 2020, Y. proti Bulharsku, č. 41990/18, body 63–65, a případy v něm citované; rozsudek ze dne 12. 12. 2023, Vučković proti Chorvatsku, č. 15798/20, bod 49; a rozsudek ze dne 13. 2. 2024, X. proti Řecku, č. 38588/21, body 65–66).

193. Soud dále poznamenává, že obecné zásady použitelné v této oblasti byly formulovány zejména v případě M. C. proti Bulharsku (rozsudek ze dne 4. 12. 2003, č. 39272/98, body 149–152). Připomíná, že pozitivní závazky, jež jsou státům ukládány na základě čl. 3 a 8 Úmluvy, zahrnují povinnost přijmout trestněprávní normy stanovující trestnost a sankcionující účinným způsobem jakýkoli nekonsenzuální sexuální akt (rozsudek ze dne 15. 3. 2016, M. G. C. proti Rumunsku, č. 61495/11, bod 59; rozsudek ze dne 28. 5. 2020, Z. proti Bulharsku, č. 39257/17, bod 67; a rozsudek ze dne 27. 5. 2021, J. L. proti Itálii, č. 5671/16, bod 117) a uplatňovat tato ustanovení prostřednictvím účinného vyšetřování a trestního stíhání (viz výše citovaný rozsudek M. C. proti Bulharsku, body 153 a 166; a rozsudek ze dne 2. 5. 2017, B. V. proti Belgii, č. 61030/08, bod 55). Tyto pozitivní závazky je třeba vykládat ve světle příslušných mezinárodních nástrojů, zejména Istanbulské úmluvy, která poskytuje komplexní rámec pro prevenci, stíhání a odstranění násilí na ženách a ochranu obětí (viz výše citované rozsudky ve věci J. L. proti Itálii, bod 120; a Vučković, bod 57).

194. Pozitivní závazky vyplývající z čl. 3 a 8 vyžadují v první řadě zavedení legislativního a regulačního rámce, který umožní náležitým způsobem chránit jednotlivce před útoky na jejich fyzickou a morální integritu, zejména před tak závažnými činy, jako je znásilnění (viz výše citované rozsudky M. C. proti Bulharsku, bod 150; a J. L. proti Itálii, bod 118).

195. Pokud jde o tuto hmotněprávní povinnost, Soud ve svém rozsudku M. C. proti Bulharsku (viz výše, bod 154) uznal, že státy požívají širokého prostoru pro uvážení, pokud jde o prostředky k zajištění náležité ochrany před znásilněním. V této souvislosti konstatoval, že požadavek, aby oběť kladla fyzický odpor, již v právních řádech evropských států neplatí a že ačkoli v mnoha z těchto států definice znásilnění stále zmiňuje použití násilí nebo hrozby násilí pachatelem, judikatura a právní nauka považují za podstatný znak skutkové podstaty trestného činu znásilnění spíše absenci souhlasu, nikoli použití síly. Soud proto vyjádřil svoje přesvědčení, že jakýkoli rigidní přístup k trestání trestných činů sexuální povahy, který by například vyžadoval ve všech případech důkaz o fyzickém odporu, by mohl vést k beztrestnosti pachatelů určitých typů znásilnění a tím by mohl ohrozit účinnou ochranu sexuální autonomie jednotlivce. V souladu s normami a současnými trendy v této oblasti, včetně toho, že absence souhlasu je považována za podstatný znak skutkové podstaty znásilnění a sexuálního násilí, Soud dospěl k závěru, že státy mají povinnost stanovit trestnost a sankcionovat účinným způsobem všechny nekonsenzuální sexuální akty, včetně těch, kde oběť nekladla fyzický odpor (tamtéž, body 157–166; rozsudek ze dne 20. 6. 2024, Z. proti České republice, č. 37782/21, bod 52; a rozsudek ze dne 12. 12. 2024, Y. proti České republice, č. 10145/22, bod 58).

196. Soud dále připomíná, že čl. b 3 a 8 Úmluvy ukládají státům také pozitivní procesní závazek. Pokud tedy osoba vznesne hájitelné tvrzení, že se stala obětí jednání odporujícím těmto ustanovením, musí vnitrostátní orgány provést účinné oficiální vyšetřování, které umožní zjistit skutkový stav a identifikovat a případně potrestat odpovědné osoby. Jedná se o povinnost vynaložit prostředky, nikoli dosáhnout výsledku. Ačkoli tato povinnost neznamená, že každé trestní řízení musí skončit odsouzením nebo dokonce uložením konkrétního trestu, vnitrostátní soudy nesmějí v žádném případě projevovat ochotu nechat beztrestnými útoky na fyzickou a morální integritu osob, aby byla zachována důvěra veřejnosti v dodržování zásady legality a aby se vyhnuly jakémukoli zdání spoluúčasti nebo tolerance nezákonných jednání (viz mimo jiné výše citovaný rozsudek J. L. proti Itálii, bod 118; rozsudek ze dne 9. 2. 2021, N. Ç. proti Turecku, č. 40591/11, bod 96; výše citované rozsudky Z. proti České republice, bod 53; a Y. proti České republice, bod 59).

197. I když v praxi může být někdy obtížné prokázat absenci souhlasu bez „přímých“ důkazů znásilnění, jako jsou stopy násilí nebo přímí svědci, vnitrostátní orgány mají přesto povinnost prošetřit všechny skutečnosti a rozhodnout po posouzení všech okolností. Vyšetřování a jeho závěry se musí zaměřit především na otázku absence souhlasu (viz výše citované rozsudky M. C. proti Bulharsku, bod 181; a M. G. C. proti Rumunsku, bod 72).

198. Aby bylo vyšetřování účinné, musí být dostatečně důkladné a objektivní. Orgány musí přijmout rozumná opatření, kterými disponují, aby získaly důkazy týkající se dotčených skutkových okolností, například shromážděním výpovědí svědků, znaleckých posudků a lékařsko-forenzních důkazů (viz mimo jiné rozsudek ze dne 27. 11. 2012, M. N. proti Bulharsku, č. 3832/06, bod 39; rozsudek ze dne 23. 1. 2014, W. proti Slovinsku, č. 24125/06, bod 64; a výše citovaný rozsudek X. proti Řecku, bod 69).

199. Požadavek na rychlost a náležitou pečlivost je v tomto kontextu rovněž neodmyslitelnou součástí záruky účinnosti (viz výše citované rozsudky M. N. proti Bulharsku, bod 46; Y. proti Bulharsku, bod 81; a X. proti Řecku, *ibidem*; a v případě tvrzení o sexuální zneužívání dítěte, rozsudek ze dne 20. 2. 2024, M. G. proti Litvě, č. 6406/21, body 96 a 98). Soud také připomíná, že dodržování procesního požadavku čl. 3 se posuzuje na základě několika parametrů, takže ačkoli žádný z těchto vzájemně provázaných prvků sám o sobě není cílem, jejich souhrnné posouzení umožňuje zhodnotit celkovou účinnost vyšetřování [viz například rozsudek ze dne 7. 2. 2023, M. B. a ostatní proti Slovensku (č. 2), č. 63962/19, bod 55; a rozsudek ze dne 21. 1. 2025, Panayotopoulos a ostatní proti Řecku, č. 44758/20, bod 104].

200. Soud při posuzování dodržování pozitivních závazků státu zohledňuje význam ochrany práv obětí. Trestní řízení týkající se trestných činů sexuální povahy je pro oběť často velmi těžkou zátěží, zejména pokud je proti své vůli konfrontována s obžalovaným (viz rozsudek ze dne 28. 5. 2015, Y. proti Slovinsku, č. 41107/10, bod 103; a výše citovaný rozsudek X. proti Řecku, bod 70). Při vedení řízení musí soudní orgány vedle účinného dodržování práv na obhajobu dbát na ochranu obrazu, důstojnosti a soukromého života domnělých obětí sexuálního násilí, mimo jiné tím, že nezveřejňují informace a osobní údaje, které nesouvisí s daným případem. Podle Soudu je zásadní, aby se vyhýbaly opakování sexistických stereotypů v soudních rozhodnutích, bagatelizování genderově podmíněného násilí a vystavování žen sekundární viktimizaci používáním obviňujících a moralizujících výroků, které mohou

podkopat důvěru obětí v soudnictví (viz výše citované rozsudky Y. proti Slovinsku, body 97 a 101–104; a J. L. proti Itálii, body 137–141).

201. Zásady, které Soud stanovil a jež byly právě připomenuty, jsou použitelné *a fortiori* na děti, jak to předpokládají další mezinárodní předpisy, například čl. 18 až 24 Lanzarotské úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 2. 2. 2021, X. a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16, bod 179; a výše citovaný rozsudek M. G. proti Litvě, bod 98). S cílem chránit je před sexuálním zneužíváním s ohledem na jejich zranitelnost (viz rozsudek ze dne 20. 6. 2019, A. a B. proti Chorvatsku, č. 7144/15, bod 111; výše citované rozsudky M. C. proti Bulharsku, body 150 a 183; a M. G. C. proti Rumunsku, bod 56), Soud rozšířil rozsah pozitivních závazků žalovaného státu z hlediska čl. 3 a 8 Úmluvy tím, že vyžaduje, aby byl upřednostněn jejich zájem (výše uvedené rozsudky Z. proti Bulharsku, body 69–70; N. Ç. proti Turecku, bod 113; a M. G. proti Litvě, bod 98) a aby bylo účinně zajištěno uplatňování jejich práv (rozsudek ze dne 31. 3. 2016, A., B. a C. proti Lotyšsku, č. 30808/11, body 148–149). Tato ochrana, která zahrnuje přijetí vhodných podpůrných opatření usnadňujících zotavení a sociální reintegraci mladých obětí sexuálního zneužívání (*mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 20. 3. 2012, C. A. S. a C. S. proti Rumunsku, č. 26692/05, body 72, 82 a 83; a výše citovaný rozsudek M. N. proti Bulharsku, bod 40), musí být poskytována také dospívajícím, kteří ještě nedosáhli plné zralosti zletilé osoby.

202. Soud již rovněž zdůraznil, že vývoj v chápání toho, jak je znásilnění prožíváno, zejména nezletilými dívkami, ukazuje, že často nekladou žádný fyzický odpor z důvodu různých psychologických faktorů nebo protože se obávají násilí ze strany pachatele (viz výše citované rozsudky M. C. proti Bulharsku, bod 164, a Z. proti Bulharsku, bod 68). Soud kromě toho v rozsudku ve věci N. Ç. proti Turecku (viz výše citovaný rozsudek týkající se nucené prostituce, bod 115) rozhodl, že přisuzování souhlasu nezletilé osoby mladší patnácti let stejnou váhu jako souhlasu dospělé osoby není v žádném případě přípustné.

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

i. Předběžné úvahy

203. Soud nejprve uvádí, že tři stěžovatelky ve svých stížnostech zpochybňují použitelný právní rámec, a to konkrétně trestněprávní úpravu znásilnění, a rovněž napadají způsob, jakým byl na ně uplatněn. Zejména tvrdí, že absence jejich souhlasu nebyla orgány náležitě zohledněna.

204. Soud se v projednávané věci zabývá otázkou, zda vnitrostátní orgány jednaly v souladu se svými pozitivními závazky vyplývajícími z čl. 3 a 8 Úmluvy, aby stěžovatelkám zajistily účinnou ochranu před nekonsenzuálními činy sexuální povahy, které tvrdí, že utrpěly. Soud proto posoudí, zda, jak tvrdí stěžovatelky, právní rámec použitelný v době sporných skutků a přístup zvolený orgány pro posouzení skutkového stavu a uplatňování tohoto právního rámce v projednávaných případech, včetně vedení vyšetřování, vykazovaly takové nedostatky, že došlo k porušení těchto povinností (viz výše citované rozsudky X. proti Řecku, bod 71; Z. proti Bulharsku, bod 56; a Y. proti České republice, bod 61).

205. Soud zadruhé připomíná, že tímto postupem nemůže nahradit vnitrostátní orgány při posuzování skutkového stavu věci ani rozhodovat o trestní odpovědnosti domnělých pachatelů (viz výše citované rozsudky M. C. proti Bulharsku, bod 168; a J. L. proti Itálii, bod 122).

ii. K respektování pozitivních závazků žalovaným státem plynoucích z čl. 3 a 8 Úmluvy (ve spojení s čl. 14 ve vztahu k stížnosti č. 46949/21)

α) Společné úvahy pro všechny tři stížnosti

– K použitelnému právnímu rámci

206. Soud uvádí, že trestněprávní úprava znásilnění podle čl. 222-23 trestního zákoníku ... neobsahuje žádný výslovný odkaz na pojem „souhlas“. Totéž platí pro ustanovení použitelné na sexuální napadení a sexuální napadení nezletilých (čl. 222-22 a 222-22-1 trestního zákoníku ...). Nicméně absence souhlasu je již po dlouhou dobu zohledňována Kasačním soudem v jeho judikatuře ... Vnitrostátní soudy se tak snaží právně kvalifikovat existenci nebo absenci souhlasu při současném respektování práv na obhajobu obviněné osoby ... v kontextu některých případů, kdy soudce s výjimkou protichůdných tvrzení jednotlivých stran disponuje pouze malým množstvím důkazních prostředků. Projednávané stížnosti představují ilustraci těchto obtíží.

207. Soud v této souvislosti konstatuje, že podle zprávy GREVIO o Francii ze dne 19. 11. 2019 definice znásilnění ve francouzském právu vyvolává „značnou právní nejistotu způsobenou kolísavými výklady skutkové podstaty“ trestného činu (násilí, nátlak, hrozba nebo překvapení) a neumožňuje „zahrnout situaci všech obětí, které nedaly souhlas, zejména pokud jsou ve stavu strnutí“, zatímco „taková definice by umožnila ... provést změnu paradigmatu nezbytnou k uznání ústředního významu vůle oběti a umožnila by Francii zařadit se mezi země, které již tento důležitý krok učinily“ (... viz také čtvrtou obecnou zprávu GREVIO ze dne 21. 9. 2023 ...).

208. Soud v této souvislosti poukazuje na to, že mezi smluvními státy dnes panuje rostoucí shoda na tom, že do definice znásilnění je třeba výslovně zahrnout pojem informovaného souhlasu a stanovit, že absence takového souhlasu je podstatným znakem skutkové podstaty trestného činu ... Kromě toho mezinárodní závazky Francie, zejména ratifikace Istanbulské úmluvy v roce 2014, vyžadují takový vývoj, i když žalovaný stát si zachovává určitý prostor pro definování kritérií svobodného souhlasu ve své legislativě ... V tomto ohledu Soud po zjištění stávajících nedostatků právního rámce ... zaměřeného na ochranu práv obětí sexuálního násilí, poukazuje na významné změny ve francouzské legislativě v této oblasti od roku 1980 ..., na nedávné reformy vnitrostátního práva týkající se nezletilých obětí takového násilí ..., na předložení několika návrhů zákonů reformujících trestněprávní definici znásilnění ..., jakož i na závěry a návrhy formulované v řadě stanovisek a zpráv ... a vyzývající k posílení práv obětí.

209. Výše uvedené úvahy Soud zohlední v rámci svého posouzení toho, jak vnitrostátní orgány uplatnily použitelný právní rámec v každé ze tří stížností, které mu byly předloženy.

– K uplatnění právního rámce v projednávaných věcech

210. Soud nejprve poznamenává, že vnitrostátním orgánům nelze vytýkat, že vyšetřování a prověřování byla ukončena rozhodnutím o zproštění obžaloby (stížnost č. 24989/22) nebo rozhodnutím o zastavení trestního stíhání bez postoupení obviněných před soud rozhodující ve věci samé, aby byly souzeny pro zločiny znásilnění (stížnosti č. 46949/21 a 39759/22). Rozhodnutí, kterým se ukončuje trestní stíhání nebo jeho část, totiž samo o sobě

nepředstavuje porušení výše popsaných pozitivních závazků ze strany vnitrostátních orgánů (viz, *mutatis mutandis*, výše uvedený rozsudek J. L. proti Itálii, bod 118).

211. Soud dále zdůrazňuje, že se musí naopak ujistit, zda vnitrostátní orgány, kterým bylo podáno trestní oznámení týkající se namítaných skutků znásilnění, skutečně posoudily okolnosti případu z hlediska gendrově podmíněného násilí a zda využily všech možností, které měly k dispozici, aby objasnily okolnosti namítaných skutků (viz výše citované rozsudky M. C. proti Bulharsku, body 177–182; a *mutatis mutandis*, X. proti Řecku, bod 87). Za tímto účelem se Soud zejména zaměřuje na ověření, zda vzaly v úvahu psychologické faktory specifické pro případy znásilnění, zda posoudily věrohodnost různých výpovědí v příslušném kontextu a zda vynaložily seriózní úsilí k objasnění rozporů nebo k posouzení duševního stavu a osobní situace stěžovatelek, a to i při posuzování závěrů znaleckých posudků (viz, *mutatis mutandis*, výše citovaný rozsudek X. proti Řecku, *ibidem*).

212. Ve vztahu k projednávaným věcem Soud konstatuje, že ihned po podání trestních oznámení stěžovatelkami bylo zahájeno trestní řízení a vyšetřující soudce nebo soud byly povolány k projednání namítaných skutků. V každém z těchto případů vnitrostátní orgány vyslechly účastníky řízení a zaznamenaly jejich výpovědi, včetně výpovědí při konfrontaci, jakož i výpovědi hlavních svědků, a nařídily vyšetřování s cílem zjistit osobnost obviněných a obětí, zejména prostřednictvím výslechů a dotazování, lékařských vyšetření a psychiatrických a psychologických znaleckých posudků.

213. Soud zatřetí připomíná, že pro zajištění náležité ochrany před znásilněním a sexuálními trestnými činy musí orgány v případě potřeby zohlednit zranitelnost obětí, zejména nezletilých, v souladu se standardy vypracovanými v této oblasti vnitrostátními a mezinárodními nástroji ...

214. Soud v projednávaném případě zdůrazňuje zvláštní zranitelnost stěžovatelek s ohledem na jejich nezletilost v době namítaných skutků, a několik dalších faktorů, jako je jejich zdravotní stav nebo konzumace alkoholu a omamných látek. Dále poznamenává, že orgány měly o této zvláštní zranitelnosti vědomí, ať už proto, že byla zdokumentována již delší dobu, nebo proto, že byla zjištěna na začátku či v průběhu vyšetřování ...

215. Nyní přísluší Soudu, aby s ohledem na výše uvedené úvahy posoudil okolnosti každé ze tří stížností a stanovil, zda si žalovaný stát splnil své pozitivní závazky vyplývající z čl. 3 a 8 Úmluvy, a v případě stížnosti č. 46949/21 zda byla stěžovatelka vystavena diskriminačnímu zacházení ve smyslu čl. 14 ve spojení s výše uvedenými čl. 3 a 8.

6) Stížnost č. 46949/21 (L. proti Francii)

216. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka byla v době oznámených skutků osoba mladší patnácti let, byl použitelný právní rámec vymezen ustanovením poslední věty čl. 222-22-1 trestního zákoníku ve znění zákona ze dne 3. 8. 2018, který měl okamžitou účinnost ... Toto ustanovení určuje, že pokud jsou skutky spáchány na nezletilé osobě mladší patnácti let, psychický nátlak nebo překvapení „jsou dovozovány na základě zneužití zranitelnosti oběti, která nemá pro tyto činy potřebnou rozpoznávací schopnost“. Bylo tedy na francouzských trestních soudech, aby jak při posuzování skutkových okolností, tak při uplatňování vnitrostátního práva, zkoumaly, zda došlo k použití násilí, fyzického nebo psychického nátlaku či překvapení. V tomto ohledu

bylo zejména jejich povinností, s ohledem na věk oběti, zjistit, zda měla nebo neměla potřebné rozpoznávací schopnosti, a pokud ne, zda pachatelé zneužili její zranitelnost takovým způsobem, že lze hovořit o psychickém nátlaku nebo překvapení.

217. Soud konstatuje, že při zamítnutí kvalifikace skutků jako znásilnění a při potvrzení usnesení vyšetřujícího soudce se vyšetřovací senát odvolacího soudu opíral v první řadě o nedůvěryhodnost výpovědi stěžovatelky, „které bez objektivních důkazů neumožňovaly dovodit nedostatek souhlasu“ ... Zadruhé přihlédl stejně jako vyšetřující soudce ... k chování stěžovatelky popsaném obviněnými, a to i přes popření ze strany dotčené osoby, a poukázal na „iniciativní a provokativní“ chování, „kroky, které podnikla [...], aby se seznámila s hasiči, jejichž povolání ji fascinovalo, a se kterými navázala sexuální vztahy, často na veřejných místech, která si sama vybrala, a kde často poskytovala kondomy“, její „aktivní účast při pohlavních stycích, zejména prováděním orálního sexu“, jakož i na „její schopnost odmítnout určité praktiky, jako je anální styk nebo lízání, a odmítnout některé ze svých partnerů“ (...). Odvolací soud z toho vyvodil, že navzdory věkovému rozdílu mezi stěžovatelkou a obviněnými, kteří byli všichni zletilé osoby, okolnosti případu neumožňovaly uzavřít, že došlo k násilí, fyzickému nebo psychickému nátlaku nebo překvapení.

218. Pokud jde o zranitelnost stěžovatelky, soudci odvolacího soudu měli za to, že obvinění nemuseli být nutně schopni tuto zranitelnost rozpoznat, zejména s ohledem na „zatajování jejího věku a na její tělesnou konstituci“, „krátkost kontaktů“ a skutečnost, že „její jizvy po řezání neprokazovaly její křehkost“. Dále se domnívali, že „její aktivní účast během pohlavních styků [...] neodhalovala, že byla pod silným vlivem léků“. Odvolací soud nakonec dodal, že pokud jde o obviněné hasiče, „jejich obvyklý úspěch u ženského pohlaví a někdy nevázané chování žen vůči nim je nepřímělo k zamyšlení“ (tamtéž).

219. Ačkoli Kasační soud zrušil rozsudek odvolacího soudu ve věci trestného činu mravního ohrožení nezletilého, potvrdil jej v části, v níž odvolací soud připustil existenci souhlasu stěžovatelky, poté co konstatoval, že důvody pro tento závěr „byly bez nedostatků nebo rozporů“ ...

220. Soud nejprve zdůrazňuje, že stěžovatelka byla v extrémně zranitelné situaci, jelikož jí bylo v době oznámení prvních skutků 13 let. Dále poukazuje na psychickou labilitu stěžovatelky, jež byla příčinou četných zásahů hasičů v jejím domě, přičemž od roku 2008 jich bylo více než sto. Dále poznamenává, že stěžovatelka uvedla, že před namítanými událostmi byla obětí šikany ve škole, která měla závažné psychologické důsledky, vedla k přerušení školní docházky a značné izolaci, jakož i k velmi intenzivní lékařské péči z důvodu opakovaných panických záchvatů a tetanie. V době svého prvního setkání s obviněnými osobami již byla hospitalizována na psychiatrii z důvodu sebepoškozování a pokusů o sebevraždu, přičemž hospitalizace pokračovaly po celé sporné období, včetně doby probíhajícího trestního řízení ... Soud má nakonec za to, že zřejmý zájem stěžovatelky o hasiče, hraničící s posedlostí, ji činil obzvláště zranitelnou vůči jejich projevům pozornosti a sexuálním návrhům.

221. Soud však konstatuje, že vnitrostátní soudci při posuzování chování a souhlasu stěžovatelky opomněli provést kontextuální hodnocení okolností daného případu, zejména pokud jde o nerovnováhu ve vztazích mezi stěžovatelkou a osobami, s nimiž měla pohlavní styk. Ačkoli vyšetřování prokázalo, že některé z obviněných osob znaly její zdravotní historii a velmi nízký věk ..., neprovedli řádnou analýzu ani těchto skutečností, ani výpovědí

stěžovatelky, která popisovala sexuální styk s P. C. jako systematický výsledek jeho požadavků, poté co si získal její důvěru i důvěru jejích rodičů během předchozích záchranných zásahů. Stejně tak vůbec nezohlednili skutečnosti ze spisu, které mohly podpořit tvrzení stěžovatelky, že byla považována za „snadnou sexuální kořist“, protože její jméno kolovalo v hasičské stanici obviněných osob i v dalších stanicích ... Soud dále konstatuje, že nebylo dostatečně zohledněno chování stěžovatelky a účinky okolních okolností na ni, jakož i faktory svědčící o její zvláštní zranitelnosti, ať už se jedná o její zdravotní stav, který byl popsán již při podání trestního oznámení ..., nebo závěry psychiatrických znaleckých posudků vypracovaných v letech 2010 a 2013. Z těchto posudků vyplývá, že patologie paní L. mohla vysvětlovat „sebepoškozující chování“ v podobě „nevhodného sexuálního svádění“ a „potřebu ponížit se“, což ji činilo „obzvláště ovlivnitelnou, vnímavou a sugestibilní“, tedy zranitelnou natolik, že nebyla schopna vyjádřit informovaný souhlas, přičemž tato zranitelnost byla „rozpoznatelná třetími osobami“ ...

222. Za těchto okolností a v souladu s názorem vyjádřeným generální advokátkou u Kasačního soudu ... je Soud toho názoru, že odůvodnění odvolacího soudu vykazuje závažné nedostatky, pokud jde o posouzení dostatečné rozpoznávací schopnosti paní L. skutečně souhlasit s opakovanými sexuálními styky s několika partnery s ohledem na její extrémní zranitelnost vyplývající z jejího velmi nízkého věku a zdravotního stavu.

223. Soud navíc poznamenává, že za okolností podobných skutečnostem v daném případě by reforma vyplývající ze zákona ze dne 21. 4. 2021, která zavedla samostatnou trestněprávní úpravu znásilnění nezletilé osoby mladší patnácti let zletilou osobou v čl. 222-23-1 trestního zákoníku, mohla bez dalšího přezkoumání vést k postoupení osob, které se dopustily pohlavního styku se stěžovatelkou, před trestní porotní soud, a to pouze na základě zjištění, že jejich věkový rozdíl s ní činí nejméně pět let ...

224. Pokud jde dále o požadavek účinnosti vyšetřování, který zahrnuje zejména rychlost trestního řízení (viz výše bod 199), Soud připomíná, že v tomto ohledu je třeba posoudit, zda vnitrostátní orgány prošetřily s požadovanou rychlostí stěžovatelkou oznámené skutky znásilnění. Soud v projednávaném případě konstatuje, že hlavní vyšetřovací úkony byly provedeny v období více než deseti a půl let, které uplynulo mezi podáním trestního oznámení stěžovatelkou dne 31. 8. 2010 a vydáním prvního rozsudku Kasačního soudu o částečném zrušení rozhodnutí dne 17. 3. 2021. Tato doba se prodloužila na jedenáct let a téměř devět měsíců až do rozsudku Kasačního soudu ze dne 18. 5. 2022, který definitivně potvrdil zastavení trestního stíhání pro všechny skutky znásilnění nezletilé osoby mladší patnácti let. Soud uznává, že vyšetřovací řízení představovalo určité obtíže, zejména kvůli velkému počtu osob, které stěžovatelka obvinila, a kvůli rozsáhlým a různorodým lékařským podkladům, které byly součástí spisu. Zdůrazňuje však, že vzhledem ke zvláštní zranitelnosti stěžovatelky, o které svědčí pokusy o sebevraždu před zahájením řízení a v jeho průběhu, bylo nutné případ projednat s mimořádnou pečlivostí. Tato zjištění jsou pro Soud postačující, aby uzavřel, že za okolností daného případu a s ohledem na mimořádně bolestivou zdravotní anamnézu stěžovatelky, o které měly orgány plnou znalost, nelze trestní řízení trvající více než jedenáct let, které vedlo zejména k vyloučení právní kvalifikace skutku jako znásilnění, považovat za splňující podmínku náležitě pečlivosti požadovanou v této oblasti.

225. Pokud jde konečně o sekundární viktimizaci, které stěžovatelka podle svých tvrzení čelila, Soud nejprve poznamenává, že její zdravotní stav se během vyšetřování zhoršil ..., což odůvodnilo ukončení vyšetřovacího řízení vyšetřujícím soudcem ...

226. Soud se zadruhé domnívá, že alespoň ve dvou případech vnitrostátní orgány porušily svou povinnost chránit důstojnost dotčené osoby tím, že ji vystavily obviňujícím a moralizujícím výrokům, a výrokům, které šířily sexistické stereotypy, které mohly podkopat důvěru obětí v soudnictví (viz výše uvedený rozsudek J. L. proti Itálii, bod 141).

227. Na jedné straně poukazuje na to, že již na začátku vyšetřování, při svém druhém výsledku dne 7. 9. 2010, který provedl specializovaný útvar, byla stěžovatelka konfrontována s otázkami policisty, který jí nepřímou vytykal, že neprojevila absenci svého souhlasu křikem nebo fyzickým odporem ... Tyto výměny vedly stěžovatelku k přiznání, že se nechovala adekvátně, jak se údajně očekává od oběti znásilnění vůči jejímu útočníkovi. Soud poukazuje na nevhodnost takových výroků, které vyvolávají pocit viny a diskreditují slova stěžovatelky, a které byly proneseny ve fázi přijímání trestního oznámení, což je rozhodující fáze řízení, během níž mají orgány povinnost poskytovat obětem zvláštní podporu. Dále zdůrazňuje, že tyto výroky nejsou v souladu se současným pojetím skutkové podstaty znásilnění, jehož kvalifikace již není podmíněna prokázáním fyzického odporu oběti, jak bylo připomenuto v rozsudku M. C. proti Bulharsku ...

228. Soud na druhé straně poukazuje na genderové stereotypy obsažené v odůvodnění rozsudku vyšetřovacího senátu ze dne 12. 11. 2020, které karikurním a hanlivým způsobem popisuje skutečnosti, které stěžovatelka oznámila, a odkazuje na „obvyklý úspěch [hasičů] u žen a [k] jejich někdy nevázanému chování vůči nim“, které je údajně „nevedlo k zamyšlení“ (...). Tyto důvody se zdaleka neomezovaly na popis názoru obviněných osob, jak tvrdí vláda, ale měly za cíl zbavit pachatele oznámených skutků odpovědnosti. Použité výrazy i význam, který sledují, jsou podle Soudu zcela irelevantní (viz, *mutatis mutandis*, výše uvedený rozsudek J. L. proti Itálii, body 136 a 141).

229. Soud připomíná, že v rámci institucionální reakce na genderově podmíněné násilí a v boji proti nerovnosti mezi pohlavími je podstatné, aby soudní orgány ve svých rozhodnutích neopakovaly sexistické stereotypy a nezlehčovaly genderově podmíněné násilí. V projednávaném případě Soud považuje genderové stereotypy, které přijal vyšetřovací senát odvolacího soudu ve svém rozsudku ze dne 12. listopadu 2020, za právně irelevantní a zasahující do důstojnosti stěžovatelky (viz, *mutatis mutandis*, výše uvedený rozsudek J. L. proti Itálii, body 141–142).

230. Pokud jde o stížnost vycházející z čl. 14 ve spojení s čl. 3 a 8 Úmluvy, Soud se domnívá, že jeho předchozí zjištění týkající se sekundární viktimizace, které byla paní L. vystavena, jsou dostatečná k tomu, aby mohl rovněž dospět k závěru, že důvody rozsudku vyšetřovacího senátu jsou poznamenány diskriminací založenou na pohlaví (srov. v oblasti domácího násilí kvalifikovaného jako násilí na základě pohlaví, které samo o sobě představuje formu diskriminace žen, rozsudek ze dne 9. 6. 2009, Opuz proti Turecku, č. 33401/02, body 184–191 a 200; rozsudek ze dne 28. 6. 2016, Halime Kiliç proti Turecku, č. 63034/11, bod 113; rozsudek ze dne 8. 7. 2021, Tkheldize proti Gruzii, č. 33056/17, bod 51; a rozsudek ze dne 23. 5. 2023, A. E. proti Bulharsku, č. 53891/20, bod 116).

231. Soud nakonec konstatuje, že Kasační soud se k této otázce nevyjádřil, a to navzdory tomu, že se před ním stěžovatelky dovolávaly čl. 3, 8 a 14 Úmluvy a Istanbulské úmluvy ...

232. Soud z výše uvedených úvah dovozuje, že s ohledem na právní rámec platný ke dni sporných skutků a způsob jeho použití v projednávaném případě selhání vnitrostátních orgánů, pokud jde jak o nedostatečnou pečlivost a rychlost řízení, tak o způsob posouzení skutečné povahy jejího souhlasu, nejenže zbavilo stěžovatelku náležité ochrany, ale také ji vystavilo sekundární viktimizaci, která rovněž představuje diskriminaci.

233. Z toho vyplývá, že námitka vlády o nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, kterou Soud posoudil společně s opodstatněností námitek stěžovatelky podle čl. 3, 8 a 14 Úmluvy ..., musí být zamítnuta. Soud totiž konstatuje, že v rámci probíhajících řízení nejsou soudy povolány k posouzení týchž právních kvalifikací jako znásilnění, o nichž nemohou rozhodovat, ale odlišnými trestnými činy sexuálního útoku.

y) Stížnost č. 24989/22 (H. B. proti Francii)

234. Jelikož H. B. byla v době spáchání namítaných skutků nezletilá osoba mladší patnácti let, byl použitelný právní rámec, stejně jako v první stížnosti (viz výše, bod 216), vymezen ustanoveními poslední věty čl. 222-22-1 trestního zákoníku ...

235. Soud konstatuje, že při posuzování souhlasu stěžovatelky odvolací soud, jehož závěr nebyl zpochybněn Kasačním soudem ..., jednak zohlednil, že vzhledem k jejímu chování mohli obvinění oprávněně předpokládat, že s tím souhlasila, a jednak, že nic nenásvědčuje tomu, že by jednali za použití násilí, nátlaku, hrozby nebo překvapení. K tomuto závěru dospěli soudci odvolacího soudu na základě skutečnosti, že rozpoznávací schopnost H. B. nebyla v době sexualizovaných her ovlivněna alkoholem, neboť nikdy nezmínila ztrátu vědomí nebo zbavení vůle, ale pouze pocity výčitek. Rovněž vzali v úvahu, že dříve téhož dne měla první pohlavní styk s třetí osobou a že hrála „aktivní“ roli během hry „akce nebo pravda“, kterou navrhli tři muži. Konečně odvolací soud poukázal na odbourání zábran stěžovatelky pod vlivem alkoholu a na „domino efekt“ s její 17letou kamarádkou, která se téhož večera dopustila sexuálních aktů s jedním z obviněných (nezletilým).

236. Soud konstatuje, že odvolací soud tímto postupem neposoudil vliv silné intoxikace alkoholem na vědomí a chování stěžovatelky, ačkoli ta během celého trestního řízení prohlašovala, že by „to nikdy neudělala“, kdyby „nebyla pod vlivem alkoholu“, že neměla přesné vzpomínky na sled událostí, že již ve svých prvních výpovědích vyšetřovatelům v den události zmínila „souhlas daný ve změněném stavu vědomí“ a „zneužití“ tohoto souhlasu a že navíc vykazovala stopy násilí na těle ... Je pozoruhodné, že soudci odvolacího soudu vzali v úvahu opilost stěžovatelky pouze proto, aby kvalifikovali její odbourání zábran a vyloučili jakéhokoli oportunistického jednání ze strany obviněných osob. Soud dále poukazuje na to, že odvolací soud neprovedl žádné kontextuální posouzení zvláště zranitelné situace, v níž se stěžovatelka nacházela, která byla v době posuzovaných skutků velmi mladá dívka, která měla toho odpoledne svůj první pohlavní styk s třetí osobou a čelila naléhavým návrhům dvou zletilých osob ve věku 21 a téměř 30 let. Soudci odvolacího soudu rovněž nezohlednili chování těchto osob, které uprchly, aby se ukryly na parkovišti, když jejich vozidlo spatřil bratr stěžovatelky, a poté ponechaly dvě nezletilé dívky uprostřed noci na krajnici dálnice.

237. Soud však zdůrazňuje, že jak soud prvního stupně, tak generální advokátka u Kasačního soudu dospěli k odlišnému posouzení skutkového stavu a výkladu existujícího právního rámce. Soud prvního stupně se totiž prohlásil za věcně nepřislušný z důvodu trestní povahy skutků projednávané věci, kterou shledal poté, co kvalifikoval souhlas stěžovatelky za „nesvobodný, neboť byl dán v důsledku překvapení“ a zabýval se existencí „možného souhlasu vynuceného fyzickým násilím“ ... Ve stejném smyslu navrhla generální advokátka u Kasačního soudu ve svém stanovisku ..., aby kvalifikace znásilnění nebyla založena pouze na prostředcích, které pachatel použil, ale především na nedostatečně informovaném souhlasu oběti s pohlavním stykem. Dospěla k závěru, že rozsudek odvolacího soudu je třeba zrušit, protože soudci na nižším stupni dostatečně nevysvětlili, jak byl zachován souhlas stěžovatelky a její schopnost dát souhlas s pohlavním stykem navzdory její intoxikaci alkoholem. Soud připomíná, že tento návrh Kasační soud nenásledoval, když prohlásil kasační stížnost stěžovatelky za nepřípustnou, a to přesto, že jej kasační stížností vyzývala, aby zohlednil existenci „zdánlivého“ souhlasu postrádajícího svobodnou vůli ...

238. Z výše uvedených úvah Soud dovozuje, že s ohledem na právní rámec platný v době sporných skutků a jeho uplatnění v projednávaném případě, přístup přijatý v této věci vnitrostátními soudy, které při posuzování skutečné povahy jejího souhlasu náležitým způsobem nezohlednily faktory zvláštní zranitelnosti stěžovatelky ani účinky okolních okolností nebyl způsobilý jí zajistit náležitou ochranu.

δ) Stížnost č. 39759/22 (M. L. proti Francii)

239. Vzhledem k tomu, že M. L. byla v době namítaných skutků nezletilá osoba starší patnácti let, byl použitelný právní rámec stanoven ustanoveními čl. 222-23 a 222-22-1 trestního zákoníku ... Podle těchto ustanovení lze psychický nátlak nebo překvapení dovodit z významného věkového rozdílu mezi zletilým pachatelem a nezletilou obětí. V projednávaném případě vnitrostátní soudy tuto hypotézu vyloučily z důvodu malého věkového rozdílu mezi stěžovatelkou (16 let) a obviněnou osobou (čerstvě 18 let).

240. Soud připomíná, že v projednávaném případě odvolací soud poté, co konstatoval, že nebyly naplněny žádné znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění, potvrdil usnesení o zastavení trestního stíhání vydané v prvním stupni ... K tomu nejprve uvedl, že zranitelnost stěžovatelky nebyla dostatečně prokázána, aby bylo možné dovodit, že se jednalo o překvapení. Dále konstatoval, že stěžovatelka, která uvedla, že si zachovala plnou duševní pohotovost, nebyla nucena následovat A. H. do pokoje, kde došlo k namítaným skutkům, a že nebylo prokázáno, že nebyla schopna pochopit úmysly dotyčné osoby, protože „její panenství samo o sobě nebylo neslučitelné s dostatečnými znalostmi v sexuální oblasti ..., které jsou obvykle zjišťovány u dívek jejího věku“. Odvolací soud poté vyloučil jakýkoli nátlak nebo násilí vůči stěžovateli. Nejprve vyloučil jakoukoli formu násilí a fyzického nátlaku poté, co konstatoval, že ačkoli stěžovatelka popsala „brutální a bolestivé anální proniknutí“, při níž na ní chlapec ležel a držel ji na posteli, a upřesnila, že ji při orálním sexu tahal za hlavu, dotyčný popřel jakýkoli úmyslný nátlak. Soudci odvolacího soudu zadruhé vyloučili jakoukoli formu psychického nátlaku poté, co konstatovali, že ten nemůže vyplývat pouze ze subjektivního hodnocení oběti. Odvolací soud nakonec dospěl k závěru o neexistenci úmyslu spáchat znásilnění, když konstatoval, že A. H. zohlednil odmítnutí vaginálního styku ze strany

stěžovatelky a nevyložil její postoj jako odmítnutí souhlasu s jakýmkoli pohlavním stykem (*ibidem*).

241. Soud nejprve poukazuje na to, že posouzení namítaných skutků odvolacím soudem bylo založeno především na výpovědích obviněného, aniž by byla přikládána stejná váha výpovědím stěžovatelky, nebo aby byly tyto výpovědi posouzeny kontextuálně. Zdůrazňuje, že byla projednána pouze konzistentnost výpovědi stěžovatelky, aniž by byla zohledněna konzistentnost výpovědí A. H., které mohly potvrzovat, že nerespektoval odmítnutí stěžovatelky k sexuálním aktům, které na ní byly prováděny. Odvolací soud tedy neprovedl žádnou podrobnou analýzu slov „ne, jsem panna“, která použila stěžovatelka k odmítnutí prvního pokusu o vaginální penetraci, ani výrazu „to mi dlužíš“, který údajně použil obviněný, aby dosáhl orálního sexu ... Vnitrostátní soudy rovněž řádně neposuzovaly okolnosti anální penetrace, jak je popsal A. H., který tvrdil, že „nevěděl, jak“ k tomu došlo, a že když se o ni třel navzdory jejímu prvnímu odmítnutí penetrace, jeho penis „vklouzl“ do jejího konečníku „nenásilně“ ..., zejména tím, že jeho výpovědi nebyly konfrontovány s výpověďmi M. L., která hovořila o násilí při prvním análním styku a o stavu strnutí, v němž se nacházela.

242. Zadruhé Soud konstatuje, že ačkoli konzumace alkoholu a jiných omamných látek byla oběma protagonisty prokázána a uznána obviněným jako faktor vysvětlující jejich chování, tato okolnost nebyla vnitrostátními soudci zohledněna jako prvek, který stěžovatelku, společně s její nezletilostí a panenstvím, stavěl do zvláště zranitelné situace. Takové posouzení vlivu okolních okolností nebyla provedena ani v rámci psychiatrického posudku stěžovatelky, který měl vést k náležitému pochopení psychických mechanismů působících v době sporných skutků a jejího pasivního chování během namítaných skutků.

243. Na základě všech těchto skutečností Soud po zjištění, že použité genderové stereotypy byly neúčinné a navíc nevhodné, dospěl k závěru, že soudci odvolacího soudu dovodili souhlas stěžovatelky především na základě jejího pasivního chování a absence fyzického odporu, aniž by náležitě zohlednili její zvláštní zranitelnost a psychický stav, v rozporu se současnými poznatky o chování obětí znásilnění, zejména pokud jsou v mladém věku (viz, *mutatis mutandis*, výše uvedený rozsudek M. C. proti Bulharsku, body 164–166, a výše uvedený bod 202).

244. Soud poznamenává, že Kasační soud tyto nedostatky nenapravil, když kasační stížnost, která mu byla předložena, prohlásil za nepřípustnou, v souladu s návrhem zpravodaje ... Soud rovněž uvádí, že v pozdějším rozhodnutí zaujal Kasační soud odlišný názor na stav strnutí nebo ochromení oběti znásilnění za účelem dovození subjektivní stránky jednání pachatele ...

245. Pokud jde o část námitky týkající se neefektivity soudního řízení, Soud odkazuje na to, jak již uvedl výše v souvislosti s první stěžovatelkou (viz výše bod 224), že je v této souvislosti třeba posoudit, zda vnitrostátní orgány přistoupily k posouzení skutků znásilnění, které stěžovatelka oznámila, s náležitou rychlostí v průběhu trestního řízení, které trvalo celkem osm let a osm měsíců, než skončilo rozhodnutím o zastavení trestního stíhání bez postoupení osoby, vůči níž směřovalo řízení, před soud rozhodující ve věci samé.

246. Soud v této souvislosti poznamenává, že jednoduché úkony nezbytné pro vyšetřování byly provedeny ve lhůtách, které se nejeví jako slučitelné se závažností oznámených skutků. Poukazuje tak na to, že A. H. byl poprvé vzat do policejní vazby dne 9. 12. 2014, tedy téměř

rok a čtyři měsíce po prvním trestním oznámení stěžovatelky ze dne 13. 8. 2013. Je pravda, že mezi odložením trestního oznámení státním zastupitelstvím dne 6. 1. 2015 a podáním trestního oznámení s připojením návrhu na připuštění stěžovatelky jako poškozené účastnice řízení dne 3. 11. 2016 uplynul rok a téměř deset měsíců ... Soud však poznamenává, že poté uplynulo osm měsíců do zahájení řízení před vyšetřujícím soudcem, a poté téměř další rok, než byla vyslechnuta stěžovatelka, a téměř dva roky, než byl dne 26. 11. 2018 ustanoven soudní znalec z oboru psychiatrie, aby stěžovatelku vyšetřil. V každé fázi řízení pak uplynula lhůta přibližně jednoho roku (květen 2020, květen 2021 a duben 2022). Po celkovém posouzení a s ohledem na pečlivost, která se v tomto typu řízení vyžaduje (viz výše bod 199), má Soud za to, že výše uvedené lhůty svědčí o nedostatečné pečlivosti při vedení dotčeného trestního řízení, přestože se nejednalo o zvláště složitý případ.

247. Soud z výše uvedených úvah uzavírá, že s ohledem na právní rámec platný v době sporných skutků a na způsob jeho použití v daném případě, selhání vnitrostátních orgánů spočívající jak v nedostatečné rychlosti řízení, tak ve způsobu posouzení skutečné povahy souhlasu stěžovatelky, nevedla k zajištění náležité ochrany stěžovatelky.

iii. Závěr

248. Soud závěrem konstatuje, že ve všech třech stížnostech vyšetřovací orgány a vnitrostátní soudy neposkytly náležitou ochranu stěžovatelkám, které oznámily případy znásilnění, když jim v době posuzovaných skutků bylo pouze 13, 14 a 16 let.

249. Soud je po konstatování nedostatečné rychlosti a pečlivosti při vedení trestního řízení ve dvou z těchto stížností, toho názoru, že ve všech třech stížnostech vnitrostátní soudy řádně neanalyzovaly vliv všech okolností, a při posuzování rozpoznávací schopnosti a souhlasu stěžovatelek dostatečně nezohlednily jejich zvláště zranitelnou situaci, ve které se nacházely, zejména s ohledem na to, že v době sporných skutků byly nezletilé.

250. Připomíná, že souhlas musí vyjadřovat svobodnou vůli mít určitý sexuální styk v okamžiku, kdy k němu dochází, a s přihlédnutím k jeho okolnostem (rozsudek ze dne 23. 1. 2025, H. W. proti Francii, č. 13805/21, bod 91), se Soud domnívá, že s ohledem na tehdy použitelný právní rámec a jeho uplatnění v konkrétních případech žalovaný stát nesplnil své pozitivní závazky, které mu ukládaly, s ohledem na požadavky vyplývající z jeho judikatury a ve světle mezinárodních standardů, účinně uplatňovat trestní systém způsobilý potrestat nekonsenzuální sexuální akty. V této souvislosti připomíná, že není povolán rozhodovat o trestní odpovědnosti pachatelů sporných skutků (viz výše uvedený rozsudek M. C. proti Bulharsku, bod 168) a že výše uvedené zjištění nelze proto vykládat jako stanovisko k vině osob obviněných v této věci.

251. Soud dospěl k závěru, že žalovaný stát nesplnil své pozitivní závazky vůči všem třem stěžovatelkám, a proto došlo k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy ve všech třech případech.

252. Rovněž dospěl k závěru, že v případě stížnosti L. (č. 46949/21) (viz výše bod 230) došlo k porušení čl. 14 ve spojení s výše uvedenými čl. 3 a 8.

...

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Rozhoduje* o spojení stížností;
2. *Rozhoduje* ve vztahu k stížnosti č. 46949/21 (L. proti Francii), že připojí druhou část námitky týkající se nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy podle čl. 3 a 8 samostatně a ve spojení s čl. 14 Úmluvy k posouzení opodstatněnosti těchto námitk a po jejím posouzení ji *zamítá*;
3. *Prohlašuje* stížnosti tří stěžovatelek ve vztahu k námitkám podle čl. 3 a 8 Úmluvy a ve vztahu k stížnosti č. 46949/21 (L. proti Francii) podle čl. 14 ve spojení s výše uvedenými čl. 3 a 8 za přijatelné;
4. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy, a ve vztahu k stížnosti č. 46949/21 (L. proti Francii) i čl. 14 ve spojení s čl. 3 a 8 Úmluvy;
5. *Rozhoduje*, že ve vztahu ke stížnostem č. 24989/22 (H. B. proti Francii) a č. 39759/22 (M. L. proti Francii) došlo k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy;
6. *Rozhoduje*, že není třeba zkoumat přijatelnost a opodstatněnost námitky č. 39759/22 (M. L. proti Francii) podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy (délka řízení);
7. *Rozhoduje*, že žalovaný stát má zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, následující částky:
 - (a) 25 000 EUR paní L., 15 000 EUR paní H. B. a 15.000 EUR paní M. L. ... jako náhradu nemajetkové újmy;
 - (b) 16 020 EUR paní L., 1 000 EUR paní H. B. a 1.000 EUR paní M. L. ... jako náhradu nákladů řízení;
 - (...)
8. *Zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.
(...)

(Zpracoval: Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
27. 5. 2025
VĚC MARTINEZ FERNANDEZ PROTI MAĎARSKU
(rozsudek ve věci Martinez Fernandez proti Maďarsku,
stížnost č. 30814/22)

Povinnosti procesního opatrovníka a vliv medikace v řízení o nedobrovolné hospitalizaci

Dotčené články Úmluvy:

čl. 5 odst. 1 písm. e)

čl. 5 odst. 4

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 8 Listiny základních práv a svobod

§ 38–40 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

§ 66–83 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Klíčová slova:

duševně nemocné osoby – nedobrovolná hospitalizace – opatrovník – opatrovník/zastoupení – zbavení svobody – přezkum zákonnosti zbavení svobody – spravedlivý proces

Autorský komentář

Komentovaný rozsudek se týká povinností procesního opatrovníka v řízení o vyslovení přípustnosti nedobrovolné hospitalizace člověka v psychiatrické nemocnici, odpovědnosti soudu za dohled nad jejich plněním, jakož i zohlednění vlivu medikace na realitu účasti posuzovaného člověka na uvedeném řízení. Předešleme, že řízení ohledně převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu v České republice probíhalo v roce 2025 u českých soudů bezmála 60 tisíc, přičemž určitá část – odhadem převyšující 10 tisíc, takže nikoli zanedbatelná –, se týká psychiatrických hospitalizací.⁶

V projednávané věci proti Maďarsku zůstal procesní opatrovník pasivní a podpořil nedobrovolnou hospitalizaci stěžovatelky, aniž s ní situaci řádně probral a zabýval se jejím přáním, natož toto přání obhajoval. Ačkoli systémové nedostatky v práci procesních opatrovníků v obecné rovině dříve konstatoval jak maďarský ombudsman, tak nejvyšší soud (Kúria), tamní soudy z pasivity procesního opatrovníka v projednávané věci nevyvodily žádné důsledky. Vedle toho se nikdo nezabýval ani vlivem medikace na schopnost stěžovatelky reálně se účastnit řízení.

⁶ Hledejte na <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>, přehled vyřizování agendy rejstříku L. Výkazy Ministerstva spravedlnosti psychiatrické hospitalizace od těch ostatních ve zdravotnickém zařízení neodlišují.

Zdá se, že právě poukaz na posledně zmíněný problém představuje hlavní vklad tohoto rozsudku do rozvoje jinak bohaté judikatury Soudu v dané oblasti. Aspekt vlivu medikace nemusí být zdaleka přítomen ve všech případech procesu právního posuzování nedobrovolného umístění do psychiatrické nemocnice. Je to však jedna z otázek, kterou je namístě při soudním řízení přezkoumat.

Naproti tomu k povinnostem procesního opatrovníka a dohledu nad jejich plněním již existuje vskutku četná prejudikatura, na niž tento rozsudek navázal. Přesto, jak od roku 2007 upozorňuje český veřejný ochránce práv, i v České republice přetrvávají problémy s ochranou procesních práv lidí v nedobrovolné hospitalizaci, včetně kvalitní a efektivní právní pomoci. Ombudsman a bývalý předseda Nejvyššího soudu Otakar Motejl poukazoval na praxi některých soudních pracovníků, kteří pacienty přesvědčovali, aby podepsali souhlas s hospitalizací.⁷ Jeho nástupce, bývalý soudce Nejvyššího i Ústavního soudu Pavel Varvařovský popsal nečinnost advokátů v roli procesních opatrovníků, kteří pacienty nenavštěvovali, nečinili žádné úkony, ba ani se neseznámili se spisem.⁸ Podobné stesky zazněly ještě v prosinci 2025 na kulatém stole, který Kancelář veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí pořádala ve spolupráci s Českou advokátní komorou.

Judikatura Soudu ani ratifikace Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která zdůrazňuje rovnost všech lidí, bez ohledu na druh či míru postižení nebo nemoci, před zákonem a vyžaduje změnu přístupu také v oblasti hospitalizace bez souhlasu, u nás doposud nevedly k větším systémovým posunům. Dokonce v roce 2015 měl Ústavní soud potřebu připomenout, že i „osoba s duševním postižením je člověk nadaný všemi základními lidskými právy, včetně práva na to být slyšen a možnosti vyjádřit se k věci v řízení, jehož je účastníkem, jakož i na přijetí odpovídajících úprav s cílem usnadnit mu účinné plnění jeho role účastníka“ a že úplným minimem ochrany práv hospitalizovaného člověka je to, že s ním jeho opatrovník-advokát alespoň „naváže kontakt“.⁹

Namísto poskytování zvláštní ochrany lidem zbaveným osobní svobody z důvodu jejich duševního onemocnění stát mezitím podmínky pro jejich efektivní zastupování ztížil, když snížil odměnu pro soudem ustanovené advokáty v detenčním řízení. Takto diskriminačně nastavený systém se ombudsmanovi podařilo dvakrát zvrátit u Ústavního soudu. V prvním ze dvou řízení o souladu advokátního tarifu¹⁰ Ústavní soud rovněž poukázal na pozitivní závazky vyplývající zejména z čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, včetně nutnosti zajistit těmto osobám účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními. (Dodejme, že relevantních ustanovení této úmluvy je více, např. též čl. 12 a 14 věnované po řadě právní způsobilosti a právu na svobodu a bezpečnost.) Ve druhém nálezu¹¹ tyto úvahy zopakoval a doplnil, že nastavení snížených odměn pro procesní opatrovníky dává společnosti signál o tom, že jejich práce je méně hodnotná, což může dlouhodobě vést ke snížení dostupnosti právních služeb pro nejvíce zranitelné klienty. Tento přístup jde přímo proti snahám o jejich lepší právní ochranu.

⁷ Zpráva z návštěv psychiatrických léčeben ze dne 18. 9. 2008, sp. zn. 43/2007/NZ, s. 23, bod 56.

⁸ Zpráva z následných návštěv psychiatrických léčeben ze dne 3. 11. 2010, sp. zn. 50/2010/NZ/MLU, s. 17, bod 36.

⁹ Nález ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1974/14, body 66 a 82.

¹⁰ Nález ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 17/21.

¹¹ Nález ze dne 10. 12. 2025, sp. zn. Pl. ÚS 32/25.

Toliko formální poskytnutí právní pomoci každopádně nemůže zajistit patřičný přístup ke spravedlnosti a soudní ochraně lidem, kteří se v souvislosti s nenadálou psychiatrickou hospitalizací zpravidla ocitají ve složité životní situaci a ve zranitelném postavení.

Jak bylo naznačeno výše, dodnes se setkáváme s řadou svědectví lidí, kteří si stěžují na neinformovanost o svém právním postavení a možnostech, formální přístup advokáta, který je mnohdy vůbec nenavštívil, i soudu v rozhodných okamžicích, a tedy přinejmenším na přetrvávající pocit bezmoci, protože poskytnutá právní ochrana byla ve skutečnosti neúčinná. Komentovaný rozsudek poskytuje konkrétnější vodítka k výkladu pozitivních závazků státu a k tomu, jak mají své povinnosti v této oblasti naplňovat jednotliví aktéři justice, zejména soudy a procesní opatrovníci z řad advokátů.

Podle Soudu ve Štrasburku je úloha procesního opatrovníka dvojí. Předně musí nedobrovolně hospitalizovaného člověka informovat o jeho právech a poskytnout mu radu ohledně nejvhodnějšího postupu. Současně musí také sám zjišťovat jeho přání ohledně dalšího průběhu hospitalizace a soudního řízení, vyžádat si jeho pokyny a řídit se jimi, aby mohl účinně hájit jeho postavení a chránit jeho zájmy v průběhu řízení. Komunikace mezi advokátem a klientem musí být podle Soudu „smysluplná“ (*meaningful*). Advokát tedy musí ke klientovi přistupovat bez předsudků a aktivně usilovat o zjištění jeho přání. Může být například nezbytné, aby klienta navštívil opakovaně, protože při první návštěvě může být dezorientovaný, nedůvěřivý nebo pod vlivem medikace v takové míře, že není schopen svou vůli srozumitelně vyjádřit. Třebaže budou i případy, kdy umístěný člověk nebude vůbec s to se vyjádřit, není možné z toho dopředu vycházet.

Soud ve Štrasburku doposud nevyjasnil, zda – a případně v jakém rozsahu – je procesní opatrovník vázán pokyny klienta, jehož rozhodovací schopnosti mohou být v dané chvíli významně ovlivněny nemocí či medikací. Zaznívá, že součástí role advokáta jako procesního opatrovníka je hájit jakési objektivizované nejlepší zájmy umístěného, a nikoli primárně jeho přání, jak by to měl dělat u kteréhokoli jiného klienta. Ačkoli Soud i Ústavní soud zdůrazňují, že je nezbytné, aby advokát umístěného člověka vyslechl a zjistil jeho názor (případně jej alespoň osobně zhlédl), oba zároveň opakovaně pracují s konceptem „(nejlepšího) zájmu“ a ochrany umístěné osoby jako s korektivem, který může v určitých situacích oslabit požadavek jednat striktně podle jejích pokynů. Ústavní soud například uvádí, že nepodání opravného prostředku procesním opatrovníkem může být odůvodněno ochranou zdraví nebo života klienta.¹²

V praxi jsme občas svědky toho, že si někteří advokáti tuto výjimku z pravidla vykládají natolik široce, že pokyny klienta fakticky přestávají považovat za relevantní. Takový postup často vychází z předsudků, že samotná duševní porucha automaticky vylučuje schopnost umístěné osoby racionálně posoudit svou situaci a potřebu péče. Ve skutečnosti může být nesouhlas s hospitalizací motivován řadou legitimních a racionálních důvodů. Dotyčný člověk může preferovat jiný typ podpory či léčby, nemusí být spokojen s podmínkami v zařízení nebo mu hospitalizace zásadně narušuje běžný život – práci, studium, péči o blízké či jiné závazky. Právě proto je důsledné zjišťování klientovy vůle a její promítnutí v řízení jádrem efektivního zastoupení.

¹² Nález sp. zn. I. ÚS 1974/14, citovaný výše, bod 83.

Pokud opatrovník nehájí v první řadě přání umístěného, nehájí toto přání v řízení v konečném důsledku nikdo – o jeho zájem má přece pečovat soud i nemocnice. Navíc se takový přístup dostává do rozporu s tím, že by se právní pomoci mělo umístěnému dostat na rovnoprávném základě s ostatními – u ostatních se advokát řídí především pokyny klienta. A výkon procesního opatrovnictví spadá podle zákona do běžného výkonu advokacie. V konečném důsledku je takový postup v přímém rozporu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením, která přímo vyžaduje, aby se s člověkem se zdravotním postižením jednalo na rovnoprávném základě s ostatními a aby jeho procesní zastupování nebylo předurčeno diagnózou, mírou postižení ani případným omezením svéprávnosti.¹³

Z hlediska právní jistoty i vymezení rolí by byl „čistší“ a pro advokátní praxi předvídatelnější výklad, podle něhož je advokát povinen postupovat vždy v souladu s pokyny klienta. Tím by odpadl tlak na to, aby advokáti sami *a priori* hodnotili, co je v klientově „nejlepším zájmu“, tedy otázku, k jejímuž kvalifikovanému posouzení zpravidla nemají odborné kompetence. Současně by se zřetelněji oddělily role jednotlivých aktérů: advokát by zajišťoval efektivní uplatnění klientovy vůle v řízení, zatímco posouzení potřeby ochrany umístěného člověka, potažmo společnosti, by zůstalo na soudu.

Zvýšené nároky klade Soud ve Štrasburku také na vnitrostátní soud, který procesního opatrovníka ustanovuje. Jak vyplývá z jeho ustálené judikatury, soud musí nad takovým opatrovníkem vykonávat důsledný dohled. Měl by se ujistit o tom, jak se opatrovník své role zhostil, a minimálně začít tím, že se advokáta na kontakt s klientem vůbec zeptá. Pokud je povinností soudu dohlédnout na to, jak advokát v roli procesního opatrovníka ve vztahu ke klientovi postupoval, nemůže se advokát bránit odpověď s poukazem na povinnost mlčenlivosti. Soud nakonec též rozhoduje o odměně advokáta, a tu by v rozporu s účelem neměl přiznávat za čistě formální postup. Ostatně pokud má mít podle Ústavního soudu advokát jako procesní opatrovník obdobnou odměnu jako v roli zástupce klienta na plnou moc, musí přitom dbát i dalších standardů advokátní profese.

Jinak se můžeme obávat, že se stejným problémem jako Maďarsko v komentovaném rozsudku se před Soudem ve Štrasburku dříve či později setká i Česká republika.

Problematika dohledu nad jednáním procesního opatrovníka i zohlednění vlivu medikace na výpověď umístěné osoby je však jen výsečí jinak komplexní problematiky, kterou detenční řízení představuje, i požadavků, které na řízení týkající se zbavení svobody z důvodu duševní poruchy klade judikatura Soudu a vnitrostátní právní úprava. To však jednoznačně přesahuje možnosti, které skýtá tento již tak jako tak delší komentář.

(JUDr. Vít Alexander Schorm a Mgr. Zuzana Durajová)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelku, již bylo v rozhodné době 83 let a měla diagnostikovanou demenci, převezla záchranná služba na toxikologické oddělení všeobecné nemocnice s podezřením na náhodné předávkování předepsanými léky. Přestože se toto podezření nakonec nepotvrdilo, byla

¹³ DURAJOVÁ, Z. K některým povinnostem advokáta jako procesního opatrovníka člověka s duševním onemocněním. Bulletin advokacie, 2021, 28 (8–9), s. 117–118.

následně přemístěna do psychiatrické nemocnice, jelikož působila neklidně a dezorientovaně. Během vyšetření nespolupracovala, křičela, požadovala propuštění a údajně též udeřila záchranáře. Byla jí tak podána antipsychotika a sedativa a následně byla nedobrovolně hospitalizována na psychiatrickém oddělení.

Nemocnice se obrátila na soud s žádostí o schválení stěžovatelčiny hospitalizace. Stěžovatelka udělila plnou moc k zastupování svému synovi. Ten se však o termínu jednání dozvěděl jen hodinu předem. O udělení plné moci byl soudce informován na začátku jednání, nicméně v té době již stěžovatelce byl jmenován procesní opatrovník. Vzhledem k tomu, že syn stěžovatelky neměl právní vzdělání, soud rozhodl o ponechání opatrovníka s cílem zajistit ochranu jejích zájmů.

Během jednání, jež trvalo 17 minut, zástupce nemocnice objasnil důvody hospitalizace, duševní stav stěžovatelky i dosavadní léčbu. Stěžovatelka byla krátce vyslechnuta, přičemž na základní otázky odpovídala zmateně. Znalkyně na základě pozorování a dokumentace uvedla, že stěžovatelčina nedobrovolná hospitalizace byla oprávněná vzhledem k bezprostřednímu nebezpečí, které její chování naznačovalo. Jelikož se stav nezlepšil, doporučila pokračování hospitalizace. Stěžovatelčin syn měl výhrady, které opíral o zhoršení stěžovatelčina stavu během pobytu v nemocnici. Opatrovník konstatoval, že řízení probíhá v souladu se zákonem, a souhlasil s nedobrovolnou léčbou stěžovatelky. Soud následně označil hospitalizaci stěžovatelky za oprávněnou a nařídil její povinnou léčbu.

Po šesti dnech byla stěžovatelka z nemocnice propuštěna, když lékař konstatoval stabilizaci jejího stavu. Proti rozhodnutí o nedobrovolné hospitalizaci podala odvolání s tím, že její chování bylo důsledkem postupného zhoršování demence, nikoli akutní situace vyžadující urgentní péči. Namítala, že při soudním jednání nemohla uplatnit svá práva, protože byla pod vlivem silných sedativ, což znemožnilo řádné posouzení jejího stavu. Dále uvedla, že nebyla řádně zastoupena, jelikož její syn nebyl na jednání připraven a procesní opatrovník pouze podpořil nedobrovolnou léčbu, aniž by ji hájil. S odvoláním ani s dalšími opravnými prostředky k nejvyššímu a ústavnímu soudu stěžovatelka neuspěla.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 PÍSM. E) A ODS. 4 ÚMLUVY

41. Stěžovatelka namítala, že její nedobrovolná hospitalizace byla neoprávněná a že o ní bylo rozhodnuto postupem, při kterém nebyla respektována její procesní práva. Opírala se o čl. 5 odst. 1 písm. e) a odst. 4 Úmluvy, které znějí takto:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

...

e) zákonné držení ... osob duševně nemocných, ...

...

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Úvodní poznámky

53. Stěžovatelka namítala porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy kvůli nedostatkům v soudním řízení, v jehož rámci byla přezkoumána její akutní hospitalizace a nařízena její povinná léčba v nemocnici.

54. Soud opakuje, že čl. 5 odst. 4 opravňuje zadržené osoby zahájit řízení za účelem přezkoumání, zda byly splněny procesní a hmotněprávní podmínky podstatné z hlediska „zákonnosti“ jejich zbavení osobní svobody ve smyslu čl. 5 odst. 1 (viz rozsudek velkého senátu ze dne 22. 5. 2012, *Idalov proti Rusku*, č. 5826/03, bod 161; rozsudek ze dne 22. 10. 2013, *M. H. proti Spojenému království*, č. 11577/06, bod 74; a rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2016, *Khlaifia a ostatní proti Itálii*, č. 16483/12, bod 128). Současně čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy mimo jiné stanoví procesní záruky týkající se řízení vedoucího k nedobrovolnému umístění osoby do psychiatrické nemocnice, aby bylo zajištěno spravedlivé a řádné řízení bez jakékoli svévole [viz rozsudek ze dne 24. 10. 1979, *Winterwerp proti Nizozemsku*, č. 6301/73, bod 45; rozsudek ze dne 17. 4. 2014, *Anatoliy Rudenko proti Ukrajině*, č. 50264/08, bod 104; a rozsudek ze dne 19. 2. 2015, *M. S. proti Chorvatsku* (č. 2), č. 75450/12, bod 114].

55. Námitky týkající se procesních vad při soudním povolování nedobrovolné hospitalizace podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, jako jsou ty uplatněné stěžovatelkou, přezkoumal Soud v řadě předchozích věcí [viz *M. S. proti Chorvatsku* (č. 2), cit. výše, body 114–115 a 148–160; rozsudek ze dne 4. 4. 2017, *V. K. proti Rusku*, č. 9139/08, body 22–42; a rozsudek ze dne 2. 5. 2013, *Zagidulina proti Rusku*, č. 11737/06, body 50 a 70].

56. S ohledem na výše uvedenou judikaturu Soud, jemuž přísluší provádět právní kvalifikaci skutkového stavu (viz rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2018, *Radomilja a ostatní proti Chorvatsku*, č. 37685/10 a 22768/12, body 110–126; a rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2023, *Grosam proti České republice*, č. 19750/13, bod 90), dospěl k závěru, že námitky vznesené stěžovatelkou by měly být posouzeny podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

(b) Shrnutí obecných zásad

57. Obecné zásady týkající se zbavení svobody osob s problémy v oblasti duševního zdraví byly shrnuty ve věcech *Rooman proti Belgii* (rozsudek velkého senátu ze dne 31. 1. 2019, č. 18052/11, body 190–193) a *Denis a Irvine proti Belgii* (rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2021, č. 62819/17 a 63921/17, body 134–137).

58. Kromě toho Soud opakovaně rozhodl, že k tomu, aby bylo zbavení svobody jednotlivce spravedlivé, je nezbytné, aby dotčená osoba měla přístup k soudu a možnost být slyšena, a to buď osobně, nebo v případě nutnosti prostřednictvím určité formy zastoupení (viz rozsudek

ze dne 24. 10. 1979, Winterwerp proti Nizozemsku, č. 6301/73, bod 60; a rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2012, Stanev proti Bulharsku, č. 36760/06, bod 171). Účinná účast na řízení znamená mimo jiné možnost předkládat argumenty na podporu tvrzení dané osoby (viz rozsudek ze dne 31. 5. 2016, A. N. proti Litvě, č. 17280/08, bod 91). Problémy v oblasti duševního zdraví mohou vést k omezení nebo úpravě způsobu, jímž se tato účast vykonává, ale nemohou ospravedlnit narušení její podstaty, s výjimkou zcela výjimečných okolností, kdy dotyčná osoba není vůbec schopna vyjádřit souvislý názor nebo dát právnímu zástupci řádné pokyny (A. N. proti Litvě, cit. výše, bod 90; a rozsudek ze dne 14. 2. 2012, D. D. proti Litvě, č. 13469/06, bod 118). K ochraně zájmů osob, které z důvodu svého duševního onemocnění nejsou plně schopny jednat samy za sebe, mohou být zapotřebí zvláštní procesní záruky (viz rozsudek velkého senátu ze dne 17. 7. 2014, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu proti Rumunsku, č. 47848/08, bod 113; a D. D. proti Litvě, cit. výše, bod 118).

59. Z výše uvedeného vyplývá, že pokud je osoba zadržena v psychiatrické nemocnici z důvodu duševního onemocnění a její vnímané nebezpečnosti, mělo by se jí dostat právní pomoci v jakémkoli řízení týkajícím se jejího zadržení. Soud opakuje, že pouhé jmenování právního zástupce, který v řízení ve skutečnosti neposkytuje právní pomoc, nesplňuje požadavky nezbytné „právní pomoci“ pro osoby zbavené osobní svobody z důvodu „duševní nemoci“ podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy [viz M. S. proti Chorvatsku (č. 2), cit. výše, bod 154; a V. K. proti Rusku, cit. výše, body 35–38]. Smysluplný kontakt mezi zástupcem a stěžovatelem je zásadní pro zajištění ochrany jeho oprávněných zájmů a pro předložení a kontradiktorní prověření všech jeho argumentů. Kromě toho účinné právní zastoupení osob se zdravotním postižením vyvolává posílenou povinnost dohledu příslušných vnitrostátních soudů nad jejich právními zástupci [viz M. S. proti Chorvatsku (č. 2), cit. výše, bod 154; a rozsudek ze dne 28. 11. 2017, N. proti Rumunsku, č. 59152/08, bod 196].

(c) Použití obecných zásad na projednávanou věc

60. Strany se shodují na tom, že nedobrovolné umístění stěžovatelky do psychiatrické nemocnice představovalo „zbavení svobody“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, a Soud nevidí žádný důvod, proč by měl konstatovat něco jiného. Není rovněž sporné, že stěžovatelka měla v době své nedobrovolné hospitalizace mírnou demenci ...

61. Strany se však neshodují v tom, zda měly vnitrostátní orgány oprávněný důvod dospět k závěru, že chování stěžovatelky představovalo bezprostředně nebezpečné jednání, které vyžadovalo její nedobrovolnou hospitalizaci, a zda se její hospitalizace odehrála v rámci spravedlivého a řádného řízení.

62. Soud nejprve posoudí, zda k zadržení stěžovatelky došlo spravedlivým a řádným postupem, jak vyžaduje čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. K tvrzení stěžovatelky, že jí nebylo umožněno se smysluplně účastnit prvostupňového řízení v důsledku neúčinné právní pomoci, jež jí byla poskytnuta, a léků, které dostávala, Soud uvádí následující.

63. Soud prvního stupně jmenoval procesního opatrovníka, jehož úkolem bylo zastupovat zájmy stěžovatelky v soudním řízení. Přítomnost zmocněného zástupce stěžovatelky nezbavila opatrovníka této odpovědnosti, neboť soud jej z řízení nevyloučil právě proto, že zmocněný zástupce nebyl schopen plně chránit zájmy stěžovatelky z důvodu své nedostatečné právní odbornosti ...

64. V souvislosti s námitkou stěžovatelky ohledně nečinnosti procesního opatrovníka byly vnitrostátní soudy přesvědčeny, že podle protokolu o jednání opatrovník informoval stěžovatelku o jejích právech, třebaže protokol neobsahoval žádné podrobnosti o tom, kdy a jak k tomu došlo. Stěžovatelka popřela, že by k tomu vůbec došlo, neboť jednání nebylo přerušeno, aby mezi ní a opatrovníkem mohla proběhnout porada. I kdyby se mělo připustit, že opatrovník informoval stěžovatelku a jejího syna o předmětu soudního řízení, protokol o jednání neobsahuje žádné informace o tom, v jakém rozsahu tak učinil. Vzhledem k tomu, že samotné jednání trvalo pouze sedmnáct minut, během nichž se nemocnice a znalec z oboru lékařství vyjádřili a byla vyslechnuta stěžovatelka, má Soud vážné pochybnosti o tom, že opatrovník byl schopen poskytnout stěžovateli dostatečně smysluplné informace.

65. Soud má každopádně za to, že zástupce má dvojí úlohu: nejen informovat osobu o jejích právech a poradit jí ohledně nejvhodnějšího postupu, ale také zjistit její přání a vyžádat si její pokyny, aby mohl účinně hájit její postoj a chránit její zájmy v průběhu celého řízení.

66. Podle nezpochybněného tvrzení stěžovatelky ji však opatrovník před jednáním nenavštívil, jak to vyžaduje [příslušné ustanovení] zákona o zdravotní péči. Kromě toho ze spisu nevyplývá, že by se před jednáním seznámil se situací stěžovatelky nebo s okolnostmi její hospitalizace nebo že by přijal jakákoli jiná opatření k ochraně práv stěžovatelky. Jednání byl přítomen, ale jejím jménem nepředložil žádné vyjádření. Na konci jednání podpořil žádost nemocnice o nedobrovolnou hospitalizaci, protože ji považoval za nezbytnou pro ochranu zdraví stěžovatelky.

67. Soud podotýká, že výše popsané jednání procesního opatrovníka není ojedinělým případem: jak maďarský komisař pro základní práva (ombudsman), tak pracovní skupina nejvyššího soudu poukázali na to, že nedostatečná aktivita procesních opatrovníků je systémovým problémem. Jejich šetření této otázky jednoznačně dospělo k závěru, že vysoce formalistický postup uplatňovaný soudem ustanovenými zástupci v případech tohoto druhu nebyl v souladu s jejich zákonným účelem a úlohou ...

68. Soud zdůrazňuje, že takový přístup je rovněž neslučitelný s požadavkem účinného právního zastoupení podle Úmluvy. Soud již v dříve projednávaných věcech podtrhl, že pouhé jmenování právního zástupce, který neposkytuje právní pomoc v řízení, nesplňuje požadavky nezbytné „právní pomoci“ podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy (viz případy citované v bodě 59 výše). Soud rovněž zdůraznil, že účinné zastupování v případech tohoto druhu vyžaduje smysluplnou komunikaci mezi zástupcem a zastoupenou osobou a že vnitrostátní soudy vykonávají nad právními zástupci pečlivý dohled (tamtéž).

69. V projednávané věci však tyto požadavky nebyly splněny. Soud shledal, že procesní opatrovník bezpodmínečně podpořil žádost nemocnice, aniž by se pokusil porozumět přáním stěžovatelky a zastupovat je. Jednalo se o závažnou vadu v jejím zastoupení, kterou vnitrostátní soudy nepovažovaly za pochybení a kterou se nepokusily nijak napravit.

70. Kromě nedostatků v jejím zastoupení vyvolává údajné podání sedativ stěžovateli další pochybnosti o tom, zda vnitrostátní orgány věnovaly dostatečnou pozornost tomu, aby stěžovateli umožnily smysluplnou účast na soudním řízení.

71. Stěžovatelka tvrdila, že se pod silným vlivem sedativ mohla účastnit jednání pouze formálně. Z přijímací zprávy vyplývá, že jí byla podána sedativa s cílem zmírnit její neklid a rozrušení. Podle lékařské zprávy vydané při jejím propuštění z nemocnice jí bylo během povinné léčby podáno několik antipsychotik.

72. Ačkoli protokol o jednání ukazuje, že zástupce nemocnice na začátku jednání podal zprávu o léčbě stěžovatelky, neposkytuje o této léčbě žádné podrobnosti ani neuvádí, jaké léky byly stěžovatelce před jednáním podány a jaký vliv mohly mít na její aktuální stav. I kdyby znalec z oboru lékařství v souladu s předpokladem, který učinil ústavní soud ... zohlednil medikaci stěžovatelky, zdá se, že v žádné fázi řízení nebylo soudu vysvětleno, do jaké míry mohly léky ovlivnit schopnost stěžovatelky účastnit se smysluplně jednání, a to ani znalcem z oboru lékařství, ani jinak.

73. Soud si je vědom toho, že primárním cílem léčby po přijetí pacienta je odstranění jeho vnímaného bezprostředně nebezpečného chování ... Zároveň však poznamenává, že pokud je pacientovi při přijetí nebo po něm podáno sedativum, může to nejen snížit schopnost soudu těžít z osobního vyslechnutí pacienta, aby mohl řádně posoudit jeho aktuální duševní stav a chování, ale může to také pacientovi ztížit komunikaci s jeho zástupcem a aktivní účast v řízení. Otázka medikace a jejích účinků proto vyžaduje pečlivé zvážení jak ze strany lékařů, tak ze strany soudů. Soud však nevidí žádný důkaz svědčící o tom, že by se tak v tomto případě stalo.

74. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby Soud mohl dospět k závěru, že vnitrostátní orgány nesplnily procesní požadavky nezbytné pro nedobrovolnou hospitalizaci stěžovatelky, jelikož nezajistily, aby řízení bylo zákonné a prosté svévole, jak to vyžaduje čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

75. Tento závěr zbavuje Soud nutnosti přezkoumávat, zda vnitrostátní orgány splnily hmotněprávní podmínku pro nedobrovolnou hospitalizaci stěžovatelky tím, že by prokázaly, že její duševní stav vyžadoval zbavení svobody.

76. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;

(...)

(Zpracovali: Mgr. Bc. Anna Čermáková a JUDr. Vít Alexander Schorm)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
7. 1. 2025
VĚC UAB PROFARMA A UAB BONA DIAGNOSIS PROTI LITVĚ
(rozsudek ve věci UAB Profarma a UAB Bona Diagnosis
proti Litvě,
stížnosti č. 46264/22 a 50184/22)

K legitimitě zásahu do pokojného užívání majetku při korekci pochybení v zadávacím řízení

Dotčené články Úmluvy:

čl. 1 Protokolu č. 1

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 11 Listiny základních práv a svobod

§ 2999 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 580 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 6 odst. 1 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

§ 6 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 63 odst. 5 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

Klíčová slova:

Majetek – ochrana majetku – veřejný zájem – vlastnictví

Autorský komentář

Období koronavirové pandemie s sebou přineslo řadu výzev nejen v oblasti ochrany veřejného zdraví, ale také v oblasti právní regulace. Vnitrostátní orgány totiž čelily bezprecedentnímu tlaku, aby v podmínkách globálního nedostatku a časové tísně zajistily pro své občany dostatek zdravotnického materiálu. Veřejné zakázky se přitom staly jedním z primárních nástrojů realizace tohoto cíle. V těchto podmínkách však vznikalo zvýšené riziko, že na straně zadavatelů bude docházet k pochybením ve vedení zadávacích řízení, zatímco jejich účastníci budou usilovat o zisk nepřiměřeně převyšující obvyklou tržní hodnotu dodávaného zboží. Právě konflikt mezi požadavkem transparentního a racionálního využívání veřejných prostředků a ochranou majetkových práv dodavatelů představoval základní rámec nadepsané věci, v níž se Soud vůbec poprvé explicitně zabýval otázkou občanskoprávní odpovědnosti účastníků zadávacího řízení a formuloval důležitá vodítka pro aplikaci čl. 1 Protokolu č. 1 Úmluvy.

Soud především potvrdil, že státy disponují širokým prostorem pro uvážení při regulaci veřejných zakázek i při určování následků porušení povinností jejich účastníky. Tento prostor však musí být vykonáván v souladu s požadavkem proporcionality a legitimním cílem ochrany veřejných prostředků. Právě proporcionality zásahu do majetkových práv byla v posuzované věci ústředním bodem, když litevské soudy prohlásily smlouvy na veřejné zakázky za neplatné

a uložily dodavatelům povinnost vrátit částku odpovídající rozdílu mezi tržní hodnotou dodaných rychlotestů a zaplacenou cenou.

Za zásadní přitom Soud označil skutečnost, že dodavatelé jednali ve zlé víře, když vědomě uvedli zadavatele v omyl ohledně podstatných skutečností a usilovali o dosažení nepřiměřeného zisku v době krize veřejného zdraví. Takové jednání významně oslabuje legitimitu jejich očekávání na poskytnutí ochrany ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Soud tak odmítl představu, že pochybení zadavatele automaticky vylučuje odpovědnost dodavatelů. Naopak vymezil princip sdílené odpovědnosti, podle něhož pochybení jedné strany nemůže automaticky legitimizovat zisk druhé strany, pokud byl získán v rozporu s principy poctivosti a požadavkem na jednání v souladu s dobrými mravy.

Tento rozsudek tak představuje významné interpretační vodítko pro budoucí případy, které budou kombinovat veřejnoprávní prvky zadávacího řízení s majetkoprávní odpovědností soukromoprávních subjektů.

(Mgr. Patrik Provazník, Ph.D., a JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

V březnu 2020, v době nouzového stavu vyhlášeného v důsledku pandemie COVID-19, uzavřely litevské státní orgány na základě jednacího řízení bez uveřejnění smlouvu s první stěžovatelkou na dodávku rychlotestů za cenu 6 050 000 EUR. Téhož dne uzavřela první stěžovatelka kupní smlouvu s druhou stěžovatelkou, která se zavázala dodat požadované testy za cenu 5 904 800 EUR. Do zajištění dodávky byly následně zapojeny další subjekty v postavení subdodavatelů, přičemž samotné testy byly nakonec pořízeny za cenu 1 135 360 EUR.

V prosinci téhož roku podalo státní zastupitelství občanskoprávní žalobu ve veřejném zájmu proti Národní laboratoři pro dohled nad veřejným zdravím (dále jen „NVSPL“), oběma stěžovatelkám a jednomu dalšímu subjektu, jejímž předmětem byl návrh na prohlášení neplatnosti všech tří dotčených smluv. Žaloba vycházela z tvrzení, že došlo k účelovému obejití pravidel veřejného zadávání, kdy zadavatel nerealizoval žádné objektivní posouzení alternativních nabídek, nýbrž bez dalšího naplnil předem zadaný pokyn Ministerstva zdravotnictví. Tímto postupem měla být porušena zejména zásada transparentnosti a racionálního využívání veřejných prostředků. Vnitrostátní soudy přitom dospěly k závěru, že obě stěžovatelky jednaly vědomě a cíleně v rozporu s principy poctivosti a dobré víry. První stěžovatelka měla ve své nabídce uvést nepravdivé údaje o původu testů, nabídnout cenu významně převyšující běžnou tržní hodnotu a ve spolupráci s druhou stěžovatelkou usilovat o získání nepřiměřeného zisku na úkor veřejných prostředků v době mimořádné krizové situace. Všechny dotčené smlouvy byly proto prohlášeny za neplatné a s ohledem na nemožnost naturální restituce bylo stěžovatelkám uloženo vrátit státu částku odpovídající rozdílu mezi zaplacenou cenou a skutečnou hodnotou dodaných testů, konkrétně částku 4 142 600 EUR spolu s úrokem z prodlení.

V řízení před Soudem stěžovatelky namítaly, že rozhodnutí vnitrostátních soudů, jimiž jim byla uložena povinnost vrátit část finančních prostředků získaných v rámci veřejné zakázky, představovala zásah do jejich práva na pokojné užívání majetku zaručeného čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

II. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 1 PROTOKOLU Č. 1 K ÚMLUVĚ

170. Stěžovatelky namítaly, že rozhodnutí přijatá v civilním řízení, jimiž jim bylo uloženo vrátit část peněžních prostředků, které získaly na základě veřejného zadávacího řízení, porušila jejich vlastnická práva. Odvolávaly se přitom na čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě ...

(...)

B. K VĚCI SAMÉ

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Existence zásahu a použitelné pravidlo

197. Žalovaná vláda uznala, že uložení povinnosti stěžovatelkám vrátit část peněžních prostředků, které získaly na základě dotčených smluv, představovalo zásah do jejich práva na pokojné užívání majetku ... Soud nevidí žádný důvod k přijetí odlišného závěru.

198. Soud má za to, že projednávanou věc je třeba posuzovat ve světle obecné zásady zakotvené v prvním pravidle čl. 1 Protokolu č. 1, které vyjadřuje zásadu pokojného užívání majetku (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 24. 11. 2020, Kurban proti Turecku, č. 75414/10, body 74 a 75; a tam citovaná judikatura).

(b) Zda byl zásah v souladu se zákonem

(i) Pokud jde o zrušení obou smluv

199. Odvolací soud rozhodl, že smlouva na veřejnou zakázku mezi NVSPL a první stěžovatelkou musí být prohlášena za neplatnou pro rozpor s kogentními normami a dobrými mravy ... a že kupní smlouva mezi oběma stěžovatelkami musí být prohlášena za neplatnou pro rozpor s dobrými mravy ...

200. Možnost zrušit smlouvy z důvodu jejich rozporu s kogentními normami nebo dobrými mravy je zakotvena v čl. 1.80 a 1.81 občanského zákoníku ...

201. Zjištěním, že smlouva na veřejnou zakázku nebyla uzavřena v souladu s kogentními normami, dospěl jak vilniuský krajský soud, tak odvolací soud k závěru, že v průběhu dotčeného zadávacího řízení ... došlo k porušení zásad transparentnosti a racionálního využívání veřejných prostředků zakotvených v čl. 17 odst. 1 a 2 zákona o veřejných zakázkách a v čl. 9 zákona o správě, využívání a nakládání se státním a obecním majetkem ... Článek 105 odst. 1 bod 4 zákona o veřejných zakázkách stanoví, že smlouva na veřejnou zakázku uzavřená v závažném rozporu s podstatnými ustanoveními tohoto zákona musí být prohlášena za neplatnou ..., a podle judikatury Nejvyššího soudu jakékoli porušení zásad veřejného zadávání představuje porušení kogentních norem ...

202. Pokud jde o rozpor obou smluv s dobrými mravy, odvolací soud dospěl k závěru, že NVSPL i obě stěžovatelky jednaly v zadávacím řízení ve zlé víře ... Občanský zákoník zakotvuje obecnou povinnost jednat při výkonu svých práv a plnění svých povinností v dobré víře, která je použitelná jak na předsmuvní, tak na smluvní vztahy ... Podle judikatury Nejvyššího soudu mají navíc úmysly smluvních stran a jejich dobrá víra zvláštní význam při posuzování, zda právní jednání odporovalo dobrým mravům ...

203. Zatímco stěžovatelky zpochybňovaly použitelnost výše uvedených ustanovení na projednávanou věc a nesouhlasily se závěrem vnitrostátních soudů, že jednaly ve zlé víře ... Soud má za to, že tyto námitky se netýkají kvality zákona, a proto je vhodnější se jimi zabývat v rámci posuzování přiměřenosti zásahu.

204. Soud je proto přesvědčen, že zrušení dotčených smluv pro rozpor s kogentními normami a/nebo dobrými mravy bylo v souladu se zákonem a že namítaný zásah byl proto z hlediska jeho posouzení ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě zákonný.

(ii) Pokud jde o způsob provedení restituce

205. Podle čl. 1.80 odst. 2 občanského zákoníku si musí strany právního jednání, které bylo prohlášeno za neplatné, navzájem vrátit vše, co na jeho základě obdržely, nebo poskytnout peněžní náhradu v odpovídající hodnotě ... Pravidla pro uplatnění restituce byla dále rozpracována v judikatuře Nejvyššího soudu ...

206. V projednávané věci odvolací soud uzavřel, že naturální restituce není možná, protože většina rychlostů již byla použita a zbývající část nemohla být z různých důvodů prodávajícímu vrácena. Proto dospěl k závěru, že by stát měl mít možnost si testy ponechat, zatímco stěžovatelky by měly státu vrátit částku, která byla podle názoru odvolacího soudu přeplacena ...

207. Odvolací soud neodkázal na žádná ustanovení, která by takový způsob restituce umožňovala, a stěžovatelky namítaly, že takový postup neměl žádnou oporu ve vnitrostátním právu ... Soud nicméně bere na vědomí judikaturu Nejvyššího soudu, přijatou před napadenými rozhodnutími ve věci stěžovatelek, v níž dovodil, že pokud za konkrétních okolností nelze věci pořízené na základě smlouvy následně prohlášené za neplatnou vrátit dodavateli, měl by mít nárok na náhradu odpovídající tržní ceně těchto věcí v době jejich pořízení ...

208. Soud připomíná, že pojem „zákon“ ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě zahrnuje jak zákonnou úpravu, tak judikaturu (viz rozsudek ze dne 19. 5. 2022, Bežanić a Baškarad proti Chorvatsku, č. 16140/15 a 13322/16, bod 62 a tam citovaná judikatura). Odmítá proto argument stěžovatelek, že uplatněný způsob restituce v jejich věci neměl žádnou oporu v zákoně ...

209. Dále připomíná, že aby byl naplněn požadavek předvídatelnosti, musí právní norma umožňovat občanům – případně s využitím odpovídajícího právního poradenství – předvídat v míře, která je za daných okolností přiměřená, důsledky, které může určité jednání vyvolat. Tyto důsledky nemusí být předvídatelné s absolutní jistotou: zkušenost ukazuje, že takový

požadavek je neuskutečnitelný (viz rozsudek velkého senátu ze dne 7. 6. 2012, Centro Europa 7 S.r.l. a Di Stefano proti Itálii, č. 38433/09, bod 141).

210. Ve světle výše uvedeného Soud uznává, že způsob restituce zvolený odvolacím soudem měl právní základ, který byl za daných okolností dostatečně přístupný, přesný a předvídatelný. Dotčený zásah byl tedy v souladu se zákonem, jak to vyžaduje čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

(c) Zda zásah sledoval legitimní cíl

211. Žalovaná vláda uvedla, že napadený zásah měl za cíl zabránit spikleneckým praktikám a ochránit veřejné prostředky ... Stěžovatelky nezpochybňovaly, že se jedná o legitimní cíle ve veřejném zájmu, a Soud nevidí žádný důvod, proč by měl dospět k odlišnému závěru (viz Kurban proti Turecku, cit. výše, bod 78).

(d) Zda byl zásah přiměřený sledovanému cíli

212. Soud připomíná, že mezi státem použitými prostředky a sledovaným cílem musí existovat přiměřený vztah proporcionality. V každém případě tvrzeného porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě proto musí Soud ověřit, zda v důsledku jednání či opomenutí státu nebyla dotčená osoba nucena nést nepřiměřenou a nadměrnou zátěž (viz rozsudek velkého senátu ze dne 11. 12. 2018, Lekić proti Slovinsku, č. 36480/07, bod 110 a tam citovaná judikatura).

213. Projednávaná věc se týká sporu vzniklého v rámci zadávání veřejných zakázek. Soud konstatuje, že regulace postupů veřejného zadávání vyžaduje, aby smluvní státy učinily politická rozhodnutí směřující k zajištění toho, že tyto postupy budou prováděny řádným způsobem, který povede k výsledkům sloužícím veřejnému zájmu. Podle ustálené judikatury Soudu jsou vnitrostátní orgány, vzhledem ke své bezprostřední znalosti společnosti a jejich potřeb, zásadně lépe způsobilé než mezinárodní soudce posoudit, co je „ve veřejném zájmu“ (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 6. 2005, Jahn a ostatní proti Německu, č. 46720/99, 72203/01 a 72552/01, bod 91). Z tohoto důvodu má být prostor pro uvážení, který je zákonodárci k dispozici při provádění sociálních a hospodářských politik, široký (tamtéž a tam citovaná judikatura).

214. Soud již dříve rozhodl, že prostor pro uvážení smluvních států je podstatně širší v otázkách týkajících se posuzování účastníků zadávacího řízení a politických rozhodnutí ohledně jejich povinného či fakultativního vyloučení (viz Kurban proti Turecku, cit. výše, bod 81). Má přitom za to, že tento prostor musí být považován za široký i v případech, jako je nyní projednávaný, které se týkají rozhodnutí smluvních států ohledně povinností ukládaných účastníkům zadávacích řízení a důsledků nesplnění těchto povinností.

215. Soud navíc několikrát rozhodl, že orgánům veřejné moci nesmí být bráněno v nápravě jejich pochybení, a to ani těch, která vyplývají z jejich vlastní nedbalosti, neboť opačný závěr by byl v rozporu s doktrínou zákazu bezdůvodného obohacení (viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 15. 9. 2009, Moskal proti Polsku, č. 10373/05, bod 73; a rozsudek ze dne 5. 9. 2019, Agro Frigo OOD proti Bulharsku, č. 39814/12, bod 51). Přitom konstatoval, že stejný princip platí i pro zadavatele veřejných zakázek, kteří mohou být povinni přijmout opatření ve veřejném zájmu směřující k nápravě svých pochybení. Náprava těchto pochybení však nesmí vést k situaci, kdy

je dotčená osoba nucena nést nepřiměřenou zátěž (viz Kurban proti Turecku, cit. výše, bod 82).

216. V projednávané věci vnitrostátní soudy konstatovaly, že zadávací řízení nebylo provedeno v souladu se zákonem: ačkoliv NVSPL měla vzhledem k mimořádným okolnostem vyvolaným pandemií COVID-19 právo provést zadávací řízení formou jednacího řízení bez uveřejnění, byla přesto povinna dodržet zásady transparentnosti a racionálního využívání veřejných prostředků. Vnitrostátní soudy však zjistily, že NVSPL neprovedla posouzení nabídek jednotlivých dodavatelů a že zakázka byla přidělena dodavateli vybranému Ministerstvem zdravotnictví ... Soud nemá žádný důvod zpochybňovat výklad a použití vnitrostátního práva ze strany vnitrostátních soudů (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 11. 1. 2007, Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku, č. 73049/01, bod 83). Má proto za prokázané, že zadávací řízení nebylo provedeno v souladu s příslušnými právními požadavky.

217. Nebylo sporu o tom, že odpovědnost za provedení zadávacího řízení a zajištění souladu s příslušnými právními požadavky a obecnými zásadami veřejného zadávání nesl zadavatel ...

218. Soud však současně konstatuje, že litevské občanské právo stanoví určité obecné povinnosti, které se vztahují i na dodavatele v rámci zadávání veřejných zakázek ... Má přitom za to, že ukládání takových povinností spadá do širokého prostoru pro uvážení, který je v této oblasti vnitrostátním orgánům přiznáván (viz bod 214 výše), přičemž stěžovatelky nepředložily žádné protiargumenty. Dále bere na vědomí, že podle vnitrostátního práva povinnosti a odpovědnost zadavatele za vedení zadávacího řízení ... nevylučují ani nenahrazují obecné normy a zásady upravující smluvní a předmluvní vztahy mezi dodavatelem a zadavatelem, jak jsou stanoveny v použitelném občanském právu ...

219. Krajský soud ve Vilniusu i odvolací soud shodně dospěly k závěru, že stěžovatelky jednaly ve zlém víře. Oba soudy zejména konstatovaly, že první stěžovatelka poskytla příslušným orgánům nepřesné informace o výrobci testů ... Odvolací soud dále zjistil, že první stěžovatelka nabídla cenu, která nebyla přiměřená a přesahovala tržní hodnotu těchto testů ..., a že obě stěžovatelky jednaly společně s cílem dosáhnout nepřiměřeně vysokého zisku v době nouzového stavu ...

220. První stěžovatelka uvedla, že v rozhodné době pro ni nebylo možné předem uvést přesný název výrobce testů; že zvažovala různé možnosti jejich získání; a že totožnost výrobce nebyla pro NVSPL podstatná ... Soud však nemá důvod přijmout odlišný přístup než odvolací soud, který konstatoval, že argumenty první stěžovatelky ohledně nemožnosti uvést přesného výrobce nebo přesný způsob získání testů prokazují, že označením sebe sama za výrobce poskytla příslušným orgánům nepřesné informace ... Odvolací soud navíc s odkazem na jiné nabídky obdržené Ministerstvem zdravotnictví a NVSPL uzavřel, že totožnost výrobce a země, v níž má výrobce sídlo, byly důležitým atributem testů, neboť měly vliv na jejich cenu ... Soud nemá důvod tento závěr zpochybňovat.

221. První stěžovatelka dále před Soudem tvrdila, že právní předpisy neukládají dodavatelům účastnícím se zadávacích řízení povinnost nabídnout „přiměřenou“ cenu ... a že cena, kterou nabídla, nebyla nepřiměřená ... Obě stěžovatelky rovněž zpochybnilly způsob, jakým odvolací soud stanovil tržní cenu testů ...

222. V této souvislosti Soud především připomíná, že není jeho úkolem zabývat se tvrzenými skutkovými či právními pochybeními vnitrostátních soudů, ledaže by tato pochybení zasahovala do práv a svobod chráněných Úmluvou (viz rozsudek velkého senátu ze dne 21. 1. 1999, García Ruiz proti Španělsku, č. 30544/96, bod 28). Není tedy jeho úlohou určovat, jaká byla tržní cena rychlotestů v rozhodné době, ani posuzovat, zda cena nabídnutá první stěžovatelkou byla nepřiměřená. Podle názoru Soudu závěry odvolacího soudu, které vycházely z nabídek obdobných testů jiných společností, včetně nabídky testů od stejného výrobce, a z posouzení trhu provedeného Ministerstvem obrany ..., nelze považovat za svévolné či zjevně nepřiměřené.

223. Soud bere na vědomí argument stěžovatelek, že povinnost racionálního využívání veřejných prostředků leží na orgánech veřejné moci a že na dodavatele, kteří jsou zpravidla soukromými ziskovými subjekty, nelze pohlížet jako na subjekty, které jednají ve zlé víře, pouze z důvodu ceny, kterou uvádějí ve svých nabídkách ... Z rozhodnutí odvolacího soudu však jasně vyplývá, že soud neshledal, že první stěžovatelka jednala ve zlé víře, pouze proto, že cena jejích testů byla vyšší než cena nabízená jinými společnostmi. Odvolací soud naopak posoudil nabídku první stěžovatelky ve světle všech relevantních okolností, a to: první stěžovatelka předložila nabídku s cenou poté, co již byla *de facto* vybrána jako dodavatel ...; neposkytla příslušným orgánům ani vnitrostátním soudům žádné informace, které by dokládaly jí navržené ceny, ačkoliv existovaly důvody se domnívat, že si byla vědoma možnosti pořídit testy od výrobce za výrazně nižší cenu ...; jiná společnost nabídla prodej testů stejného výrobce za několikanásobně nižší cenu ...; nic nenasvědčovalo tomu, že první stěžovatelka provedla ve své laboratoři kontrolu kvality testů, což by mohlo ospravedlnit vyšší cenu ...; a rozdíl mezi cenou nabídnutou první stěžovatelkou a cenou, za kterou byly testy pořízeny od výrobce, byl zjevný a podstatný ... Vzhledem k těmto okolnostem dospěl odvolací soud k závěru, že první stěžovatelka se snažila využít mimořádné situace způsobené pandemií ...

224. V souladu s uvedeným Soud, navzdory tvrzením stěžovatelek ..., dospěl k závěru, že vnitrostátní soud nestanovil dodavatelům povinnost nabídnout „přiměřenou“ cenu a že nepřenesl povinnost racionálního využívání veřejných prostředků z orgánů veřejné moci na soukromé subjekty. Soud konstatuje, že odvolací soud důkladně posoudil všechny relevantní okolnosti, včetně celkového jednání stěžovatelek v mimořádné situaci vyvolané krizí veřejného zdraví, a dospěl k závěru, který tento Soud ve své roli nemá důvod zpochybňovat.

225. Soud se dále zabývá argumentem druhé stěžovatelky, že se nezúčastnila zadávacího řízení, a proto by neměla nést odpovědnost za případné nesrovnalosti v tomto řízení ... Soud bere v úvahu všechny okolnosti zjištěné vnitrostátními soudy ohledně druhé stěžovatelky ... a úzké vazby mezi oběma stěžovatelkami ..., které nebyly zpochybněny. Za daných okolností Soud, ačkoliv druhá stěžovatelka nebyla účastníkem dotčeného zadávacího řízení, nemá důvod zpochybňovat závěr odvolacího soudu, že obě stěžovatelky jednaly společně a ve vzájemné shodě. Důvody, které opodstatňovaly zrušení smlouvy na veřejnou zakázku, byly proto stejně relevantní i pro zrušení kupní smlouvy mezi stěžovatelkami, na jejímž základě první stěžovatelka převedla na druhou stěžovatelku většinu finančních prostředků získaných z uvedené smlouvy na veřejnou zakázku.

226. Proto, s přihlédnutím k důvodům předloženým vnitrostátními soudy a podáním účastníků řízení, a s ohledem na skutečnost, že má pouze omezenou pravomoc zabývat se tvrzenými

skutkovými či právními pochybeními vnitrostátních soudů, nemá Soud důvod nahrazovat svým vlastním závěrem závěr vnitrostátních soudů (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 4. 3. 2003, Jantner proti Slovensku, č. 39050/97, bod 32), které konstatovaly, že stěžovatelky jednaly ve zlé víře.

227. Soud konstatuje, že není jeho úlohou určovat, jaké důsledky má mít prohlášení smlouvy na veřejnou zakázku a/nebo souvisejících smluv za neplatné. Připomíná, že vzhledem ke své bezprostřední znalosti společnosti a jejích potřeb jsou vnitrostátní orgány zásadně lépe způsobilé než mezinárodní soudce posoudit, co je ze sociálních nebo hospodářských důvodů ve veřejném zájmu (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 2014, Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku, č. 71243/01, bod 98; a, v kontextu veřejných zakázek, Kurban proti Turecku, cit. výše, bod 80). Úkolem Soudu je posoudit, zda rozhodnutí přijatá vnitrostátními soudy při snaze napravit pochybení v zadávacím řízení uvalila na stěžovatelky individuální a nepřiměřenou zátěž.

228. Krajský soud ve Vilniusu i odvolací soud uznaly, že za okolností projednávané věci nebylo možné přistoupit k naturální restituci a obnovit stav, který existoval před napadenými transakcemi, neboť smlouva na veřejnou zakázku byla zcela splněna a stát již použil většinu testů, které na jejím základě získal ... Soud nemá důvod tento závěr zpochybňovat.

229. Krajský soud ve Vilniusu měl za to, že okolnosti případu odůvodňovaly zachování smlouvy na veřejnou zakázku a uložení pokuty NVSPL za to, že neprovedla zadávací řízení v souladu se zákonem ... Odvolací soud však zaujal odlišný přístup: konstatoval, že ponechání dotčených smluv by bylo v rozporu s veřejným zájmem, a nařídil stěžovatelkám vrátit státu částku, kterou podle jeho názoru stát za testy přeplatil ... Stěžovatelky namítaly, že v důsledku tohoto rozhodnutí nenesla NVSPL žádné následky svého porušení právních předpisů o veřejných zakázkách a že břemeno těchto následků bylo přeneseno výhradně na stěžovatelky ...

230. Soud nicméně připomíná, že v projednávané věci příslušný vnitrostátní soud shledal, že stěžovatelky jednaly ve zlé víře (viz body 220–226 výše) a snažily se využít mimořádné situace v oblasti veřejného zdraví k dosažení nepřiměřeného zisku ... Soud již dříve uznal, že dobrá víra smluvních stran je relevantním kritériem při určování případné náhrady po zrušení dotčené smlouvy (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 18. 4. 2023, Demiray proti Turecku, č. 61380/15, body 61 a 62). Není sporu o tom, že orgány veřejné moci nejednaly v souladu se svými správními povinnostmi podle právních předpisů o veřejných zakázkách (viz bod 216 výše). Za okolností projednávané věci však Soud nemůže přijmout názor, že tato skutečnost by mohla odůvodnit zproštění stěžovatelek odpovědnosti za porušení povinností jim uložených použitelným občanským právem, a že by tak měly právo ponechat si nepřiměřený zisk dosažený na úkor veřejných prostředků.

231. V této souvislosti Soud konstatuje, že kontext projednávané věci je charakterizován souběhem správního řízení o výběru dodavatele na jedné straně a smluvního vztahu mezi vybraným dodavatelem a zadavatelem na straně druhé. Zadávací řízení, za které odpovídají příslušné orgány veřejné moci, spočívá v hledání potenciálních dodavatelů a výběru optimálního dodavatele při současném zajištění transparentního a soutěžního přístupu k procesu zadávání. Zároveň je však třeba vzít v úvahu skutečnost, že dodavatelé ucházející se o veřejné zakázky jsou hospodářské subjekty aktivně sledující své vlastní obchodní zájmy. Smluvní vztahy mezi dodavateli a zadavateli v oblasti veřejného zadávání proto nelze

ztotožňovat se situacemi, kdy orgány veřejné moci vykonávají správní pravomoci svěřené jim vůči osobám či subjektům v podřízeném postavení (viz, *mutatis mutandis*, rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 12. 12. 2017, Klimat Inkom V & Co OOD a ostatní proti Bulharsku, č. 61324/09, bod 51).

232. Soud bere náležitě v úvahu argument stěžovatelek, že NVSPL, která byla odpovědná za zajištění souladu se zákonem, ale této povinnosti nedostála, nemusela nést následky svého pochybení, jelikož pokuta jí uložená Krajským soudem ve Vilniusu byla následně odvolacím soudem zrušena ... V této souvislosti považuje Soud za důležité zdůraznit, že dotčené zadávací řízení probíhalo během pandemie COVID-19, kdy vnitrostátní orgány musely najít rychlá a účelná řešení krize v oblasti veřejného zdraví ..., a je si vědom, že nutnost jednat s mimořádnou rychlostí zvyšovala pravděpodobnost pochybení ... V každém případě, s ohledem na výše uvedené závěry týkající se jednání stěžovatelek nemůže Soud dospět k závěru, že samotná absence finančních důsledků pro NVSPL postačuje k tomu, aby byl zásah do majetkových práv stěžovatelek nepřiměřený.

233. Ve světle výše uvedeného Soud konstatuje, že vnitrostátní orgány nepřekročily široký prostor pro uvážení, který jim v tomto kontextu náleží.

234. Nedošlo tedy k porušení čl. 1 protokolu č. 1 k Úmluvě.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

(...)

3. *rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě ve vztahu k oběma stěžovatelkám.

(...)

(Zpracoval: Mgr. Patrik Provazník, Ph.D.)